

Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну

Розділ 2.5: Високовартісне сільське господарство

Reliance Restricted

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EY

Building a better
working world

Ця Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну стала можливою завдяки підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми конкурентоспроможної економіки в Україні.

Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну та її результати не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду США.

Програма конкурентоспроможної економіки ("СЕР"), яка фінансується Агентством США з міжнародного розвитку ("USAID"), шляхом контракту з Chemonics International залучила ТОВ "Ернст енд Янг" ("ЕУ" або "ми") до розробки дієвої Національної стратегії ("Стратегія") збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну ("Проект"). USAID СЕР очолює Проект, а ЕУ є партнером, що реалізує Проект.

Стратегія надається виключно як знак доброї волі та без будь-яких завірень і гарантій. Якщо Ви читаєте Стратегію («Одержувач»), це означає, що ви згодні з застереженнями і відмовами від відповідальності, що стосуються її використання, викладеними у цьому документі, в іншому випадку Ви не можете бути користувачем даного документу.

З урахуванням характеру виконаної у Проекті роботи, при її виконанні використовувались професійні судження і визначався рівень істотності для цілей проведення процедур і підготовки Стратегії, що означає, що у Звіті можуть бути описані питання, які могли б бути інакше оцінені третіми особами. ЕУ і USAID СЕР не гарантують того, що наведена тут інформація є достатньою для цілей Одержувача або відповідає цілям Одержувача.

Стратегія за жодних обставин умов не може замінювати собою інші дослідження та заходи, які Одержувач може (або повинен) здійснити для одержання інформації, яка його цікавить.

ЕУ та USAID СЕР не несуть відповідальності перед Одержувачем чи то у зв'язку з порушенням договірних зобов'язань або деліктом, чи то на підставі закону або на іншій підставі (включаючи необережність) у

зв'язку зі Стратегією, причому Одержувач не вправі подавати позови, уживати процесуальних дій або висувати претензії проти ЕУ, якщо такі позови, процесуальні дії або претензії будь-яким чином пов'язані з використанням стратегії або прийняттям будь-яких рішень на підставі Стратегії.

Одержувач погоджується з тим, що ні ЕУ, ні USAID СЕР не несуть жодної відповідальності (включаючи, зокрема, відповідальність за збитки) перед Одержувачем, а також будь-яким із його представників, афілійованих осіб, агентів і замовників у зв'язку з використанням Стратегії одержувачем.

З урахуванням вищенаведеного, Одержувач не покладатиметься на Стратегію, що надається ЕУ, не робитиме будь-яких висновків і не прийматиме будь-яких рішень тільки на підставі Стратегії з метою виконання своїх професійних або ділових зобов'язань, а також не заявлятиме, що він це зробив. Одержувач використовуватиме Стратегію виключно на свій страх і ризик, причому ЕУ не бере на себе жодної відповідальності за будь-які збитки, що можуть бути понесені у зв'язку з використанням Стратегії. Одержувач не вправі висувати претензії стосовно якості Стратегії. Ми відмовляємося від відповідальності за будь-які наслідки, якщо будь-яка третя особа покладатиметься на Стратегію.

Всі кількісні дані, представлені в цьому і інших документах, що складають всю Стратегію, були отримані з даних, доступних у відкритому доступі або безпосередньо ЕУ, її субпідрядникам і глобальній мережі фірм ЕУ, і не були незалежно перевірені ЕУ, USAID СЕР і / або будь-якими з їх афілійованих осіб.

Цей документ підготовлений станом на 29 січня 2021 року. Після цієї дати ніяких додаткових поправок до кількісних даних або рекомендацій в нього внесено не було.

Цей документ є перекладом з англійської мови документу «Section 2.5: High-Value Agriculture». Для усунення будь-яких розбіжностей або сумнівів, основним є документ англійською.

Застереження

Розділ 2.5

Високовартісне сільське господарство

ЗМІСТ

	с.
РОЗДІЛ 2.5 - ВИСОКОВАРТІСНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	3
Резюме	5
2.5.1. Вступ	10
2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ	22
2.5.3. Сектори ВВСГ з середнім потенціалом залучення ПІІ	38
2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ	48
2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація	60
2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю	100

Резюме

Вступ

Жоден набір галузей з високим потенціалом в Україні не обходиться без традиційної та центральної галузі для української самосвідомості - сільського господарства. Згідно з популярною теорією, навіть український прапор представляє стиглу пшеницю під блакитним небом. Українці люблять згадувати, що на початку XX століття країну називали «Хлібним кошиком Європи». В недалекому минулому сільське господарство було однією з небагатьох галузей промисловості, яка мала майже **безперервне зростання**, головним чином завдяки поверненню до обробітку орних земель, залишених після розпаду Радянського Союзу, і шляхом поступової модернізації виробничих процесів великими агрохолдингами.

Сільське господарство довгий час було ключовим джерелом доходу для України, утримуючи її на плаву навіть під час найглибшої кризи останніх трьох десятиліть - і все ще залишається надзвичайно важливим, оскільки цей сектор досяг 9% ВВП України в 2019 р. Унікальний чорнозем, поєднаний зі сприятливими погодними умовами та географічним положенням, дозволив Україні закріпитися як світовому експортеру кількох ключових товарів: кукурудзи, ячменю, ріпаку, соняшникової олії тощо. Цьому посприяв надзвичайно швидко зростаючий світовий попит на продовольчі товари.

Однак українське сільське господарство сильно обмежено виробництвом малоцінної продукції, значною мірою через те, що ринок сільськогосподарських земель не було лібералізовано - ще один залишок радянського минулого. Відсутність у власників прав власності на землю обмежила будь-які стимули для довгострокового інвестування у товари, що мають більшу вартість.

Хоча концентрація на ніші з низькою доданою вартістю є стратегічно неправильною, оскільки це закріплює нижчу роль у міжнародних ланцюгах створення вартості, навіть **ця роль знаходиться під загрозою**, оскільки є підстави вважати, що в середньодовгостроковому періоді попит на товарні культури як на сировину для корму тварин різко зменшиться, оскільки рослинні альтернативи м'ясу та молоку набувають світової популярності.

При цьому Україна має багато пропозицій у високовартісному сегменті, за умови систематичних транскордонних інвестицій. Глобальне споживання їжі трансформується, створюючи значний попит на більш складні та різноманітні харчові звички та здоровий спосіб життя, обумовлений зростанням наявного доходу. Однак, цей попит зумовлений мега-трендами, що присутні у всіх інших факторах – сталість довкілля (і проблеми біорізноманіття у випадку сільського господарства), цифровізація та оптимізація, а також безпека ланцюгів поставок.

Україна має змогу використовувати все це: шляхом поступової зміни існуючого набору сільськогосподарських культур на високовартісні культури (і не лише їстівні культури – потенціал палива на рослинній основі є величезним і може бути повністю використаний на величезних просторах доступної орної землі), зосереджуючись на унікальних нішах, таких як мед та аквакультура, оцифровуючи регуляторну інфраструктуру (фітосанітарні правила, моніторинг та обробка експорту) та використовуючи високотехнологічну спорідненість української робочої сили для створення та впровадження унікальних рішень у галузі сільського господарства. Неминуча лібералізація ринку землі сприятиме цьому процесу та забезпечить інвесторам належну інвестиційну базу та оперативні стимули для довгострокового виходу на ринок.

Спектр ніш, що готові до середньострокового збільшення ПІІ є значним - ми зосередились на тих, що із найменш системним залученням великих корпорацій та найвищою дохідністю. Зрештою, інвестиції в ці підгалузі забезпечать необхідний позитивний сигнал для транскордонних інвесторів в українське сільське господарство в цілому - і в значній мірі будучи залежними від місцевої робочої сили. Це буде рухати українську економіку вперед, як це можуть робити лише кілька інших галузей.

Глобальні тенденції у високовартісному сільському господарстві

На підставі нашого аналізу,
ми визначили наступні

Глобальні тенденції

що формують ВВСГ

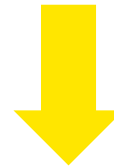

Основні прогалини та можливості для залучення ПІІ

На основі нашого аналізу, ми визначили наступні

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ

що обмежують потенційну привабливість ВВСГ для інвесторів

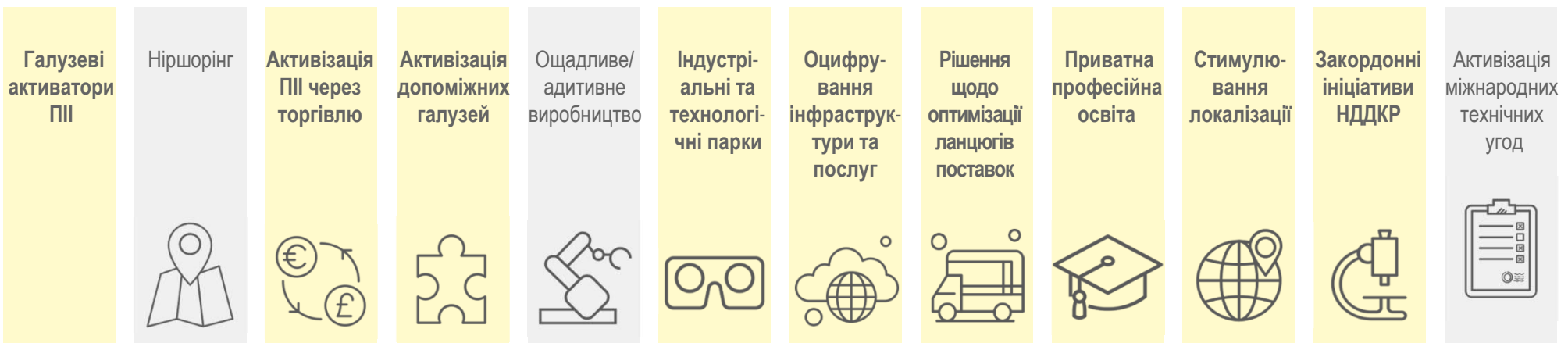

Тим не менше, проблеми та бар'єри можуть бути ефективно зменшені, використовуючи наступні

КЛЮЧОВІ СТИМУЛИ

- Модель ринку земель с/г призначення, яка має бути запущена в липні 2021 р., стримує ПІІ у ВВСГ (наприклад, у багаторічні насадження) шляхом обмеження категорій суб'єктів, що мають права власності на земельні ділянки с/г призначення до громадян України, держави та місцевих громад.
- **Невідповідність українських харчових, фітосанітарних та ветеринарних стандартів безпеки відповідним стандартам ЄС.** Повне узгодження стандартів з вимогами ЄС не лише підкреслить якість та безпеку української продукції ВВСГ для експортних ринків, але й гарантуватиме найкращу якість продукції для українців.
- **Тарифні та нетарифні бар'єри** на експорт української продукції ВВСГ до ЄС та інших країн. Подальша лібералізація торгівлі може збільшити ПІІ.

- **Поганий стан зрошувальних систем на Півдні України.** Враховуючи багаті водні ресурси, оновлення систем може перетворити регіон із зони екстремального с/г на фермерський центр для теплолюбних водолюбних посівів ВВСГ.
- **Нерозвиненість відповідної інфраструктури для ВВСГ** (наприклад, морозильні камери, лабораторії, бійні), можливо, внаслідок відсутності інвестиційних стимулів та відносної нерозвиненості сільськогосподарських кооперативів. Інфраструктура є важливим фактором, що сприяє широкому спектру діяльності ВВСГ.
- **Відсутність доступної погодної/ с/г страховки для ВВСГ.** Бажана схема повинна забезпечити виживання ферм ВВСГ у випадку екстремальних погодних явищ.

Сектори з високим потенціалом ПІІ: фактори привабливості та проблеми

I

Аквакультура

- ▶ Українське виробництво аквакультури має безмитний та безквотний доступ на ринок ЄС
- ▶ Україна має численні водні об'єкти, які можна використовувати з цією метою
- ▶ Прогнозується, що світовий попит на рибу буде продовжувати зростати
- ▶ Аквакультура вважається найефективнішою формою перетворення рослинних білків у тваринні білки в масштабі, оскільки (i) рибі не потрібно витрачати енергію для її нагрівання, (ii) аквакультурні ферми можуть бути спроектовані таким чином, щоб мати декілька шарів, таким чином мінімізуючи втрати корму, (iii) риба повністю використовується, таким чином відходи відсутні;
- ▶ Відсутність відповідної законодавчої бази для захисту прав фермерів аквакультури у разі забруднення водойми, у якій міститься ферма (вирішення: збільшити адміністративні штрафи за забруднення води)
- ▶ Відсутність видимого списку водних об'єктів для оренди (вирішення: передача процедури оренди водних об'єктів на електронні тендери)

Органічні продукти

- ▶ (1) на багатих ринках ЄС та США, попит на органічну їжу зростає швидше, ніж на звичайну їжу
- ▶ (2) як правило, органічне землеробство є більш прибутковим, ніж звичайне с/г
- ▶ (3) Україна узгодила законодавчу базу відносно органічних продуктів із нормами ЄС
- ▶ (4) вартість оренди ріллі для органічного землеробства в Україні низька
- ▶ Україна не входить до списку країн, визнаних ЄС такими, що мають еквівалентні національні органічні норми

III

II

Бджільництво

- ▶ (1) міжнародний попит на мед постійно зростає
- ▶ (2) це забезпечує цінні ресурси для харчової промисловості України
- ▶ (3) це є вирішальним фактором для більшості рослинницьких галузей ВВСГ, оскільки бджоли запилюють рослини
- ▶ (4) при дотриманні певних умов мед може бути позначений як органічний
- ▶ Відсутність належних рамок для інформування бджолярів про використання шкідливих для бджіл хімічних речовин
- ▶ Відсутність ефективного механізму компенсації шкоди, заподіяної бджолам агрохімікатами
- ▶ Надмірне використання фермерами певних шкідливих для бджіл інсектицидів (вирішення: обмежити вживання цих речовин відповідно до норм ЄС)

IV

Дитяче харчування

- ▶ Повинне зростати разом із збільшенням світового населення
- ▶ Україна працює над поступовим вирівнюванням своїх регулювань галузі до законодавства ЄС, що свідчить про високий потенціал зростання галузі
- ▶ Промисловість дитячого харчування могла б привчити українських виробників продуктів харчування до найвищих стандартів безпеки харчових продуктів
- ▶ Правова база для галузі застаріла і потребує оновлення, щоб відповідати сучасним вимогам безпеки та харчування, зокрема, шляхом узгодження визначень та стандартів з відповідними нормами ЄС.

2.5.1. Вступ

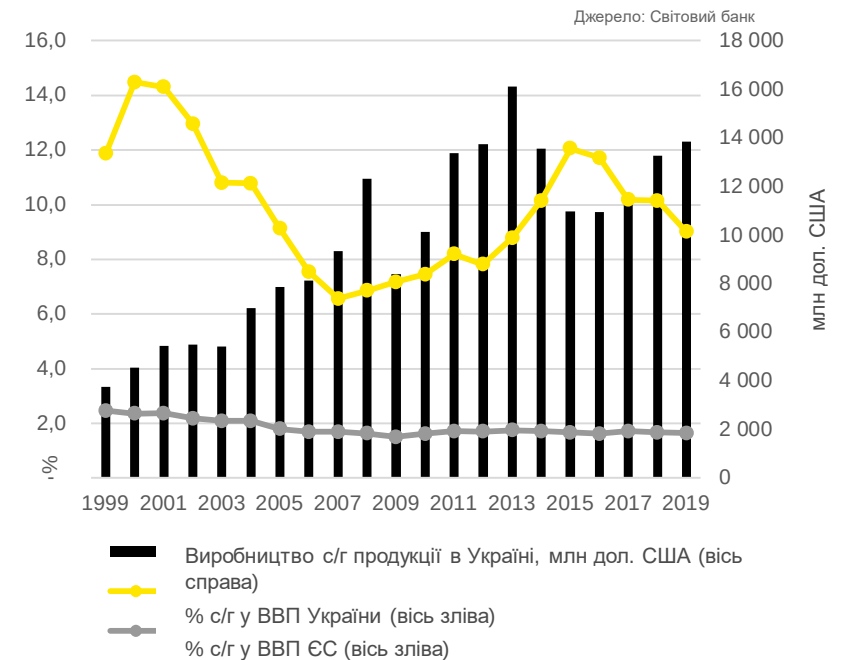
2.5.1. Вступ

Сільське господарство займає важливе місце в українській економіці як за часткою випуску продукції, так і за зайнятістю населення. В останні роки спостерігається тенденція до зростання обсягів виробництва в галузі

Роль сільського господарства в українській економіці

- ▶ Сільське господарство - третій найважливіший сектор української економіки з часткою ВВП **9%** у 2019 р.
- ▶ Приблизно **42** млн від загальної кількості 60 млн гектарів країни класифікується як сільськогосподарські угіддя
- ▶ Станом на 2018 р. Україна виробляла сільськогосподарську продукцію, достатню щоб прогодувати у **2,6** разів більше власного населення
- ▶ Станом на 2019 р. Україна займає провідні позиції у постачанні певної критичної сільськогосподарської продукції на світовий ринок (соняшник, пшениця, ячмінь, кукурудза та ін.)
- ▶ Хронічна відсутність сучасного збирального обладнання залишається однією з головних перешкод для підвищення випуску та якості зерна

Частка сільського господарства у ВВП в Україні та ЄС, %, 1999-2019 рр.

69%

Усієї української території вкрито ріллям

18%

Від загальної кількості зайнятого населення зайнято в с/г

542 млн

Накопичений запас ПП в с/г України на кінець 2019 р.

2844 млн

Накопичені запаси ПП в харчовий сектор України на кінець 2019 р.

2.5.1. Вступ

Рослинництво є однією з основних підгалузей високовартісного сільського господарства

Підгалузева декомпозиція сектору інфраструктури

Основні показники за підгалуззями

Зернові

- Зернові та зернобобові культури становили 54,7% від усіх посаджених культур у 2019 р.
- Запорізька, Харківська та Одеська обл. входять до ТОП-3 за виробництвом пшениці (23,6% від усього виробництва)

Олійні культури

- 21,7% посівних площ с/г культур займає соняшник.
- Виробництво соняшнику з 2000 р. зросло майже в 5 разів

Цукровий буряк

- Виробництво цукру в Україні зменшилось на 22,7% з 2000 по 2019 рр.
- Вінницька, Хмельницька, та Тернопільські обл. входять до ТОП-3 регіонів за виробництвом цукру (44,3% від усього виробництва)

Фрукти, ягоди, горіхи та овочі

- Виробництво зросло на 56,3% з 2000 по 2019 рр.
- Експорт фруктів та горіхів збільшився на 68% у 2019 р. порівняно з 2015 р.

Відходи врожаю

- У 2018 р. в Україні з відходів врожаю було вироблено 3726 тис. тонн нафтового еквіваленту біопалива

Кормові культури

- Валовий збір кормових культур у 2019 р. склав 21,5 млн т

Енергетичні культури

- В Україні енергетичними культурами висаджено близько 4000 га

2.5.1. Вступ

Тваринництво є однією з основних підгалузей високовартісного сільського господарства

Підгалузева декомпозиція сектору інфраструктури

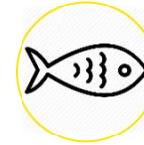

Основні показники за підгалуззями

М'ясо

- ▶ Пасовища та сіножаті займають 23% рілля України
- ▶ Птахівництво становить 53,9% від розведення всіх с/г тварин

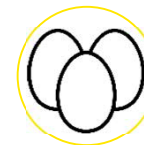
Аквакультура

- ▶ Виробництво прісноводної аквакультури зменшилось на 45% між 1999 та 2019 рр.
- ▶ Вилов у внутрішніх та морських водах склав 39% та 61% відповідно

Мед

- ▶ У 2019 р. було вироблено близько 70 тис. т меду
- ▶ Виробництво меду збільшилось на 33,3% з 1999 р.

Яйця

- ▶ У 2019 р. було виготовлено 397 яєць на душу населення
- ▶ Виробництво яєць збільшилось на 89,3% у 2019 р. порівняно з 2000 р.

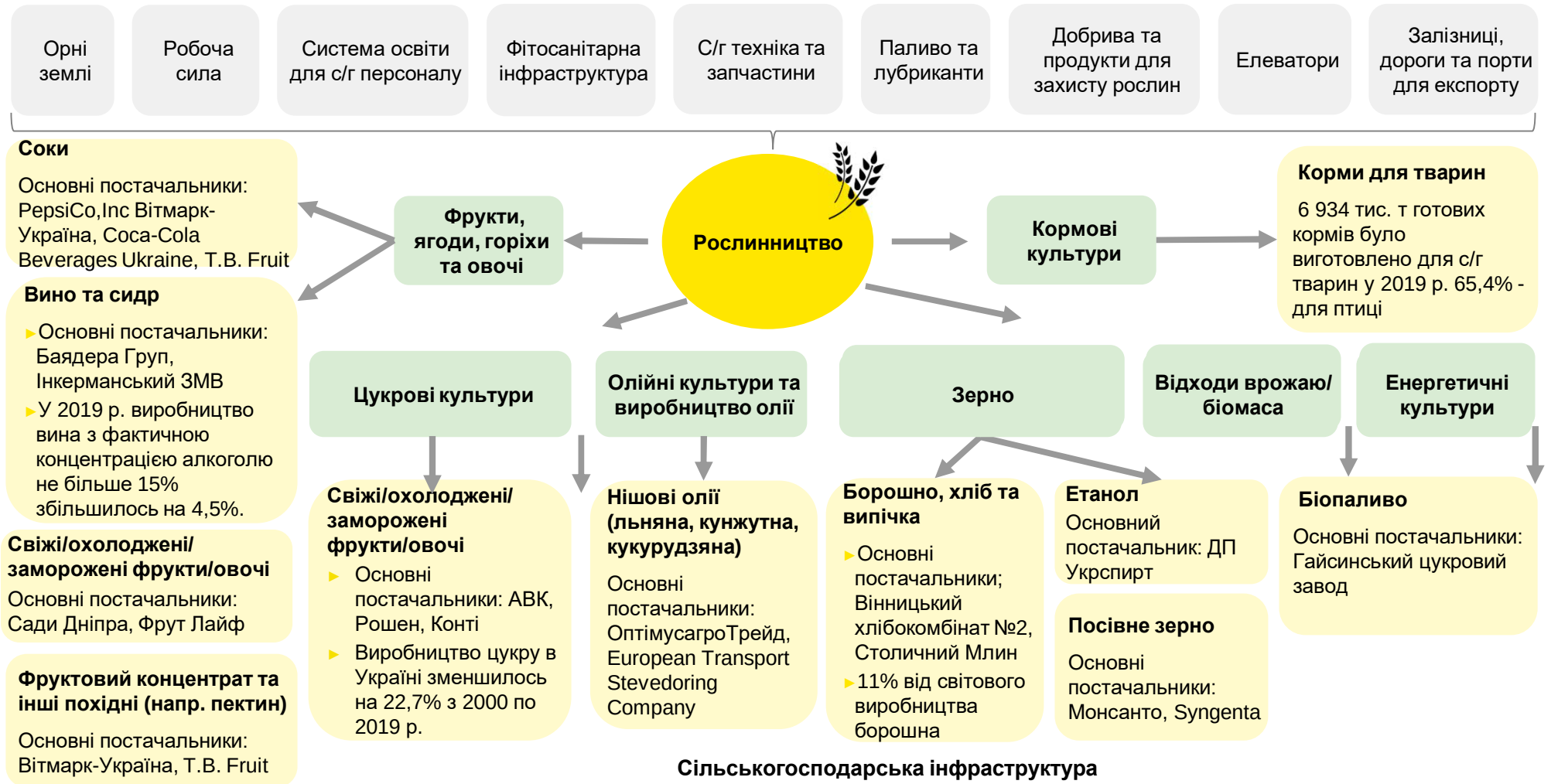

Молоко та молочні продукти

- ▶ У 2019 р. було виготовлено 230 кг молока на душу населення
- ▶ Виробництво молока зменшилось на 23,7% з 2000 р.

2.5.1. Вступ

Підсектор рослинництва включає численні галузі ВВСГ, які виробляють високоякісні висококонкурентні товари

Сільськогосподарська інфраструктура

1. Базове сільське господарство (продукція тваринництва та врожай) займало 65% від продажів у галузі
2. Високовартісне сільське господарство (в основному виробництво їжі та напоїв)

Надалі у звіті ми сфокусуємо аналіз на **високовартісному сільському господарстві**

Легенда

Фактор виробництва

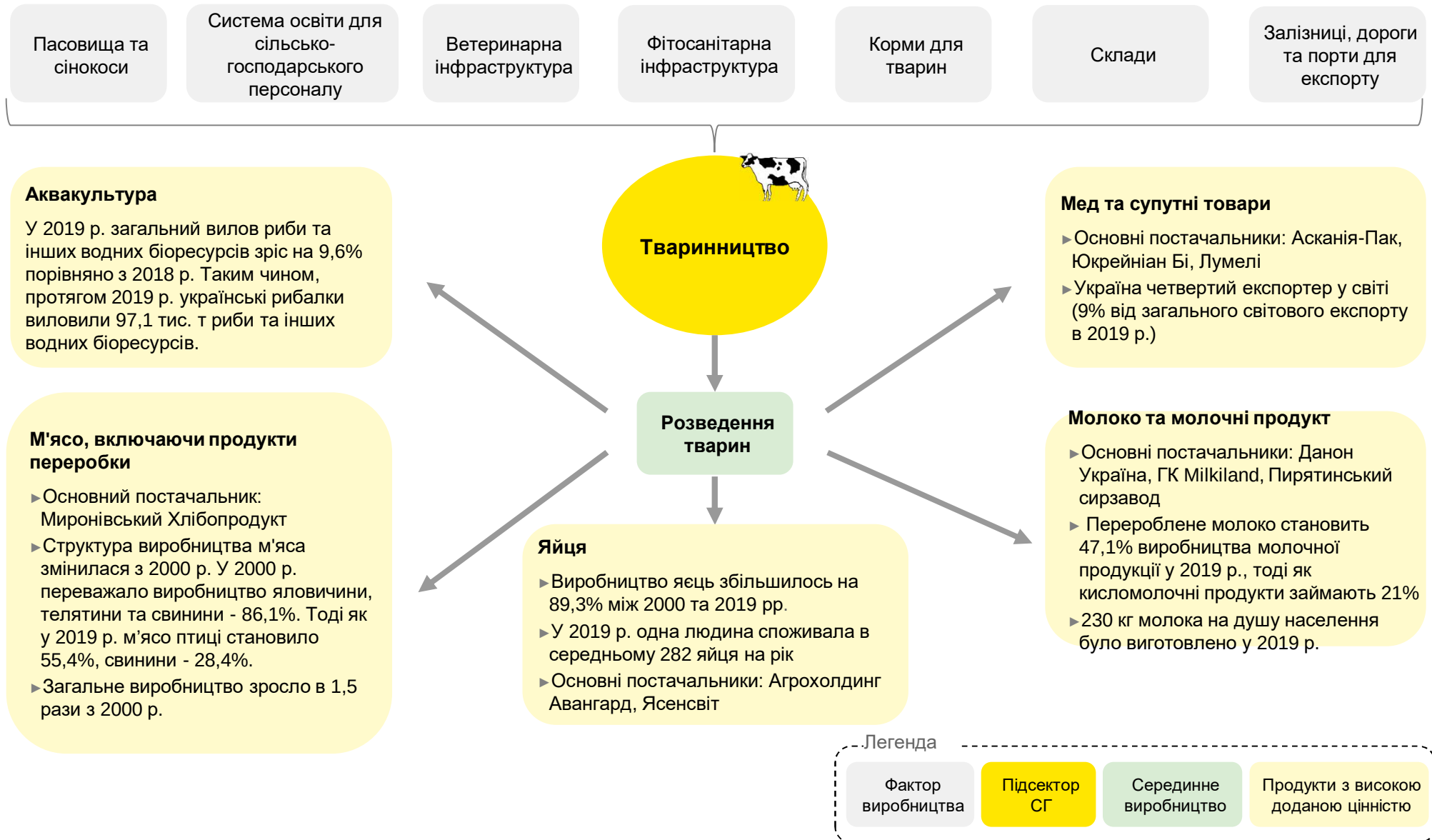
Підсектор СГ

Серединне виробництво

Продукти з високою доданою цінністю

2.5.1. Вступ

Деякі галузі тваринництва дуже успішні на міжнародному ринку

2.5.1. Вступ

Як результат, застосовуючи заздалегідь визначені заходи в секторі ВВСГ, можна досягти активації ПІІ для інших секторів в довгостроковій перспективі (1/3)

Усунення бар'єрів для торгівлі продуктами ВВСГ з ЄС

Усунення тарифних та нетарифних бар'єрів для торгівлі продуктами ВВСГ з ЄС, у тому числі шляхом наближення національних правил ветеринарної медицини, фітосанітарії та безпеки харчових продуктів до вимог ЄС.

Укладання угод про вільну торгівлю для торгівлі ВВСГ

Укладання угоди про вільну торгівлю з Туреччиною, Ізраїлем та іншими країнами. Повніший доступ до зростаючих ринків ВВСГ в Китаї та Африці.

Подальша лібералізація ринку сільськогосподарських земель

Власність на землю, яка є одним із ключових факторів для діяльності ВВСГ, вважається вирішальною умовою для інвестицій у поліпшення земель, необхідних для діяльності ВВСГ.

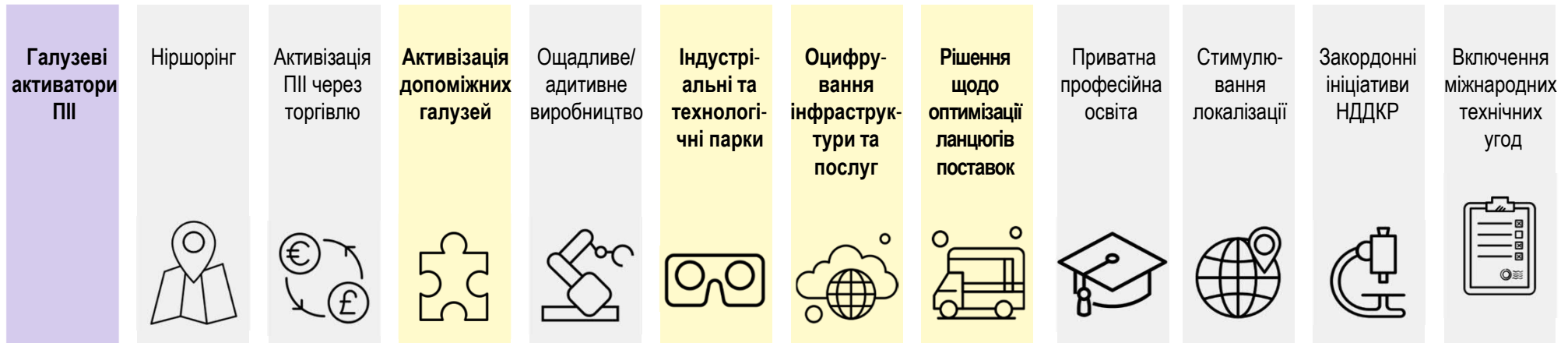
Подальший розвиток погодного / агрострахування для ВВСГ

Погодні умови є одним з найважливіших екзогенних факторів для багатьох підгалузей ВВСГ. Усунення ризиків, спричинених погодою, посилює сектор ВВСГ, включаючи ПІІ у ВВСГ

Механізми досягнення описаних активаторів ПІІ: 1) лібералізація торгівлі; 2) розвиток допоміжної інфраструктури та галузей; 3) підтримка розвитку та оснащення інтелектуального потенціалу.

2.5.1. Вступ

Як результат, застосовуючи заздалегідь визначені заходи в секторі ВВСГ, можна досягти активації ПІІ для інших секторів в довгостроковій перспективі (2/3)

Реанімація зрошувальних систем на півдні України

Так як вода необхідна для багатьох видів діяльності ВВСГ, відновлення та подальший розвиток існуючих зрошувальних систем стане значним поштовхом для розвитку ВВСГ в регіоні.

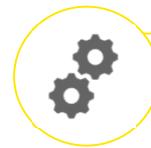
Створення спеціалізованих індустріальних парків ВВСГ

Індустріальні парки ВВСГ можуть залучити ПІІ у виробництво високотехнологічних продуктів ПІІ, забезпечивши спільну (таким чином, дешевшу) інфраструктуру (морозильні камери, лабораторії), землю для будівництва та податкові пільги.

Підтримка розумного землеробства та інших ІТ-рішень для ВВСГ

Підтримка через податкові пільги, гранти чи субсидоване фінансування місцевих продавців рішень інтелектуального ведення господарства. Субсидування впровадження фермерами місцевих рішень інтелектуального сільського господарства.

Стимулювання створення критичної інфраструктури для ПІІ

Податкові пільги, гранти або інша підтримка фермерських кооперативів або приватних інвесторів, які розробляють морозильні камери, лабораторії, бійні та ін. необхідні елементи інфраструктури ВВСГ.

Механізми досягнення описаних активаторів ПІІ: 1) лібералізація торгівлі; 2) розвиток допоміжної інфраструктури та галузей; 3) підтримка розвитку та оснащення інтелектуального потенціалу.

2.5.1. Вступ

Як результат, застосовуючи заздалегідь визначені заходи в секторі HVA, можна досягти активації ПІІ для інших секторів в довгостроковій перспективі (3\3)

Створення високоякісних приватних шкіл та коледжів ВВСГ

Наявність місцевого персоналу, який міг би застосовувати сучасні технології та механізми, що використовуються у ВВСГ, є великою перевагою для потенційних іноземних інвесторів у секторі ВВСГ.

Інформаційна підтримка локалізації імпорту ВВСГ

Створення і підтримка баз даних категорій продуктів ВВСГ, включаючи нішеві продукти, що імпортуються, але можуть бути вироблені локально враховуючи український клімат.

Завершення інституційної реформи ІВ

Запуск спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності та інших відсутніх елементів інституцій інтелектуальної власності сприятиме переселенню в Україну підприємств з великою ІВ, що працюють у сфері ВВСГ.

Стимулювання НДДКР та інновацій у галузі

З огляду на розвинений характер підсектору, додаткові інвестиції в виробничі потужності та інші активи прискорять впровадження інновацій з доданою вартістю та НДДКР через весь бізнес-ланцюг.

Механізми досягнення описаних активаторів ПІІ: 1) лібералізація торгівлі; 2) розвиток допоміжної інфраструктури та галузей; 3) підтримка розвитку та оснащення інтелектуального потенціалу.

2.5.1. Вступ

Хоча Україна залучила низку гучних іноземних інвестицій у ВВСГ, враховуючи розмір та потенціал країни, обсяги залучених ПІІ явно недостатні

Залучені ПІІ за торговими марками, 2015-2019 рр.

Залучені ПІІ у ВВСГ, 2015-2020 рр.

\$1,8 млрд

Джерело: «Ukraineinvest»

Заявлені ПІІ, 2015-2020 рр.

\$160 млн

Джерело: «Ukraineinvest»

Агро-логістика*	Виробництво насіннєвої олії*	Землеробство*	Насінництво*	Інше*
				

«Ця інвестиція демонструє тверду прихильність компанії Bayer до України. Маючи понад 25 років успішної історії в Україні, ми завжди були ключовим гравцем у розвитку сільськогосподарського сектору країни. Bayer продовжить співпрацю з фермерами в Україні, а також планує експортувати високоякісне насіння кукурудзи до країн ЄС».

Дірк Бекгауз

Член виконавчої команди керівників та керівник відділу постачання продуктів для підрозділу рослинництва Bayer

«Ми в Cargill вважаємо, що українське сільське господарство має величезний потенціал зростання. Ми хочемо, щоб наша компанія стала частиною цього зростання. Cargill працює в Україні більше 20 років, і ми залишаємось відданими цьому ринку. Ми маємо довгострокову перспективу і постійно розглядаємо нові інвестиційні можливості.»

Мартін Шульдт

Генеральний директор Cargill Ukraine

40+ **2,5 тис.**
Нових виробничих потужностей Створено робочих місць з 2015 р.

Джерело: «Ukraineinvest»
Примітка: Розблоковані ПІІ

2.5.1. Вступ

В останні роки Україні вдалося перенаправити свої експортні потоки ВВСГ після швидкої втрати російського ринку, який був традиційним місцем для експорту української ВВСГ

Загальний експорт порівняно з продуктами ВВСГ

\$21,7

млрд
Загальна вартість експорту с/г, продуктів харчування та напоїв у 2019 р.

Зростання на **5,7%** порівняно з 2018 р.

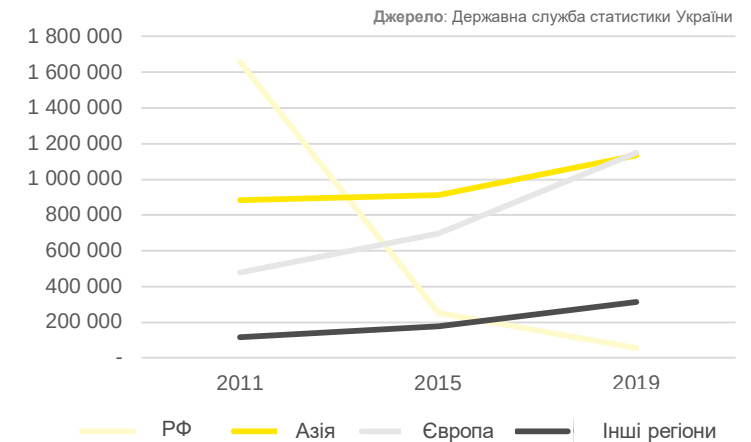
- ▶ Відносно низька частка експорту ВВСГ у загальному експорті сільськогосподарської продукції та продовольчого забезпечення свідчить про те, що більшість покупців української сільськогосподарської продукції вирішили перетворити її на продукцію ВВСГ за межами України
- ▶ Потенційне збільшення місцевого сільськогосподарського виробництва, яке переробляється на продукцію ВВСГ всередині державних кордонів, є ключовою можливістю для місцевого сектора ВВСГ

\$21,7

млрд
Експорт продукції ВВСГ, що складається з

м'яса, риби, молока, яєць, зерна, кондитерських виробів тощо

Експорт продукції ВВСГ в ретроспективному виді за напрямками, тис. дол. США

Динаміка експорту ВВСГ України за регіонами Протягом 2011-2019 років географія українського експорту ВВСГ різко змінилася, як показано на графіку праворуч. Висока частка Росії в експорті була обумовлена головним чином **історичними зв'язками** українських виробників з російським ринком та відносно низькими вимогами до якості імпортованих товарів. Швидке зменшення експорту ВВСГ до Росії протягом 2011-2019 років було головним чином спричинене політичними рішеннями російського керівництва. Таким чином, його можна буде швидко відновити в майбутньому

- ▶ Після того, як Росія закрила кордон, українські виробники ВВСГ були змушені **переорієнтуватися на Європу (переважно ЄС) та Азію**. Ключовим фактором, що сприяв збільшенню експорту українських продуктів ВВСГ до ЄС, було підписання **Угоди про асоціацію між Україною та ЄС** у 2014 р. Хоча угода не передбачає необмеженого доступу на ринок ЄС для українських продуктів ВВСГ, щоб конкурувати на зрілому ринку ЄС українські виробники ВВСГ повинні дотримуватися **високих стандартів** якості та безпечності продукції, що в майбутньому може допомогти українській продукції ВВСГ завоювати ринки за межами ЄС
- ▶ Збільшення експорту української продукції ВВСГ на азіатські ринки було головним чином спричинено **збільшенням чисельності населення** Азії протягом 2011-2019 років, а також поступовим збільшенням доходів у регіоні
- ▶ Поступове збільшення експорту в інші регіони є результатом постійних зусиль українських виробників до виходу на нові ринки в поєднанні зі **збільшенням конкурентоспроможності української продукції ВВСГ** (частково завдяки дотриманню високих стандартів ЄС щодо продукції)

2.5.1. Вступ

Європа та Близький Схід є основними напрямками для експорту української продукції ВВСГ

Експорт українських продуктів ВВСГ за регіонами у 2019 р.

М'ясо та риба, включаючи продукти переробки, є основною категорією експорту для ВВСГ України, представляючи **26%** всього експорту ВВСГ з України в 2019 р. Найвищими напрямками для продуктів у цій категорії є регіони, які географічно близькі до України, а саме Близький Схід, ЄС та інші (переважно сусідні) європейські країни. Експорт здебільшого складається з курячого м'яса.

Молоко, молочні продукти, яйця, мед та інші продукти тваринництва є другою за величиною категорією експорту ВВСГ, на яку припадає **17%** від загального обсягу українського експорту ВВСГ. Основні регіони для категорії експорту такі ж, як і для м'ясних продуктів.

Зверніть увагу, що український експорт ВВСГ недостатньо представлений у деяких регіонах, а саме в Північній, Центральній та Південній Америці, Північній та Південній Азії, Австралії та Океанії. Хоча існують певні перешкоди для збільшення експорту продуктів українського ВВСГ до цих регіонів, а саме віддаленість від України, сучасні технології зберігання та транспортування роблять можливим та економічно доцільним транспортування туди української продукції ВВСГ. Таким чином, ці регіони представляють значні можливості українським виробникам ВВСГ для збільшення експорту своєї продукції.

Ще одна можливість полягає у збільшенні частки продукції ВВСГ у загальному експорті сільського господарства та забезпечення. Частка ВВСГ у загальному експорті сільського господарства та продовольчих товарів на Близький Схід та в ЄС становить лише **18% та 10%**, відповідно. Таким чином 82%-90% експорту становлять товари, які переробляються на продукцію ВВСГ на місцевому рівні. З огляду на видимі присутність українських виробників ВВСГ на регіональних ринках, їм може бути відносно легко розширити свої ринкові частки, за умови, що обмеження імпорту не стримують таке розширення.

Експорт українських продуктів ВВСГ за регіонами у 2019 р.

Джерело: Державна служба статистики України

Млн дол. США	Середній Схід	ЄС	Інші європейські країни	Центральна Азія	Африка	Східна Азія	Північна Америка	Інші країни	Північна Азія	Австралія та океанія	Центральна Америка	Південна Азія	Південна Америка	Усього
М'ясо, риба, в т.ч. продукти переробки	283	196	73	43	66	48	-	-	-	-	-	3	-	712
Молоко та молочні продукти, яйця, мед	139	118	35	28	39	59	9	-	-	2	15	10	-	454
Готова зернова продукція	52	74	77	37	9	10	4	1	3	-	1	-	-	269
Цукор та цукрові кондитерські вироби	69	60	45	44	13	9	2	1	4	6	-	-	-	254
Напої (включаючи алкоголь) та оцет	40	36	47	8	6	6	7	57	2	-	-	-	-	211
Какао та какао-продукти	38	47	40	26	1	9	7	5	30	-	-	-	-	205
Борошно і зернові продукти	59	24	17	-	48	29	-	-	-	12	1	1	11	202
Овочеві продукти переробки	15	88	33	4	1	3	46	1	-	-	-	2	-	192
Інші продукти (включаючи каву та чай)	42	83	54	5	10	9	2	2	15	1	-	1	-	226
Продукти ВВСГ загалом	740	726	421	195	193	182	77	68	55	22	17	17	13	27 725
Загальний експорт с/г продуктів	4183	7228	918	245	3259	2886	165	68	64	592	26	2,038	32	21703
<i>Частка продукції ВВСГ в сільському господарстві</i>	<i>17,7</i>	<i>10,0</i>	<i>45,8</i>	<i>79,5</i>	<i>5,9</i>	<i>6,3</i>	<i>46,7</i>	<i>99,9</i>	<i>85,5</i>	<i>3,8</i>	<i>68,4</i>	<i>0,9</i>	<i>40,0</i>	<i>12,6</i>

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Угода про вільну торгівлю без митних зборів та квот є ключем до другого за величиною ринку аквакультури ЄС та найбільшого імпортера риболовлі.

Україна має великий потенціал на ринках ЄС

11,3

млн т

рибних продуктів та продуктів аквакультури було спожито в ЄС у 2019 р.

54,3

млрд євро

Загальні витрати ЄС на продукцію аквакультури за 2017 р.

6,34

млн т

Імпорт аквакультур ЄС у 2019 р.

27,2

млрд євро

* Звіт ЄС про рибний ринок 2020 р. Європейської обсерваторії ринкових продуктів та продуктів аквакультури

Нереалізований прісноводний потенціал аквакультури

- ▶ Україна має найбільшу в Європі площу прісноводних ресурсів, придатних для рибного господарства та аквакультури - **більш ніж 1 млн га у понад 49000 прісноводних об'єктах**
- ▶ В той самий час, **менше ніж 100 тис. га були задіяні у аквакультурному виробництві у 2018 р.** Інші 144,8 тис. га використовувались спеціальними комерційними рибно-господарськими господарствами та діяльністю аквакультури, за даними Державного агентства рибного господарства України
- ▶ Навіть враховуючи той факт, що близько 60% виробництва аквакультури не враховується офіційною статистикою, **потенціал прісноводних об'єктів використовується менше ніж на 40%**

Аквакультура

Існує ряд факторів, що роблять українське виробництво аквакультур дуже привабливим сегментом для інвестицій. Угода про вільну торгівлю (ЗВТ) між ЄС та Україною не має тарифних та квотних обмежень на торгівлю продукцією аквакультури. У той самий час, у світі очікується зростання попиту на рибу та рибні продукти, тоді як промисловий вилов дикої риби перевищує стійкий рівень. Україна, в свою чергу, недостатньо використовує свій потенціал розвитку аквакультури. Нарешті, аквакультура є найефективнішою формою трансформації рослинних білків та інших поживних речовин з кормів у тваринні білки порівняно з іншими сегментами тваринництва

Виробництво у 2018 р., тис. т:

Україна	20
Світ	82095

Потенціал розвитку в Україні

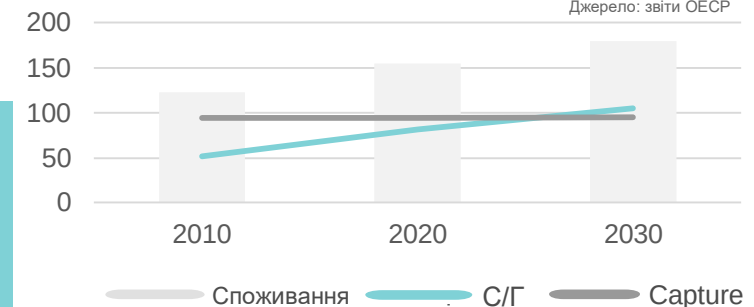
Сильний

Основні виробники у 2018 р., тис. т:

Китай	47559
Індія	7066
Індонезія	5427
В'єтнам	4134

Глобальний драйвер попиту, тис. т

Джерело: звіти ОЕСР

Споживання аквакультури зростає на **28%**, тоді як вилов риби вже давно перевищив стійкий рівень і залишається відносно стабільним протягом останніх 20 років

Ефективність перетворення рослинних білків на тваринні

Усі частини риби можна використовувати для споживання людиною або як корм для тварин, не залишаючи відходів.

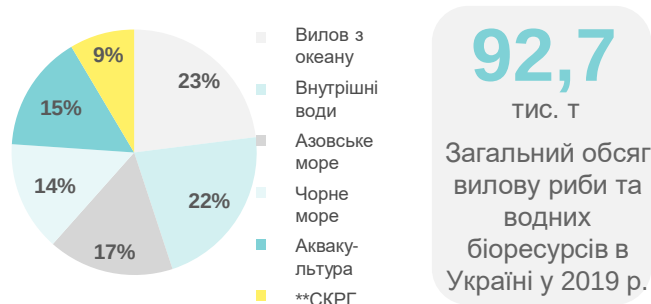
Холоднокровним тваринам, як і рибам, не потрібно витрачати енергію на нагрівання свого тіла. Ця особливість значно підвищує ефективність годування. Потреба в кормах, що визначається як кілограм корму на додатковий 1 кг маси тіла тварини, різниться у різних видів риб. Він вищий для рослиноїдних риб (4 для коропа), ніж для хижих (0,95 - 1,1 для лосося). Однак це **набагато нижче, ніж у інших сегментах тваринництва**.

Існуючі передові технології дозволяють будувати багатошарові аквакультурні ферми з розміщенням на нижніх шарах видів аквакультури, що живляться залишками кормів, відходами та тілами видів з верхніх шарів. Це зменшує втрати кормів і запобігає значним змінам у біохімічному складі води (важливо для стабільного зростання багатьох видів аквакультури)

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Україна має відносно розвинену та стійку галузь прісноводної аквакультури. Морська аквакультура знаходиться на початковій стадії

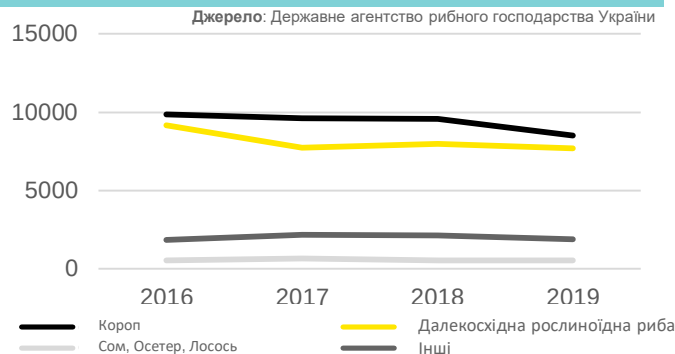
Вилів риби в 2019 р., тис. т

Джерело: Державне агентство рибного господарства України
Примітка: * Аквакультура (виробництво товарів з риби)

** СКРГ - спеціальні комерційні рибні господарства

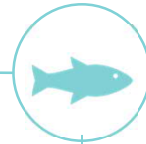
Виробництво аквакультури у ставку у 2019 р., тонн

Лідери виробництва прісноводної аквакультури

1	ПрАТ «Більшівці-риба»	4	ПрАТ «Сумирібгосп»
2	ДП «Іркліївський рибозвплідник»	5	ФГ «Галицьке джерело»
3	ПРАТ «Петриківський рибгосп» та Ват «Закарпатський рибокомбінат»		

Джерело: The League of the Best Ranking

Аквакультура

Історично рибне та аквакультурне виробництво України було одним з найбільш розвинених серед колишніх республік СРСР. Однак після розпаду СРСР загальний обсяг риболовлі та виробництва аквакультури за перший рік в Україні зменшився на 60%. Відтоді галузь стала орієнтована на імпорт, і споживання риби та морепродуктів на душу населення суттєво зменшилось

Ключові тенденції рибного господарства та аквакультури:

- ▶ В Україні в 2018 р. було понад 4000 юридичних осіб у галузі аквакультури
- ▶ Україна спеціалізується на прісноводній аквакультурі, тоді як морська аквакультура в останні роки лише почала розвиватися
- ▶ Аквакультура у ставках наразі переважає; рибні загои та, особливо, циркуляційні системи використовуються рідко
- ▶ У 2019 р. загальний вилов риби та інших водних біологічних ресурсів підприємствами рибної промисловості України зріс на 9,6% порівняно з 2018 р.

Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну | Розділ 2.5: Високовартісне сільське господарство | с. 24 з 115

Зовнішня торгівля рибою та іншими продуктами рибного господарства у 2019 р., т

Джерело: Державна фіскальна служба України

Тип товарів	Експорт		Імпорт	
	млн дол. США	тис. т	млн дол. США	тис. т
Риба, жива	422	328	267	7
Риба сушена, солена, копчена	4234	496	10313	6965
Готові або консервовані ракоподібні та молюски	5029	1395	29187	7959
Ракоподібні та молюски	4358	1211	51588	10937
Риба, свіжа або охолоджена	398	158	140531	22537
Готові або консервовані риби, ікра	7506	3849	71747	28045
Рибне філе та інші	23148	3707	65195	32294
Риба, заморожена	1078	398	376626	285285
Всього	46173	11542	745454	394029

Макрофактори

- ▶ Загалом, анексія Кримського півострова РФ вплинула на вилов риби та темпи розвитку морської аквакультури. Це також призвело до переорієнтації рибальських місць, що викликало зменшення вилову в басейні Чорного моря та збільшення вилову у внутрішніх водах
- ▶ Слід враховувати, що проблема браконьєрства та так званої риболовлі ННН (неконтрольований, непідзвітний, незаконний) зберігається в Україні, і тому частина виробництва залишається в тіні. За різними оцінками, вона може становити **від 45 000 до 90 000 т**
- ▶ Внутрішній ринок України споживає близько 14 кг риби на душу населення

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Законодавство щодо аквакультури в Україні

З юридичної точки зору аквакультура (рибництво) – сільськогосподарська діяльність із розведення об'єктів аквакультури для одержання сільськогосподарської продукції. Правовідносини, пов'язані з аквакультурою в Україні, насамперед регулюються Законом України "Про аквакультуру" та Водним кодексом України.

Рибництво може здійснюватись у річках, озерах, певних районах морів та річок, а також з використанням гідротехнічних споруд (басейн, плавучий садок). Ст. 6 Водного кодексу України встановлює, що водні об'єкти не можуть бути приватизовані і можуть бути передані лише в оренду. Орендар визначається шляхом аукціону.

Щоб розпочати аквакультурну діяльність, як правило, необхідно:

- ▶ Провести оцінку впливу на довкілля (наприклад, якщо планується виробляти більше 10 тонн продукції; необхідність цієї процедури, зазвичай, визначається для кожного випадку окремо)
- ▶ Отримати право користування водним об'єктом
- ▶ Отримати дозвіл на спеціальне водокористування (ст. 48 Водного кодексу України)
- ▶ Отримати науково-біологічне обґрунтування вирощування певного виду чужорідних та немісцевих видів водних організмів та повідомити Державне агентство рибного господарства України
- ▶ Зареєструвати аквакультурні потужності в територіальному органі Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба)
- ▶ Сплатити рентну плату за спеціальне водокористування (ст. 255 Податкового кодексу України)

Дозвіл на спеціальне водокористування

Дозвіл на спеціальне водокористування надається Державним агентством водних ресурсів України згідно з Порядком видачі дозволів на спеціальне водокористування, затвердженим Постановою КМУ від 13 березня 2002 № 321. Цей порядок не встановлює чіткий перелік супровідних документів, що подаються разом із заявою

Для отримання дозволу суб'єкт господарювання подає заяву та супровідні документи (наприклад, копії документів, що підтверджують право користування водним об'єктом) до територіального органу Державного агентства водних

ресурсів України.

Починаючи з 2019 року, дозвіл можна отримати через електронний портал. Дозвіл надається протягом 30 днів з подання заяви.

Передача водного об'єкта у користування суб'єкту аквакультури

Суб'єкт звертається до органу, до відання якого належить водний об'єкт (місцеві ради – щодо водних об'єктів, розташованих у межах територіальної громади, місцеві державні адміністрації – щодо водних об'єктів, розташованих за їхніми межами, КМУ – щодо морських зон)

Відповідний орган (організатор):
1) Включає об'єкт до переліку водних об'єктів, що здаються в оренду
2) Призначає аукціон та готує документи на об'єкт

Більш детальну процедуру та терміни проведення етапів аукціону можна знайти у відповідних нормативних актах місцевих державних адміністрацій (приклад)

Повідомлення про запланований аукціон має бути опубліковане на вебсайті Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру. Аукціон може відбутися не пізніше 90 днів і не раніше 30 днів після повідомлення. Учасники мають подати заяву не пізніше ніж за три дні до початку аукціону

Аукціони проводяться в неелектронній формі методом поступового підвищення ціни. Учасники роблять свої цінові пропозиції. Крок підвищення ціни встановлюється на рівні 0,5% від початкової суми орендної плати

Лот вважається проданим, якщо після оголошення найвищої цінової пропозиції вона була повторена тричі і жодної нової пропозиції не надійшло. Для підтвердження результатів переможець підписує протокол. Після цього організатор та переможець можуть укласти договір оренди

Водні об'єкти передаються в оренду за Типовим договором оренди водного об'єкта, що включає оренду як самого водного об'єкта, так і земельної ділянки під ним. Починаючи з березня 2021 року, оренда водних об'єктів надаватиметься за типовим договором оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом (ще не затверджений КМУ)

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Очікується, що світовий ринок меду (як експортний, так і внутрішній) зросте наполовину до 2025 р. Глобальний експортний ринок меду склав близько 2 млрд дол. США у 2019 р.

Зростання світового попиту

Існує кілька світових тенденцій, що сприяють зростанню попиту на мед:

- ▶ **Рух за здоровий спосіб життя.** Це головний фактор. Прагнучи до більш здорової дієти, люди переходять від цукру та штучних підсолоджувачів до меду
- ▶ **Широке використання меду** у харчовій промисловості
- ▶ Підвищена роль **меду в медицині**. Уряди та міжнародні організації (ВООЗ) почали просувати мед як корисну харчову добавку

Умови сертифікації органічного меду

Подібно до попиту на органічні продукти загалом, попит на органічний мед зростає швидше, ніж на звичайний мед. Крім того, продаж органічного меду приносить набагато більші доходи. У той же час основні вимоги до сертифікації органічних речовин не несуть великих додаткових витрат для бджолярів:

- ▶ Розташування пасіки на вільній від хімічних речовин території (в радіусі 3 км)
- ▶ Підгодовля бджіл рослинами, що не містять хімічних речовин
- ▶ Штучний корм для бджіл повинен мати органічний сертифікат
- ▶ Бджіл потрібно обробляти препаратами, що містять органічні речовини
- ▶ Мед потрібно збирати без пасічного димара
- ▶ Вулики повинні бути виготовлені з натуральних матеріалів

Бджільництво

Бджільництво має високий інвестиційний потенціал в Україні. Ця галузь має велике значення не тільки для внутрішнього, а й для світового ринку. Світовий попит постійно розширюється завдяки ряду харчових тенденцій. Мед споживається не тільки як кінцевий продукт, але і служить матеріалом для виробництва різних продуктів харчування, що робить його важливим ресурсом харчової промисловості. Крім того, бджільництво має критичне значення для сільського господарства країни, оскільки бджоли запилюють рослини. Виконання певних умов дозволить виробляти органічний мед та отримувати додаткові доходи.

Споживання у 2019 р., тис. т:	
Україна	20
Світ	1832
Потенціал розвитку в Україні	
Сильний	
Основні виробники у 2019 р., тис. тонн:	
Китай	444
Туреччина	109
Канада	80
Аргентина	79

Запилення рослин

280 млрд дол. США вкладених в запилення мигдальних плантацій дозволяє зібрати близько 1 млн т мигдалю на суму понад 5 млрд дол.	28,4 млрд дол. США вартість урожаю в результаті запилення в Туреччині. Запилення дині збільшило врожайність на 60%	Узбецьким фермерам за допомогою бджолоного запилення вдалося збільшити врожайність абрикосів у 6 разів, слив - у 11 разів, вишні - у 22,5 раза, а черешні – у 26,4 раза
--	---	--

Джерело: <https://agrotimes.ua/article/i-bdzhola-nam-u-pomich/>

Українські фермери втрачають багато можливостей, які дає запилення бджіл через відсутність фінансування додаткової логістики, тоді як бджолярі зазвичай не мають обладнання для транспортування бджолиних сімей на великій відстані.

Використання в харчовій промисловості України

Традиційно мед широко використовувався в домашньому споживанні українців. Однак із розвитком сектору виробництва ремісничих продуктів харчування в останні роки, мед почав набувати все більшої популярності у дрібному та великому промисловому виробництві продуктів харчування. В Україні мед популярний у виробництві:

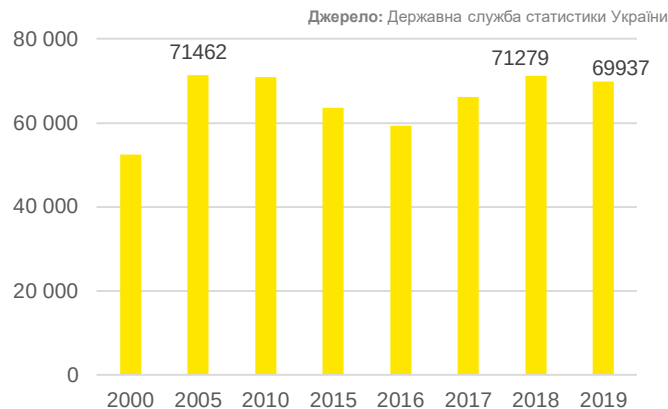
- ▶ каш та сухих сніданків
- ▶ кондитерських виробів
- ▶ хлібобулочних виробів
- ▶ алкогольних та безалкогольних напоїв

Більше того, крім меду, інші продукти бджільництва (бджолиний віск, прополіс, пилок та ін.) широко використовуються у харчовій промисловості та медицині.

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Україна є одним з найбільших експортерів меду у світі, на країну припало приблизно 5,7% світового експорту меду у 2019 році

Виробництво меду в Україні, т

Бджільництво

Бджільництво має величезний експортний потенціал і може стати галуззю, що сприяє розвитку МСП у сільській місцевості. У 2019 р. Україна посіла перше місце в Європі та четверте у світі за виробництвом меду, експортуючи близько 55 600 т меду. В Україні виробляється кілька видів меду - соняшниковий, гречаний, ріпаковий, липовий та з білої акації.

Експорт меду, т

Експорт у 2019, тис. т

Джерело: Державна служба статистики України

Безмитна квота на експорт до ЄС у 2019 р. становила 8100 т. Експорт до ЄС, що перевищував безмитні обсяги, склав 39 800 т (83% експорту меду до ЄС у 2019 р.) та обкладався митом у розмірі 17,3%.

Основні експортери меду в 2018 р.

- 1 ТОВ «Асканія-Пак», 15,2%
- 2 ТОВ «Юкрейніан Бі», 10,7 %
- 3 ТОВ «Лумелі», 6,6%
- 4 ТОВ «Бартнік», 5,3%
- 5 ТОВ «Джеса», 5,2%

*Примітка: інформація надана станом на 2018 р., оскільки відсутні дані на 2019 або 2020 рр.

Внутрішній ринок

- ▶ Внутрішній ринок України споживає близько 1 - 1,1 кг меду на особу

Виробнича шкала видобутку меду

- ▶ **Консолідація виробництва.** Збільшення масштабу видобутку меду може бути досягнуте за умови щонайменше 500 бджолиних сімей. Менші фірми мають нижчу рентабельність і часто не можуть подолати конкуренцію на ринку, оскільки їх продукт виявляється дорожчим з точки зору собівартості
- ▶ **Покращення конструкції вуликів.** Нещодавні винаходи автоматизованого пластикового стільника звели роботу по збору до мінімуму. Один із останніх прототипів взагалі не вимагає їх вилучення з вулика. Механізм збирає продукт безпосередньо з вуликів, готових до використання, що економить час та гроші

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Законодавство щодо бджільництва (1/2)

Мед є одним з найбільш популярних продуктів для [експорту](#) в ЄС та США. Бджільництво регулюється [Законом "Про бджільництво"](#), прийнятого 2000 року. У 2019 році Мінекономіки затвердило [Вимоги до меду](#) щодо його складу та класифікацію різних видів меду, а також вимоги щодо маркування. Ці вимоги спрямовані на захист прав споживачів

Захист бджіл – одне з недостатньо врегульованих питань

- ▶ Спільнота українських пасічників [зазначає](#), що проблема захисту бджіл є однією з ключових в галузі. Це стосується, зокрема, захисту від пестицидів, фітонцидів та інсектицидів
- ▶ Фермери повинні повідомляти бджолярів у зоні 10 км навколо полів не пізніше ніж за 3 дні до планованого оброблення агрохімікатами. Повідомлення повинно містити дату та назви агрохімікатів, що використовуватимуться, рівень та час їхньої токсичної дії. Однак законодавство не передбачає чіткої процедури та не встановлює належної відповідальності за невиконання цих вимог
- ▶ Окрім цього, законодавство не встановлює жодних обмежень щодо використання агрохімікатів, шкідливих для бджіл. Пасічники [запропонували](#) заборонити використання певних агрохімікатів та гармонізувати відповідне українське законодавство з Регламентом (ЄС) № 1107/2009 та Регламентом (ЄС) № 540/2011 щодо вимог до затвердження агрохімікатів, проведення досліджень про їхній вплив на бджіл та перелік схвалених речовин
- ▶ Існують дві законодавчі ініціативи, які частково вирішують вищезазначені питання: [Проекти Законів № 4510 та № 4511](#) від 17 грудня 2020 року (подані до Парламенту). Вони встановлюють порядок повідомлення бджолярів, вимагають використання агрохімікатів лише у нічний час та встановлюють серйознішу адміністративну відповідальність за порушення порядку повідомлення (до 600 дол. США)
- ▶ Наразі Мінекономіки [розробляє](#) [Проект Наказу "Про деякі питання у сфері бджільництва"](#), який:
 - ▶ Встановлює новий порядок відшкодування шкоди шляхом застосування зрозумілої методології розрахунку шкоди та вдосконалює статус комісії по засвідченню факту загибелі бджіл
 - ▶ Запроваджує нову процедуру отримання ветеринарно-санітарного паспорта пасіки з визначеними строками та електронною формою заяви
- ▶ Чинна [Інструкція щодо профілактики отруєння бджіл пестицидами](#) від 14

червня 1989 року передбачає механізм відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок отруєння бджіл пестицидами. Цей акт потребує змін для вдосконалення існуючого порядку документування збитків. Чинна процедура така:

Власник звертається до органів місцевого самоврядування, райдержадміністрації та поліції

Орган місцевого самоврядування утворює спеціальну комісію

Протягом 2 днів комісія обстежує уражені пасіки, здійснює відбір зразків бджіл, рослин, ґрунту та складає акт обстеження

Зразки направляються у контрольно-токсикологічну лабораторію для експертизи

У випадку підтвердження загибелі бджіл від отруєння пестицидами, власник пасіки може звернутися до суду для відшкодування шкоди

Правове регулювання надання послуг запилення недостатньо розвинене

Відповідно до звіту [Агродепу США](#), послуги запилення становлять більшу частину доходів бджолярів у всьому світі. Водночас, [український ринок послуг запилення не розвинений](#). Надання фермерам послуг із запилення дозволено законодавством і може здійснюватися на платній договірній основі. Закон, проте, не встановлює істотних умов договору та механізму захисту бджіл від отруєнь у цій галузі. Законодавчі зміни, спрямовані на деталізацію послуг запилення та розвиток такого ринку, сприятимуть зростанню інвестиційної привабливості бджільництва та садівництва.

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Законодавство щодо бджільництва (2/2)

Адміністративні процедури

- ▶ Пасіки підлягають реєстрації. Реєстрація підтверджується ветеринарно-санітарним паспортом пасіки. Відповідно до Порядку реєстрації пасік, затвердженого Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 184/82 від 20 вересня 2000, реєстрація здійснюється за заявою власника пасіки, поданої до Держпродспоживслужби. Реєстраційний збір становить близько 1,80 дол. США. Служба оглядає пасіку та видає паспорт протягом 30 днів. Заяву можна подати лише у паперовій формі
- ▶ Власники пасік також повинні реєструвати їх як виробничі потужності відповідно до ст. 25 Закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" та відповідного Порядку. Реєстрація є безкоштовною і здійснюється Держпродспоживслужбою протягом 15 робочих днів з дня подання заяви

Державна підтримка

- ▶ І ФОПи, і юридичні особи мають право на отримання державної підтримки відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, затвердженого Постановою КМУ № 107 від 7 лютого 2018 року. Підтримка надається суб'єктам, котрі мають від 10 до 300 бджолосімей у розмірі 200 грн (прибл. 7,15 дол. США) за кожну сім'ю, але не більше 60 000 грн усього (прибл. 2145 дол. США). За словами заступника Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, загальний обсяг допомоги, що була надана у 2020 році, становив 239 440 200 грн (прибл. 8,57 млн дол. США). Допомогу надали 23 430 заявникам
- ▶ Власники пасік, які бажають отримати державну допомогу, повинні отримати ветеринарно-санітарні паспорти на всі свої пасіки та зареєструвати їх відповідно до вищезазначених процедур. На додаток до документів, що підтверджують виконання цих вимог, заявник також повинен надати звіт про виробництво продуктів бджільництва та документи, що підтверджують відкриття банківського рахунку. Органи місцевого самоврядування збирають ці дані та передають їх до Мінекономіки. Далі Мінекономіки розподіляє гранти в межах наявних бюджетних коштів

- ▶ Порядок також передбачає право на часткове відшкодування витрат на придбання бджоломаток в розмірі 100 грн (прибл. 3,60 дол. США) за особу та бджолосімей у розмірі 500 грн (прибл. 17,90 дол. США) за кожну сім'ю

Вимоги до органічного бджільництва

Бджоларі також можуть отримувати сертифікацію як виробники органічної продукції, якщо їхнє виробництво відповідає вимогам Закону "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції" та Порядку (детальним правилам) органічного виробництва та обігу органічної продукції. Для отримання органічного сертифіката необхідно:

- ▶ Мати такі види місцевих бджіл: Карпатська бджола (*Apis mellifera carpatica*), що зустрічається в західній частині країни, Українська степова бджола (*Apis mellifera acervorum* Scop.), що мешкає на сході та півдні, та Європейська темна бджола (*Apis mellifera mellifera*) з півночі
- ▶ Під час перехідного періоду віск замінити воском з органічного бджільництва
- ▶ Розташовувати пасіки таким чином, щоб в радіусі 3 км, наскільки можливо, джерелами нектару і пилку були переважно органічні рослини, що не оброблялися агрохімікатами
- ▶ Дотримуватись ряду інших вимог: виготовляти вулики лише з природних матеріалів, не використовувати хімічно синтезовані репеленти при відкачуванні меду, використовувати лише певні дозволені органічні ветеринарні препарати для боротьби з хворобами бджіл, утримуватися від годівлі бджіл, обрізати крила бджоломаткам тощо

Експорт до ЄС

- ▶ Українські експортери меду експортують мед до ЄС за нульовою ставкою митного тарифу за квотою на п'ять (з подальшим збільшенням до шести) тонн українського меду, згідно з Додатком I-A до Угоди про асоціацію. У 2017 році цей обсяг був збільшений на 2,5 тонн відповідно до Регламенту (ЄС) 2017/1566. Квоти розподіляються за принципом "перший прийшов – перший отримав". Обсяги експортованого меду поза квотою оподатковуються митом за ставкою 17,3%

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

В результаті стійкого міжнародного попиту сектор органічного сільського господарства має значний інвестиційний потенціал

Драйвер зовнішнього попиту

До
150%

вища ціна для органічних товарів порівняно із звичайними

Попит на органічні продукти продовжує зростати по всьому світу. Однак він зростає швидше в країнах з вищим особистим доходом через підвищення цін. Дані Асоціації органічної торгівлі показують, що продажі органічної їжі **зросли на 4,6% у 2019 р.** у США, тоді як продажі органічних непродовольчих товарів зросли на 9,2%. Обидва сегменти суттєво випередили звичні аналоги, оскільки загальний обсяг продажів продуктів харчування збільшився на 2%, а загальний обсяг продажів непродовольчих товарів збільшився на 3%. В ЄС роздрібний продаж органічної продукції за останні чотири роки зафіксував двозначне зростання, тоді як найвищий темп загального роздрібного продажу не перевищував 3,4% за цей період. Подібні тенденції спостерігались і на інших розвинутих ринках Японії, Канади та Австралії.

37%

США

Найбільші ринки органічних продуктів у світі за їхньою часткою

47%

ЄС

Нормативи вимагають, щоб органічний логотип ЄС міг застосовуватися до продуктів, які відповідають суворим умовам щодо способу їх виробництва, переробки, транспортування та зберігання. Таким чином, органічний логотип ЄС є одним із найбільш шанованих ознак органічної продукції серед споживачів.

У 2018 році Україна прийняла Закон «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Закон розроблений у тісній співпраці з інституціями ЄС. Він повністю узгоджує національне законодавство про органічне виробництво із законодавством ЄС.

Органічна продукція

Органічне виробництво є одним із найпривабливіших для інвестиційних секторів. Його зростання в Україні в основному зумовлене зовнішнім попитом (США та ЄС). Україна має всі можливості задовольнити зростаючий попит на органічну продукцію. По-перше, органічне виробництво має більше доданої вартості, що приносить більші доходи. По-друге, українське законодавство про органічне виробництво нині узгоджується із законодавством ЄС - найсучаснішим законодавством про органічне виробництво у світі. Нарешті, вартість оренди ріллі для органічного виробництва в Україні є дуже низькою

Споживання у 2018 р., млн євро

Україна	18
Світ	96683

Потенціал для розвитку

Сильний

Основні країни та блоки за площею земель під органічним сільським господарством у 2018 році, млн га

Австралія	35,69
ЄС	27,28
Китай	4,11
Індія	3,43

Вища додана вартість

Технології органічного виробництва вимагають більше людських та фінансових ресурсів порівняно зі звичайним виробництвом. Це означає вищу додану вартість кінцевого продукту, що дозволяє стягувати вищу ціну.

Що стосується органічного с/г, основні фактори додаткової доданої вартості наступні:

- ▶ Період передачі для сертифікації земель становить три роки (вироблені товари не сертифіковані органічно і продаються без органічної надбавки)
- ▶ Інвестиції у спеціальне обладнання для більш м'якого обробітку землі
- ▶ Додатковий обробіток ґрунту для пригнічення бур'янів без використання гербіцидів та пестицидів
- ▶ Очищення обладнання кожного разу, коли воно було задіяне у звичайному с/г виробництві
- ▶ Вищі транспортні витрати через обов'язкове відокремлення від звичайних вантажів
- ▶ Низьке масштабування виробництва органічних кормів для тварин (втрата віддачі від масштабу)

Низька вартість оренди землі

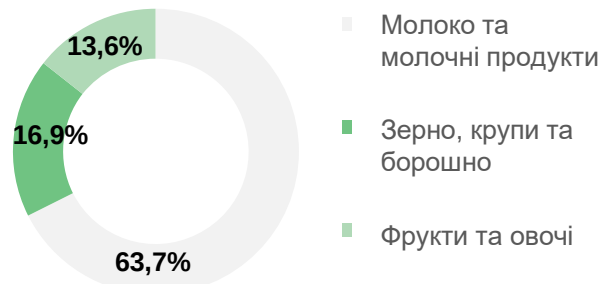
Згаданий раніше термін передачі органічних земель та жорсткі вимоги збереження родючості земель у розвинених країнах призводять до значно вищих ставок орендної плати за органічне виробництво порівняно із звичайними. За оцінками деяких експертів, різниця становить близько **25% у США. В ЄС різниця ще більша** через загалом більш високі ціни на землю.

Через відсутність ринку землі с/г землі можна лише орендувати, причому за низькими ставками. Ставки орендної плати в Україні залежать від нормативної грошової оцінки земельних ділянок і мало відрізняються в органічному та звичайному с/г. Середня ставка оренди землі **в Україні в 2018 р. становила 50 євро**, порівняно з 57 євро в Латвії (найнижча в ЄС).

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Сектор органічного сільського господарства швидко розвивається. Місцеві виробники усвідомлюють його переваги та шукають шляхи збільшення експорту

Структура споживання органічної продукції у 2019 р.

Основні виробники:

- 1 ТОВ «Либідь-К» (ТМ Світ Біо) - яйця, молоко, овочі
- 2 ПП «Галекс-Агро» - органічне молоко та органічне м'ясо та ПрАТ «Етнопродукт» - молоко
- 3 ФСГ «Золотий Пармен», ТОВ «ЛІЛАК» - соки
- 4 АГ «Арніка», ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» ТОВ «Органік Оригінал» - зерно, крупи та борошно
- 5 ТОВ «Каспер» (ТМ Organico) - рослинне масло холодного віджиму

Кількість виробників органічної продукції зростає

294

У 2016 р.

500

У 2018 р.

Вони працювали на 233500 га землі, що відповідає органічним стандартам ЄС.

Органічна продукція

Відповідно до світових тенденцій, органічне виробництво активно розвивається і в Україні. Незважаючи на те, що внутрішнє споживання зростає (на 9,7% у порівнянні з 2019 р.), галузь орієнтована переважно на зовнішні ринки. У 2019 р. експорт української органічної продукції перевищив внутрішнє споживання у ~ **8 разів** у вартісному вираженні. Така велика різниця спричинена тим, що український експорт - це переважно проміжні товари для подальшої переробки: зернові, олійні та бобові культури, лісові ягоди та гриби, лікарські рослини та трави.

Arnika company - приклад успішного переходу від звичайного с/г до органічного виробництва. Перший контракт на органіку компанія підписала в 2015 р. основні кроки:

- **Сертифікація.** Компанія сертифікувала усі свої оброблені землі площею понад 15770 га за найдовіренішим міжнародним стандартом Bio Suisse
- **Інфраструктура:** будівництво спеціальних сховищ (місткістю близько 114000 тонн), 5 приміщень для очищення та сушіння органічних зернових тощо.
- У червні компанія відкрила **офіс продажів** у США. На сьогодні Arnika є другим за величиною органічним холдингом Європи

Органічний експорт у 2019 р.

Джерело: <https://organicinfo.ua/infographics/>

460

тис. тонн

Вартістю
189

млн дол.
США

Що становить
20%

зростання
за рік

Близько 80 органічних продуктів було експортовано до 35 країн через 236 імпортерів у 2019 р.

Імпортер	Частка / обсяг
Європа:	85% усіх українських органічних продуктів
Північна Америка:	12%
Нідерланди:	141 тис. тонн / 37 млн дол. США
Швейцарія:	59,5 тис. тонн / 14 млн дол. США
США:	50 тис. тонн / 34 млн дол. США

- Херсонська, Житомирська та Одеська обл. є найбільшими органічними виробниками за кількістю земель під органічним сільськогосподарським виробництвом
- 19 областей України надають підтримку виробникам органічної продукції в рамках регіональних програм розвитку АПК, 11 з яких також надають фінансову підтримку з обласних бюджетів
- З боку споживачів органічна продукція стала більш доступною в 2019 р. Незважаючи на її зростання за обсягом, загальне споживання вартісно зменшилось на 2,5% у порівнянні з попереднім роком.

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Є певні сегменти місцевого сектора органічного сільського господарства, які є більш привабливими, ніж інші

Привабливі сегменти та фактори

Зерно, крупи та борошно

Фрукти та овочі

Соки

Інше (включаючи лісові ягоди та лікарські рослини та трави для закордону)

Державне регулювання

Органічна продукція(3/3)

Щоб стати органічним виробником, компанія чи приватна особа повинні пройти дорогу та трудомістку процедуру реєстрації, що включає:

- ▶ Загальні витрати близько **60-70 тис. грн**
- ▶ Від **10 тижнів до більш ніж 3 років** часу очікування для отримання статусу органічного виробника
- ▶ Підтвердження статусу органічного виробника – в середньому **раз на рік**
- ▶ Тривалість процесу реєстрації та періодичність підтвердження статусу органічного виробника залежать від виду с/г

Ключовий фактор: холодильне обладнання

В Україні активно розвивається ринок холодильних установок:

- ▶ Великі холодильні установки країни старі і знаходяться в основному біля західного кордону. У той же час фактичне виробництво має значно ширшу географію. Таким чином, більшість великих виробників інвестували у будівництво власних холодильних установок
- ▶ Таке будівництво коштує дорого. Тому менші виробники мають три варіанти: (i) розмістити своє виробництво поблизу існуючих холодильних установок; (ii) об'єднуватися в кооперативи та спільно будувати холодильні установки; (iii) використовувати невеликі холодильні установки без ліцензії
- ▶ Неліцензовані невеликі холодильні установки становлять значну «тіньову» частку ринку на сьогодні. Додатковою складністю для органічних виробників є той факт, що протоколи органічного виробництва забороняють будь-які контакти між звичайними та органічними продуктами під час переробки, що накладає додаткові виробничі витрати.

120
тис. євро

вартість будівництва
холодильного цеху
ємністю 2500 т
малини на добу

Тип виробництва

Приблизна тривалість

Птиця	10 тижнів
Кози, свині та молочні корови	пів року
М'ясна худоба та конярські ферми	1 рік
Пасовища та поля для вирощування однорічних рослин	24 місяці
Поля для вирощування багаторічних рослин	36 місяців
Вирощування суниці лісової	>36 місяців

Галузеве законодавство

Процедури державного регулювання органічного виробництва передбачені спеціальним законодавством. Воно включає:

- ▶ ЗУ «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції»
- ▶ Вимоги до обороту та маркування органічних продуктів
- ▶ Набір підзаконних актів.

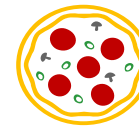

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Законодавство щодо органічної продукції (1/2)

- ▶ Органічне виробництво та його сертифікація регулюються **Законом "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції" № 2496-VIII від 10 липня 2018 року**, який був розроблений на основі Регламентів ЄС № 834/2007 та № 889/2008
- ▶ Органічне виробництво – це сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу), що провадиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції
- ▶ Інформація про органічних виробників, органічне насіння, садивні матеріали та органи сертифікації має бути включена до відповідних реєстрів, що ведуться Мінекономіки згідно з [Постановою КМУ № 87 від 12 лютого 2020 року](#). Однак реєстри поки що не доступні публічно
- ▶ Органічним виробникам дозволяється використовувати неорганічні речовини, включені до [Переліку речовин \(інгредієнтів, компонентів\), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, затвердженого Наказом Мінекономіки № 1073 від 9 червня 2020 року](#)

95% виготовлено з органічної сировини
5% неорганічної сировини, що включена до Переліку

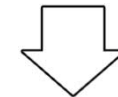

Процедура сертифікації включає такі етапи:

Виробник укладає договір з органом сертифікації

Орган сертифікації проводить первинну перевірку та визначає перехідний період (наприклад, 2 роки для рослин, 1 рік – для бджільництва, 6-24 місяці – для аквакультури)

Після закінчення перехідного періоду орган сертифікації приймає рішення про сертифікат. Сертифікат дійсний протягом 15 місяців і повинен бути переоформлений за два місяці до закінчення строку його дії. Виробник органічної продукції підлягає щорічним перевіркам

Орган сертифікації проводить проміжні перевірки під час перехідного періоду. За певних умов орган сертифікації може визначити ретроспективну дату початку перехідного періоду

Національна сертифікація та маркування

- ▶ Сертифікація органічного виробництва проводиться органами сертифікації – приватними підприємствами, уповноваженими Мінекономіки в порядку, затвердженому [Постановою КМУ № 1032 від 21 жовтня 2020 року](#)
- ▶ Забороняється маркувати невідповідні товари державним логотипом або використовувати щодо них будь-які позначення, що містять слова "органічний", "біодинамічний", "біологічний", "екологічний", "органік", та будь-які однокореневі слова. Таке використання кваліфікується як ведення споживача в оману та призводить до конфіскації незаконно маркованих товарів
- ▶ Україна визнає органічні сертифікати, видані іноземними органами сертифікації, що включені до спеціального Переліку іноземних органів з сертифікації товарів, що підлягають імпорту чи експорту

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Законодавство щодо органічної продукції (2/2)

Невизнання в ЄС української сертифікації органічного виробництва

- ▶ Основними торговими партнерами ЄС з імпорту органічних продуктів є Китай (13%), Україна (10%), Домініканська Республіка (10%) та Еквадор (9%)
- ▶ Українська органічна продукція, що експортується в ЄС, підлягає сертифікації в ЄС. Експортери повинні підтвердити відповідність згідно з положеннями ст. 32 Регламенту (ЄС) № 834/2007. Це означає, що вони повинні відповідати вимогам ЄС щодо органічного виробництва, пройти процес сертифікації органом з сертифікації (контролю), визнаного в ЄС, і бути готовими надати необхідні документальні докази в будь-який час
- ▶ Для проходження органічної сертифікації в ЄС український експортер повинен звернутися до акредитованого органу сертифікації з офіційного Переліку Європейської комісії. Відповідно до переліку ЄС уповноважив 18 органів проводити сертифікацію органічного виробництва в Україні. Орган з сертифікації проводить перевірку та видає електронний сертифікат перевірки (e-COI) в системі TRACES, який підтверджує, що органічні товари, призначені для імпорту в ЄС, відповідають встановленим вимогам
- ▶ Керівні принципи Європейської комісії щодо України визначають, що імпортери повинні інформувати контролюючий орган про кожну партію, що імпортується в ЄС, та надавати документацію на пунктах в'їзду: COI, митну декларацію, транспортні документи та документи для відстеження
- ▶ Хоча українська система сертифікації органічного виробництва представлена, як така, що розроблена на основі принципів законодавства ЄС, Україна не включена до списку визнаних країн, наведеного у Додатку III Регламенту № 1235/2008. Це означає, що українські експортери органічної продукції мають отримати сертифікат ЄС для розміщення продукції на ринку ЄС, що призводить до подвійних витрат, оскільки виробники мають пройти дві процедури, якщо вони хочуть продати свою продукцію на внутрішньому ринку та експортувати її до ЄС
- ▶ Українська органічна продукція може бути представлена на ринку ЄС на основі національної сертифікації, якщо ЄС визнає Україну третьою країною відповідно до ст. 7 Регламенту (ЄС) від 8 грудня 2008 року № 1235/2008, що детально регламентує імплементацію Регламенту (ЄС) № 834/2007. Перелік визнаних країн викладений у Додатку III до вищезгаданого Регламенту. У цьому випадку органи контролю, зазначені в

Додатку III, матимуть право видавати сертифікат COI. Відповідно до ст. 8 Регламенту третя країна може подати заяву до Європейської комісії та вимагати включення її до списку третіх країн, надавши технічне досвід як доказ того, що її органічні стандарти та система сертифікації відповідають стандартам ЄС

- ▶ Щоб спростити діяльність з органічного виробництва в Україні та подальший експорт до ЄС, доцільно для забезпечення відповідності українських органічних стандартів з європейськими звернутися до Європейської комісії з проханням про включення України до переліку визнаних країн

Експорт в США

- ▶ Українським виробникам органічних продуктів харчування також не дозволяється прямо імпортувати свої товари до США на основі національної сертифікації
- ▶ Основною перешкодою є різниця між відповідними нормативними вимогами у двох країнах. Для ілюстрації перехідний період щодо землі, на якій вирощують продукцію, відрізняється – три роки в США та не менше двох років в Україні
- ▶ Відповідно до Методичних вказівок Агродепу США, сертифікація органічної продукції, що походить з не визнаних третіх країн, проводиться через сертифікаційного агента. Агент перевіряє чи виробництво відповідає вимогам США та проводить перевірку на місці. Якщо подані документи та звіти про перевірку свідчать про відповідність нормам США щодо органічних речовин, сертифікаційний агент видає органічний сертифікат
- ▶ Враховуючи підвищений попит на органічну продукцію на ринку США, доцільно врахувати можливе наближення національних стандартів до вимог США щодо найбільш експортованої до США продукції та укласти відповідну торгову угоду щодо органічної продукції

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Значний потенціал української галузі дитячого харчування для міжнародної експансії стримується застарілим національним законодавством

Фактори зростання

Зовнішні

- ▶ Зростання світового населення
- ▶ Зростання доходів у розвинених країнах (особливо в Азії)
- ▶ Глобальна тенденція економії часу на приготуванні їжі вдома

Внутрішні

- ▶ Відносно низька частка дітей на грудному вигодовуванні в Україні
- ▶ Збільшення віку матерів та більш свідомий підхід до материнства. Це, в свою чергу, означає також більш жорсткі вимоги до дитячого харчування
- ▶ Збільшення кількості сімей, у яких є лише одна дитина. Отже, на задоволення потреб дитини витрачається більше догляду та доходів
- ▶ Зростання рівня захворюваності дітей. Це призводить до збільшення попиту на спеціалізоване медичне дитяче харчування

Ці фактори та Державна цільова соціальна програма розвитку виробництва дитячого харчування на 2012-2016 роках призвели до збільшення відсотку домогосподарств, що купують дитяче харчування, з 3%-5% у 2000-2010 рр. до понад 30% у 2018 р.

Виробництво дитячого харчування

Індустрія дитячого харчування дуже приваблива для інвестицій через свій нереалізований потенціал. Галузь зростає протягом останніх семи років (за винятком незначного спаду в 2015 р. через конфлікт з РФ), і очікується подальше зростання, зумовлене внутрішнім та зовнішнім попитом. Вітчизняні виробники інвестують в обладнання, щоб зберегти конкурентоспроможність по відношенню до світових лідерів галузі. Водночас оновлення внутрішнього законодавства відкриє величезні можливості на зовнішніх ринках.

Адаптація до найвищих стандартів безпеки харчових продуктів

Статистичні дані показують, що частка імпорту в Україні залишається відносно стабільною. Щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку, українські виробники **інвестують в оновлення обладнання та намагаються вийти на нові сегменти**. Усі вітчизняні виробники дитячого харчування прийняли HACCP. Щоб довести, що їх продукція відповідає найсуворішим вимогам безпеки та стимулює зростання попиту, виробники проводять інформаційні кампанії. Вімм-Білл-Данн Україна, Данон Україна, Яготинський маслозавод та ТОВ «Фавор» організовують екскурсії на свої виробничі потужності для батьків, щоб показати, що виробництво відповідає найвищим світовим стандартам.

Юридичні аспекти

Існуюче національне законодавство є основним фактором, що обмежує експорт українського дитячого харчування, оскільки воно має кілька серйозних недоліків:

- ▶ Нова класифікація продуктів дитячого харчування, що була введена в 2015 р., значно **відрізняється від загальноприйнятої світової класифікації**. Зокрема, вона не включає комбіновані продукти для дитячого харчування
- ▶ Відсутність чіткого і вичерпного переліку обов'язкових **параметрів безпеки** інструментів та матеріалів для виробництва та розповсюдження дитячого харчування

Для поліпшення ситуації, Мінекономіки України розробило законопроект, який узгодить національне законодавство про дитяче харчування з нормами ЄС. На сьогоднішній день проект знаходиться на стадії громадського обговорення.

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Індустрія дитячого харчування на національному рівні в Україні добре розвинена. Наступним кроком для виробників має стати міжнародна експансія

Основні категорії та виробники

 Молочні порошки та каші з додаванням сухого молока та фруктів (найбільший сегмент за вартістю)

 Рідкі та пастоподібні продукти на основі молока

 Фруктові та овочеві соки та пюре

 Дитяча вода

 Чай, спеціально призначений для дітей

- ▶ Нутрітек (ТМ: Малиш, Малютка, і Малишка)
- ▶ Dnipropetrovsk Food Company Waiz Ltd (ТМ Ням-Ням)
- ▶ Асоціація дитячого харчування, ТМ «Карапуз»
- ▶ Вімм-Білл-Данн Україна (ТМ «Агуша»)
- ▶ Молочний альянс (ТМ «Яготинське для дітей»)
- ▶ Придніпровський (ТМ Злагода)
- ▶ Данон Україна (ТМ «Тьома»)
- ▶ Фавор, (ТМ «АМА»)
- ▶ Вітмарк Україна (ТМ «Чудо-чадо»),
- ▶ Асоціація дитячого харчування, ТМ «Карапуз»
- ▶ Еконія (ТМ «Малютко»)
- ▶ ТОВ «ХіПП-Ужгород» (ТМ «BebiVita»)
- ▶ Нутрітек, РФ (ТМ «Малиш»)
- ▶ Миргородський завод мінеральних вод (ТМ «Аква Няня»)

- ▶ ТОВ «ХіПП-Ужгород» (ТМ «BebiVita»)

Огляд галузі

Виробництво дитячого харчування

Україна має потужну галузь дитячого харчування, яка покриває близько 80% місцевого попиту. Решта 20% місцевого попиту покривається за рахунок імпорту, переважно з ЄС, Білорусі, Нової Зеландії. Експорт становить близько 2% вітчизняного виробництва. Деякі торгові мережі продають дитяче харчування під власними торговими марками. Однак обсяг таких продажів невеликий (близько 1% від загальної ринкової вартості).

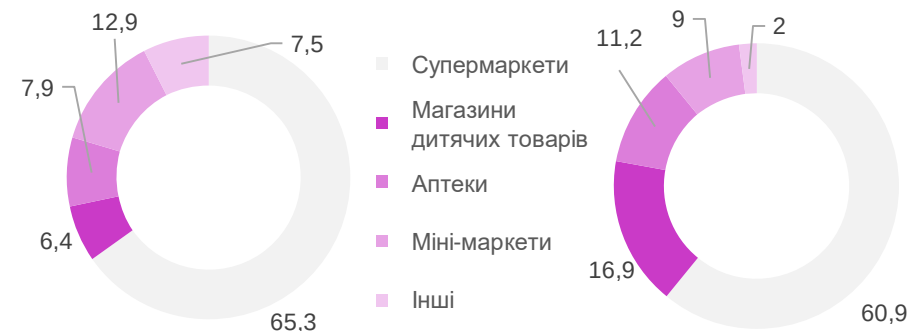
>40%

збільшення загального обсягу виробництва дитячого харчування до 33,8 тис.т з 2013 по 2018 рр.

Сегменти дитячого харчування, слабо охоплені вітчизняним виробництвом:

- ▶ Сухі молочні порошки медичного призначення
- ▶ М'ясні та рибні консерви
- ▶ Печиво
- ▶ Макарони
- ▶ Соуси

Канали розповсюдження дитячого харчування

Джерело: Nielsen (2017)

У країні активно розвивається відносно новий для України сегмент корисних солодощів. Однак виробники не позиціонують свою продукцію як дитяче харчування, оскільки це часто є психологічним бар'єром для інших груп споживачів. Найвідомішими виробниками є ТОВ «Еко-Снек» (ТМ Bob Snail) та ТОВ «Серхіо» (ТМ «Sergio»)

2.5.2. Сектори ВВСГ з високим потенціалом залучення ПІІ

Законодавство щодо дитячого харчування

- ▶ Закон "Про дитяче харчування" визначає дитяче харчування як харчовий продукт, призначений Міністерством охорони здоров'я України, для спеціального дієтичного споживання, спеціально перероблений або розроблений для забезпечення задоволення дієтичних потреб дітей грудного та раннього віку (дитячі суміші, продукти прикорму, напої). Закон встановлює загальні положення про заборонені інгредієнти, вимоги до упаковки та маркування, а також порядок доступу на ринок дитячого харчування
 - ▶ **У виробництві дитячого харчування забороняється використання:** сировини, що не відповідає санітарним вимогам, штучних ароматизаторів, барвників, підсолоджувачів, консервантів, стабілізаторів, підсилювачів смаку та харчових добавок, не зареєстрованих Міністерством охорони здоров'я України; пальмових, кунжутних та бавовняних олій, маргарину та гідратованого соєвого білку; м'яса механічного обвалювання та субпродуктів (крім серця, печінки, язика), риби ставкової та придонної
 - ▶ **Спеціальні сировинні зони:** більшість (точний обсяг не встановлено) сировини для виробництва дитячого харчування повинна вироблятися в спеціальних зонах, розташованих далеко від промислових об'єктів. Застосування гормональних препаратів та ГМО заборонено, а використання природних агрохімікатів обмежено в таких зонах. Виробники повинні звернутися до спеціальної комісії обласної державної адміністрації для отримання висновку про відповідність їх виробничих потужностей вимогам зони. Відповідно до Порядку, затвердженого Постановою КМУ від 3 жовтня 2007 № 1195, статус спеціальної сировинної зони може бути наданий виробнику на п'ять років відповідно до розпорядження голови місцевої держадміністрації. Інформація про цю зону повинна бути включена до відповідного державного реєстру
 - ▶ **Конкретні вимоги до дитячого харчування детальніше викладені в підзаконному регулюванні та стандартах, зокрема:**
 - ▶ Гігієнічні вимоги до продуктів дитячого харчування, параметри безпеки та окремі показники їх якості, затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 696 від 6 серпня 2013 року, що направлені на приведення регулювання у відповідність до Директив ЄС [2006/141](#), [2006/125](#), [2009/39](#)
 - ▶ Державні гігієнічні правила і норми "Регламент максимальних рівнів окремих забруднюючих речовин у харчових продуктах", затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 368 від 18 травня 2013 року встановлює гранично допустимі рівні шкідливих речовин (нітратів, мікотоксинів, свинцю, олова, живого срібла, кадмію, поліциклічних ароматичних вуглеводнів, мелаїну)
 - ▶ Мікробіологічні критерії для встановлення показників безпеки харчових продуктів, затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 липня 2012 року, запроваджують міжнародні стандарти [ISO 21528-1](#) та [EN/ISO 7932](#) щодо мікробіологічного дослідження молочних продуктів для дітей
 - ▶ Медико-біологічні вимоги і санітарні норми якості продовольчої сировини і харчових продуктів (прийняті в 1989) незважаючи на застарілість, вони все ще діють щодо норм вмісту міді, миш'яку, цинку, гормонів
 - ▶ Інші державні стандарти, включно з [ДСТУ 8590:2015 "Продукти молочні сухі для дитячого харчування. Суміші молочні сухі, адаптовані для дітей віком від чотирьох місяців до одного року. Технічні умови"](#), прийнятого в 2017 році, [ДСТУ 4084-2001. "Консерви фруктові пюреподібні для дитячого харчування"](#) (33939), прийнятого в 2001 році та [ДСТУ 4541:2006. Продукти молочні для дитячого харчування вершки стерилізовані для дітей \(34063\)](#), прийнятого в 2006 році. Ці документи, загалом, базуються на застарілих стандартах, розроблених в Радянському Союзі, і не відповідають сучасним видам агрохімікатів, методам і практиці виробництва харчових продуктів ЄС
- Наближення до вимог регулювання ЄС**
- ▶ Вимоги українського законодавства до дитячого харчування (рівень стандартів, термінологія) не відповідають [законодавству ЄС](#)
 - ▶ Наприклад, Гігієнічні вимоги до продуктів дитячого харчування, параметри безпеки та окремі показники їх якості були розроблені з метою імплементації Директиви 2006/141, але згодом був прийнятий [Регламент \(ЄС\) 2016/127](#), чинний від 22 лютого 2020 року, що встановлює суворіші вимоги в т.ч. щодо речовин, вимоги щодо яких взагалі не встановлені в Україні — наприклад, норми молібдену (у молочних продуктах) та цинку (у соєвих продуктах)
 - ▶ Мінекономіка розробляє [Проект Закону](#), спрямованого на імплементацію законодавства ЄС щодо дитячого харчування, що передбачає:
 - ▶ Запровадження гармонізованої до ЄС термінології та класифікації продукції
 - ▶ Встановлення вимог до маркування, реклами та інформування
 - ▶ Запровадження порядку повідомлення компетентного органу про намір ввести в обіг або ввезти на митну територію України продукти дитячого харчування
 - ▶ Оскільки Угода про асоціацію не передбачає спеціальних зобов'язань щодо імплементації законодавства у сфері дитячого харчування, Україні слід розпочати такий процес в односторонньому порядку. Відповідність європейським стандартам може стати ознакою якості українського дитячого харчування на світовому ринку

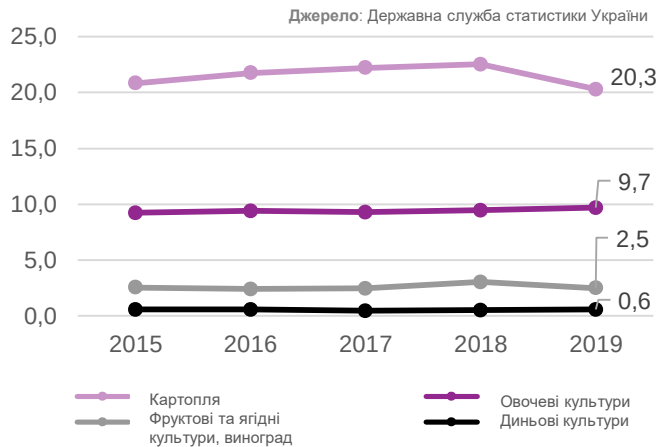
2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

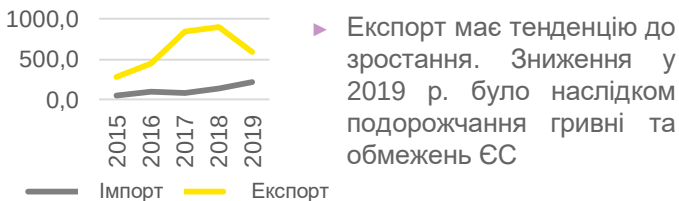
Овочево-фруктова промисловість приносить близько 60% загальних доходів ринку свіжих продуктів. Україна входить до ТОП-3 виробників садівництва у Східній Європі

Садівниче виробництво, млн т

Зовнішня торгівля овочевими культурами, тис. т

Джерело: Державна фіскальна служба України

- ▶ Експорт має тенденцію до зростання. Зниження у 2019 р. було наслідком подорожчання гривні та обмежень ЄС
- ▶ Експорт склав 168,4 млн дол. США у 2019 р., що на 27,4% менше, ніж за минулий рік
- ▶ Україна експортує переважно сушені (75,7% у вартісному відношенні) та свіжі (18,6%) овочі
- ▶ Найбільша частка в імпорті в Україну належить свіжим овочам (85,9% за вартістю). Імпорт сухофруктів становить 8,4%, а заморожених фруктів - 5,2%

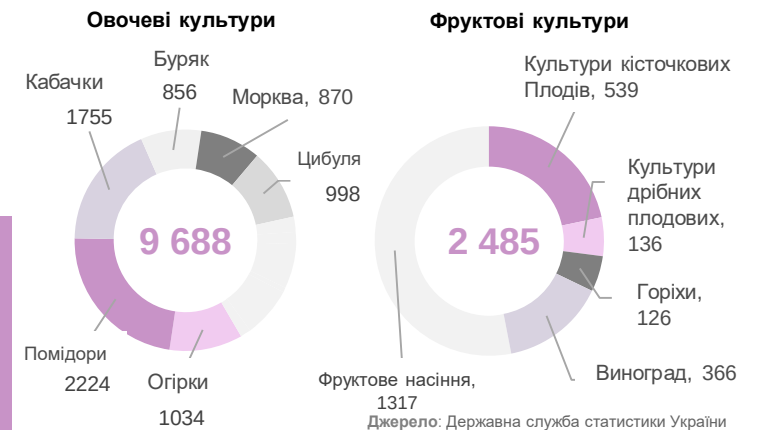
Садівництво

Домогосподарства та дрібні виробники займають понад 90% садівничого виробництва в Україні. Виробництво овочів зафіксувало досить повільне зростання у 2015-19 роках через стабільне споживання та поступове збільшення темпів зростання експорту. Споживання фруктів є більш чутливим до коливань доходів. Зниження особистих наявних доходів населення призвело до зменшення споживання на душу населення.

Тенденції галузі

- ▶ Розвиток обмежений відсутністю технологій, холодильних та складських приміщень, дотриманням стандартів, відсутністю сертифікатів якості та безпеки
- ▶ Ринки просто неба є основним каналом розподілу. Мережі супермаркетів розширюють асортимент своїх садівничих продуктів, але в основному за рахунок імпортованих охолоджених, упакованих товарів

Структура виробництва сільськогосподарських культур у 2019 р., тис. т

Зовнішня торгівля плодовими культурами, тис. т

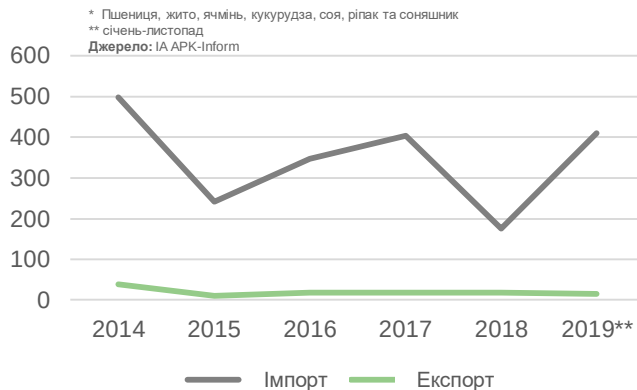
Джерело: Державна фіскальна служба України

-
Рік	Імпорт	Експорт
2015	~100	~400
2016	~100	~500
2017	~100	~600
2018	~100	~700
2019	~100	~800
- ▶ Україна є нетто-імпортером фруктів. Імпорт був майже втричі більший за експорт за обсягом, та у 2,4 рази більший за вартістю в 2019 р.
 - ▶ Імпорт продовжував зростати у вартісному відношенні (на 4,8% за рік) до 552 млн дол. США у 2019 р.
 - ▶ Експорт не змінився - 229,7 млн дол. у 2019 р.
 - ▶ Україна експортує переважно свіжі (64,8% у вартісному відношенні) та заморожені (34%) фрукти
 - ▶ Імпорт плодів складається майже виключно зі свіжих фруктів (97,4% у вартісному вираженні)

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

Україна є нетто-імпортером насіння для посіву. Експорт насіння незначний. Однак це має змінитися, оскільки ЄС нещодавно відкрив ринок насіння для українського посівного матеріалу

Зовнішня торгівля насінням для посіву*, млн дол. США

Основні виробники насіння

- 1 MAS Seeds (раніше Maïsadour Semences) – 1 млн одиниць насіння
- 2 SeedCorp (Remington Seeds і MAIS) – 900,000 одиниць насіння
- 3 СТАСІ НАСІННЯ (DuPont Pioneer) – 800,000 одиниць насіння
- 4 Байєр Україна – 750,000 одиниць насіння
- 5 Cherlys (Євраліс Семенс Україна) – 650,000 одиниць насіння

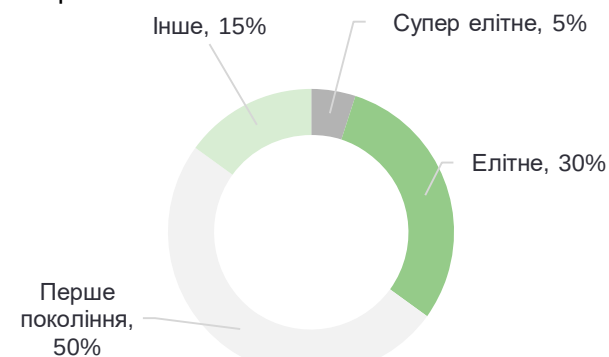

У 2018 р. виробники насіння кукурудзи збільшили виробництво продукції на 53% за рік - до 74,4 тис. т. Високі темпи зростання виробництва продовжувались і в 2019 р. Таким чином, очікується, що Україна досягне рівня самозабезпечення виробництва насіння кукурудзи через 2-3 роки.

Посівний матеріал

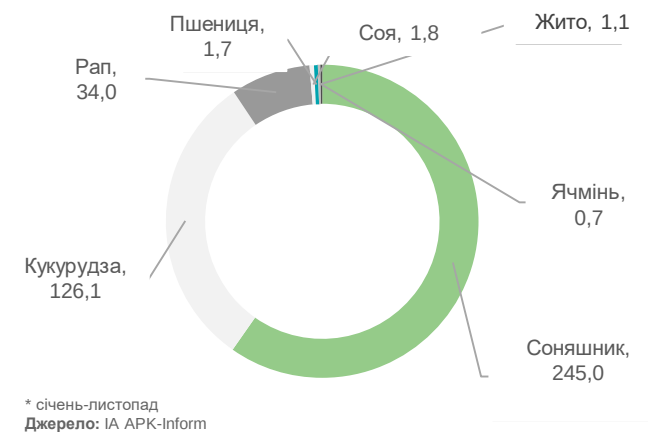
Як правило, с/г виробники покривають свої потреби в зерні та зернобобових культурах для посіву їх врожаєм. Тому, хоча передбачувана потреба в насінні становить близько 1,8 млн т, внутрішня торгівля насінням для посіву становить близько 200-250 тис. т. Зміна клімату спричиняє збільшення попиту на високоефективні гібриди кукурудзи. Тому потреба лише в насінні кукурудзи становить близько 110-140 тис. т/рік. Сьогодні в українському виробництві насіння переважають міжнародні компанії.

Ключова проблема: значна частка насіння старших поколінь

Джерело: <https://agravery.com/uk/posts/show/globalnij-ta-ukrainskij-rinok-nasinna-obsagi-ta-trendi>

Структура імпорту насіння для посіву у 2019 р.*, млн дол. США

Основні імпортери

- ▶ США (21% від загального обсягу імпорту у вартісному еквіваленті)
- ▶ Франція (16%)
- ▶ Туреччина (12%)
- ▶ Угорщина (11%)
- ▶ Австрія (8%)

У 2019 р. імпорт майже втричі збільшився за обсягом та зріс на 71,8% у вартісному еквіваленті за рік

Інвестиційний потенціал

За результатами аудиту бізнесу з виробництва насіння в Україні 2015 р. Європейський Парламент підтвердив рівноцінність сертифікації українських насін 20 жовтня 2020 р. Це відкриває ринок ЄС для насіння України та може збільшити виробництво та експорт в найближчому майбутньому

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПП

Законодавство щодо насіння і садивного матеріалу (1/2)

Виробництво насіння регулюється Законом "Про насіння і садивний матеріал" та Законом "Про охорону прав на сорти рослин"

Встановлено дві основні вимоги до виробника насіння:

- ▶ Виробник має бути внесений до Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва
- ▶ Сорт рослини має бути включений в Державний реєстр сортів рослин або до Схеми сортової сертифікації ОЕСР (стосується зернових культур, кукурудзи, сорго, цукрового та кормового буряка, олійних, хрестоцвітних та прядивних культур)

Реєстрація суб'єкта насінництва

Для виробництва насіння суб'єкт господарювання повинен бути внесений до Реєстру суб'єктів насінництва та розсадництва. Для внесення до Реєстру суб'єкт господарювання повинен подати заяву до Мінекономіки та додати документи, що підтверджують право на використання сорту рослин, наявність необхідної матеріально-технічної бази, кваліфікованого персоналу та інформацію про сорт рослин і обсяг насіння, що вирощується. Заяву можна подати в електронній формі

Сертифікація насіння. Насіння може бути представлено на ринку лише після сертифікації. Кожна партія насіння повинна супроводжуватись двома різними сертифікатами, що підтверджують сортові та посівні якості. Насіння може пройти сертифікацію лише у тому випадку, якщо воно належить до сорту, внесеного до Реєстру сортів рослин, а їхні сортові та посівні якості відповідають вимогам, встановленим в Україні. Дві процедури сертифікації визначаються Порядком проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал. У 2020 році він був вдосконалений для приведення процедури сертифікації у відповідність до міжнародних стандартів, особливо щодо вдосконалення ґрунтового контролю. Детально процедури розглянуті нижче. Термін дії сертифікатів сортових якостей не обмежений. Термін дії сертифікатів посівних якостей залежить від конкретного сорту рослин і не перевищує одного року.

Отримання сертифіката, що посвідчує сортові якості

Процедура складається з таких етапів:

- Виробник подає заяву до Мінекономіки, його територіальних органів або ДП "Державний центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції". Із заявою подаються документи, що підтверджують право на використання сорту рослин, копії сертифікатів, виданих на насіння або садивний матеріал попередньої генерації, та схеми полів. Основні кроки:
- Розгляд заяви та прийняття рішення (до 10 робочих днів)
- Укладення договору про надання сертифікаційних послуг (до 30 робочих днів)
- Проведення випробування та видача акту польової оцінки
- Оплата вартості сертифікації
- Видача сертифіката протягом 10 днів після оплати та внесення відповідних даних до Реєстру сертифікатів на насіння

Отримання сертифіката, що посвідчує посівні якості

Проводиться після сертифікації сортових якостей щодо кожної окремої партії насіння. Процедура складається з таких етапів:

- Виробник подає до Мінекономіки, його територіальних органів, до ДП "Державний центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції" або приватного органу оцінки відповідності заяву, копії виданих сертифікатів сортових якостей та проби, відібрані аудитором із конкретної партії насіння
- Укладення договору про надання сертифікаційних послуг
- Аналіз проб
- Прийняття рішення та складення протоколу випробувань
- Видача сертифіката протягом 5 днів після складення протоколу та внесення відповідних даних до Реєстру сертифікатів на насіння

Сертифікація насіння ОЕСР

Виробник може отримати міжнародно визнані сертифікати ОЕСР (наприклад, на зернові культури, кукурудзу, сорго, цукрові та кормові буряки, олійні, хрестоцвітні та прядивні культури), що підтверджують сортові якості насіння.

Для отримання таких сертифікатів виробник має подати заяву до ДП "Державний центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції", доповнену копіями сертифікатів ISTA та сертифікатів сортових якостей насіння. Насіння підлягає обов'язковому контролю на місці та в лабораторії. Більш детально процедура описана за посиланням

Сертифікація Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння (ISTA)

Виробник може отримати міжнародно визнані сертифікати ISTA, що підтверджують посівні якості насіння.

Щоб отримати такий сертифікат, виробник має подати до ДП "Державний центр сертифікації і експертизи сільськогосподарської продукції" заяву та сертифікати сортових якостей насіння, а також укласти договір щодо сертифікатів. Потім здійснюється відбір проб, що передаються на експертизу до ISTA. За її результатами видається сертифікат. Детальніша процедура за посиланням

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПП

Законодавство щодо насіння і садивного матеріалу (2/2)

Вдосконалення законодавчої бази щодо насіння та садивного матеріалу

Парламент розглядає [Проект Закону "Про внесення змін до Закону України "Про насіння і садивний матеріал" № 4593 від 1 січня 2021 року](#), який визначає категорії садивного матеріалу та спрощує процедуру його сертифікації, а також вдосконалює правила імпорту/експорту для насіння та садивного матеріалу. Комітет з питань інтеграції України з Європейським Союзом встановив, що законопроект відповідає законодавству ЄС ([Директиві 66/402/ЄС](#) та [Директиві 2002/55/ЄС](#))

Імпорт насіння

- ▶ Закон "Про насіння і садивний матеріал" дозволяє імпортувати насіння сортів рослин, що включені до [Державного реєстру](#) або визнаних переліків [ОЕСР](#). Для імпорту потрібен фітосанітарний сертифікат, виданий компетентним органом країни-експортера
- ▶ Якщо сорт не включений до Державного списку, але включений до переліків [ОЕСР](#), імпорт, а також подальший експорт вимагає додаткового схвалення Держпродспоживслужби відповідно до [Порядку](#), затвердженого Постановою КМУ № 762 від 26 жовтня 2016. Насіння таких сортів рослин можна вирощувати в Україні, але лише для використання за кордоном
- ▶ Дозволено імпортувати насіння сортів рослин, не включених до жодного з переліків, лише для селекційних, дослідних робіт і експонування та за умови схвалення Держпродспоживслужби
- ▶ Для імпорту насіння також потрібні сертифікати якості, видані в країні походження
- ▶ Україна визнає міжнародні сертифікати [ОЕСР](#) та [Міжнародної асоціації з контролю за якістю насіння](#) (ISTA) та сертифікати інших країн, визнані міжнародними угодами. Імпорт насіння за такими сертифікатами не потребує фітосанітарних сертифікатів та сертифікатів країни походження

Експорт насіння в ЄС

- ▶ [Рішенням \(ЄС\) 2020/1544](#) Європейського парламенту та Ради від 21 жовтня 2020 року встановлено, що польове оцінювання в рамках процедури сертифікації зернових, що проводиться Мінекономіки, еквівалентне процедурам, що проводяться органами ЄС, а також що відбір проб, експертиза та офіційні заходи контролю зернових здійснюються належним чином та у відповідності до вимог законодавства ЄС

- ▶ Це рішення відкрило ширші можливості експорту українського насіння до ЄС

Охорона прав інтелектуальної власності на сорти рослин

- ▶ Оскільки виробники здійснюють свою діяльність за умов додержання прав інтелектуальної власності на сорти рослин (ст. 13 [Закону "Про насіння і садивний матеріал"](#)), право інтелектуальної власності тісно пов'язане з цим сектором. Виробник може використовувати сорт рослин, зареєстрований ним самостійно, укласти ліцензійний договір або отримати ліцензію від власника прав інтелектуальної власності використання або розмноження сорту, або набути майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту, віднесенного до загальновідомих,
- ▶ Сорти рослин – це особливі об'єкти права інтелектуальної власності, які охороняються від незаконного використання, зокрема виробництва або розмноження, продаж або іншого відчуження, експорт, імпорт та зберігання для вищезазначених цілей (ст. 32 [Закону "Про охорону прав на сорти рослин"](#)) строком на 30 років (35 для сортів деревних та чагарникових культур і винограду). Права інтелектуальної власності на сорти рослин засвідчуються патентом
- ▶ Закон розрізняє права інтелектуальної власності на сорт та на поширення сорту. Строк дії прав інтелектуальної власності на сорт підтримується за умови сплати збору за підтримання. Право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин засвідчується свідоцтвом про державну реєстрацію сорту. Будь-яка особа може за заявою отримати право поширення загальновідомого сорту рослин
- ▶ Нові сорти рослин реєструються Мінекономіки за заявою автора сорту. Заявник має право заявити пріоритет за датою подання попередньої заявки на той же сорт до компетентного органу іншої держави, але не пізніше 12 місяців. Порядок реєстрації передбачає формальну та кваліфікаційну експертизу сорту та експертизу назви. Інформація про права інтелектуальної власності на сорти рослин включена до [Реєстру патентів](#). Права на поширення вносяться в Реєстр сортів рослин. Поширення в Україні сортів, не внесених до нього, заборонене
- ▶ [Проект Закону № 3680](#) розглядається Парламентом та має на меті спрощення, уточнення і діджиталізацію процедури реєстрації сорту рослин та її гармонізацію із законодавством ЄС

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

Виробництво етанолу зменшується, але, як очікується, воно відновиться після приватизації сектору

1996 р.

79 державних етанолових заводів з виробничою потужністю понад 65 млн дол. США на рік

Ці заводи були засновані ще за часів СРСР, і їх виробничі потужності були надмірними для України. Таким чином, виробничі потужності, і їх завантаження постійно зменшувались

1998 р.

Найбільший виробник біоетанольного сегменту країни

ДП «Укрспирт» почала використовувати технології виробництва біоетанолу. Компанія модернізувала 10 своїх заводів і стала найбільшим виробником у сегменті біоетанолу в країні (на відміну від звичайного етанолу, державна монополія на виробництво біоетанолу була відсутня) з виробничою потужністю 194,4 тис. т/рік

2010-2014 рр.

Зміни законодавства у 2010 та 2014 роках майже повністю зупинили виробництво рідкого біопалива в країні

2015 р.

З 2015 р. імпорт етанолу в Україну майже відсутній. Водночас експорт збільшувався, незважаючи на зменшення внутрішнього виробництва

Виробництво етанолу, млн дол. США

Джерело: Державна фіскальна служба України

Експорт етанолу, тис. дол. США

Джерело: Державна фіскальна служба України

2019 р.

Виробництво етанолу впало з приблизно 52 млн дол. США у 1996 р. до 5,9 млн дол. США у 2019 р.

До цього призвели дві основні причини:

- Зниження попиту на український етанол на ринках СНД та ЄС. Країни СНД наростили власні виробничі потужності, тоді як Європа перейшла на дешевший етанол
- Зростання незаконного виробництва етанолу в Україні. Монопольне ціноутворення, періодичне підвищення акцизного податку на етанол, неефективний державний контроль та високий рівень корупції призвели до ситуації, коли частка незаконного виробництва етанолу досягла майже половини ринку.

У грошовому вираженні експорт етанолу склав 4 млн дол. США, що на 7% більше, ніж у минулому році. Основні імпортери: Польща (69,4% від загальної кількості), Великобританія (14,7%) та Угорщина (9,5%).

14 грудня 2019 р., Україна прийняла закон, що скасовує державну монополію на виробництво етанолу та дозволяє приватизацію державних заводів з виробництва етанолу. Вже проведено приватизаційні аукціони для **12** заводів. Закон дозволяє вводити в експлуатацію нові приватні виробничі потужності з етанолом, починаючи з 1 липня 2021 р.

Для захисту вітчизняного виробництва ЗУ передбачає, що діяльність із імпорту етанолу дозволена лише державним компаніям, що уповноважені урядом до 1 січня 2024 р.

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

Кондитерська та какао-промисловість відновилися до рівня 2014 року

Ніші, що мають найбільший інвестиційний потенціал:

► Крафтові солодощі

Львівський Шоколад - хороший приклад експансії крафтових виробів по всій країні

► Корисні солодощі

Без глютену, з невеликим вмістом цукру або без нього, кондитерські вироби на основі ріжкового дерева та фруктів стають все більш популярними. Історії успіху в цьому сегменті ТМ - Frutallita, Bob Snail, Bob Snail та August

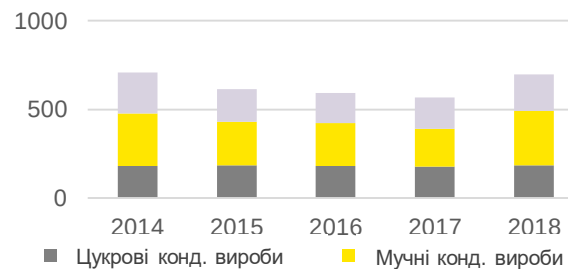

► Невеликі пекарні

Зростаюча популярність кав'ярень створює високий попит на заморожені напівфабрикати та інші кондитерські напівфабрикати

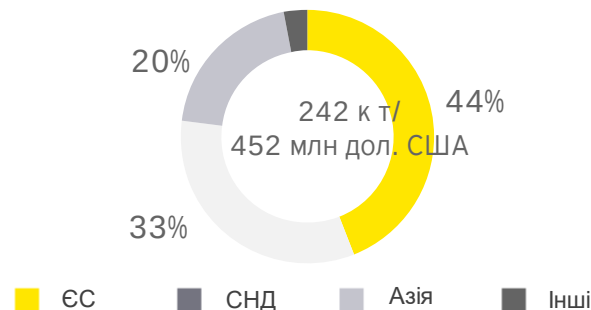

Виробництво кондитерських виробів, тис. т

Джерело: Державна служба статистики України

Експорт кондитерських виробів у 2019 р.

Основними імпортерами є Польща, Казахстан, Білорусь, Німеччина та Румунія. Україна імпортує кондитерські вироби переважно з країн ЄС та СНД. Одним з найбільших експортерів кондитерських виробів в Україну є Туреччина

2014

Кондитерська промисловість України вже скорочувалась, коли її вразили політичні наслідки конфлікту з РФ. Втрата російського, частково білоруського та казахського ринків спричинила подальший спад

2018

Виробництво реабілітувалося ще в 2018 р. здебільшого через значне збільшення виробництва борошняних кондитерських виробів

2019

Однак цей сегмент знову скоротився у 2019 р. через подальше зниження виробництва борошна, тоді як два інших сегменти мали невелике зростання. Таким чином, загальний обсяг виробництва був близьким до обсягу виробництва у 2018 р.

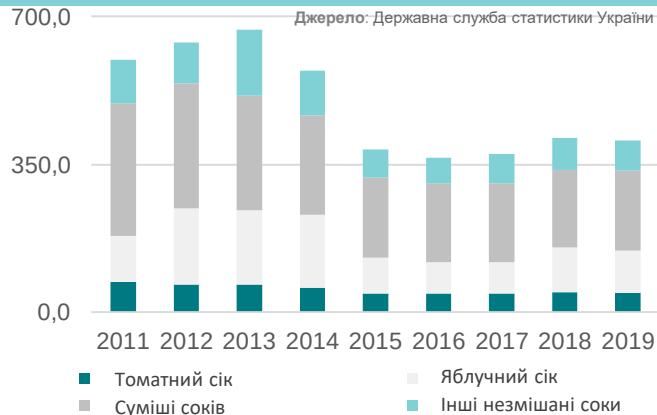
Три найбільші вітчизняні виробники (Рошен, АВК та Конті) входять до ТОП-100 світових виробників кондитерських виробів*

* <https://www.candyindustry.com/2020/global-top-100-candy-companies>

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

Загалом споживання соків зменшується в обсязі, але збільшується за вартістю внаслідок зростання цін та переходу споживання на сегмент соків вищого сорту

Виробництво соків в Україні в ретроспективі, млн л

Основні виробники соків та їх торгові марки:

- 1 PepsiCo (TM Sandora, TM Садочок)
- 2 Вітмарк (TM Jaffa, TM Наш сік, TM Прямосік, TM Соковита)
- 3 Coca-Cola Beverages Ukraine (TM Rich, TM Добрий)
- 4 T.B. Fruit (TM Galicia)
- 5 Ерлан (TM Biola)

Специфіка державного регулювання

Уряд розглядає нові стандарти виробництва та вимоги щодо наближення національного законодавства до стандартів ЄС

Виробництво соків

- ▶ Виробництво фруктових соків добре розвинене завдяки широкій ресурсній базі
- ▶ Дана галузь є висококонкурентною в Україні
- ▶ Існує група з 10 великих виробників, група сильних середніх регіональних гравців, а також деякі дрібні виробники зі своїми власними нішевими продуктами
- ▶ Експорт до ЄС обмежений експортною квотою, яка зазвичай покривається в перші місяці року

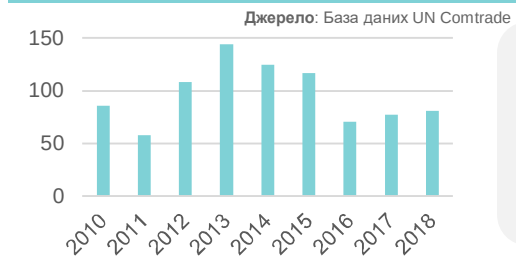
Споживання на душу населення

Спостерігається тенденція подальшого зниження споживання:

- ▶ Спочатку падіння споживання було наслідком зниження купівельної спроможності споживачів
- ▶ Але зараз споживачі переходять до більш здорових та дорожчих варіантів соку

Експорт фруктових соків, млн кг

123
ТИС. ТН

Загальний експорт у 2019 р.

У 2019 р. експорт становив **110,2 млн дол. США**, що на 35% більше, ніж у минулому році. Основними продуктами є яблучний (91,2%) та томатний (4,4%) соки. Україна була четвертим за величиною експортером яблучного соку, експортуючи 6,2% від світового експорту

Імпорт

Основні імпортери: У той самий час, зменшується імпорт. Можна впевнено сказати, що вітчизняні виробники витісняють зовнішніх конкурентів з українського ринку соків

- ▶ США (40,8%),
- ▶ Австрія (13,1%)
- ▶ Канада (12,7%)

Інвестиційні можливості

У країні активно розвивається сегмент соків, що вироблені не з концентратів.

Деякі виробники фруктів та овочів під час виробництва видобувають сік неякісних фруктів та овочів. Отриманий продукт має високий попит як на внутрішньому ринку (ресторани та продовольчий ринок преміум сегменту), так і за кордонному.

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

Україна є одним із світових лідерів з виробництва концентрату яблучного соку

Концентрати соків

У підсегменті концентрованих соків Україна спеціалізується переважно на виробництві яблучного концентрату. Країна була **четвертим** у світі експортером продукції.

Україна входить у **топ-5** виробників концентрату яблучного соку у світі. Виробництво концентрату яблучного соку зросло за останні кілька років, що зумовлене зовнішнім попитом.

80%

за обсягом

Експорт концентрату яблучного соку як частка від загального обсягу експорту соку

85%

за вартістю

Останні тенденції

Український концентрат яблучного соку, як правило, кращої якості, ніж аналоги інших країн, завдяки збалансованому складу поживних речовин та високому вмісту пектину.

- ▶ Україна з року в рік розширює географію експорту концентрату яблучного соку.
- ▶ Один з найбільших виробників концентрату яблучного соку, Т.В. Fruits, планує збільшити свої виробничі потужності на 62,5% до 130 тис. т/рік для виходу на ринки Японії та деяких інших країн Азії, які традиційно забезпечуються поставками з Китаю.

Виробництво соків

Окрім виробництва соків, Україна активно розвиває інші сегменти переробки плодів та ягід.

Країна має сильні позиції у виробництві фруктових наповнювачів.

Українська галузь варень, джемів, киселів та інших подібних продуктів відновила зростання після падіння в 2014 р.

Нещодавно країні вдалося увійти в такі нові сегменти, як виробництво пектину та сублімованих продуктів.

Сублімати

Виробництво сублімованих продуктів є відносно новим для України.

ПП Федякін (ТМ CryoVit) є піонером у цій галузі в країні. Компанія увійшла в цей сегмент у 2018 р. після майже 15 років у галузі машинобудування. Вона виробляє сублімовані фрукти, овочі та страви, а також обладнання для сублімації як для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку.

Два інших великих гравця – Liedovo та Gold Frost. Перший спеціалізується на виробництві медичного сублімату, а другий - на фруктовому субліматі для експортних цілей.

Інші продукти переробки фруктів та ягід

Фруктові наповнювачі

Agrana Fruit Ukraine, дочірнє підприємство Agrana Group - одного із світових лідерів у переробці фруктів, охоплює 85% українського ринку фруктових наповнювачів. Компанія експортує близько 30% своєї продукції.

Пектин

Україна розпочала виробництво пектину в 2019 р. Єдиним виробником пектину в країні є В.Т. Fruit. Компанія має пектиновий завод загальною потужністю 3 тис. т/рік.

Варення, мармелад, желе та інші подібні продукти

Виробництво варення, мармеладу, желе та інших подібних продуктів слідувало тенденції, що спостерігається у кондитерському виробництві в останні роки.

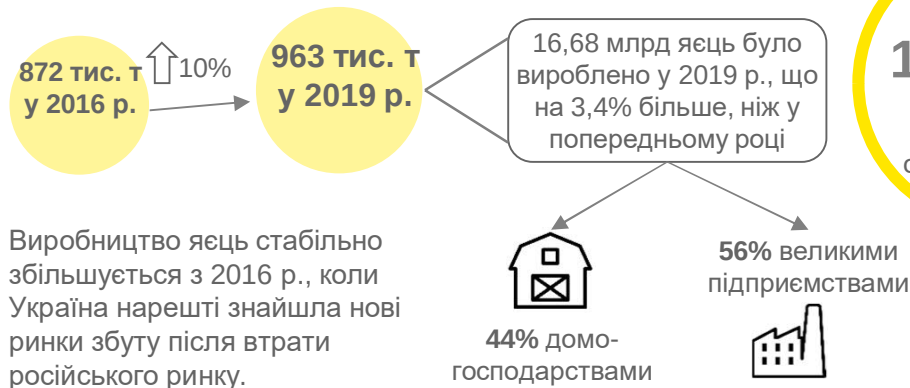
Виробництво та експорт впали в 2014 р. після втрати основних ринків через конфлікт з РФ. Імпорт впав головним чином через зменшення доходів населення. Відновлення в цьому секторі розпочалося в 2016 р.. Однак виробництво в 2019 р. все ще було нижче рівня, що спостерігався в 2013 р. Експорт відновлюється швидше, та у 2019 р. перевищив рівень 2013 р. як за обсягом, так і за вартістю. Імпорт у 2019 р. за обсягом становив близько 60% від показника 2013 р.

Найбільшими торговими партнерами України як за імпортом, так і за експортом є ЄС, РФ, Китай, Білорусь та США.

2.5.3. Сектори ВВСГ із середнім потенціалом залучення ПІІ

Україна входить до провідних світових виробників яєць. Потенціал для зростання галузі полягає в подальшому розвитку сегменту яєчних продуктів

Виробництво яєць, тис. т

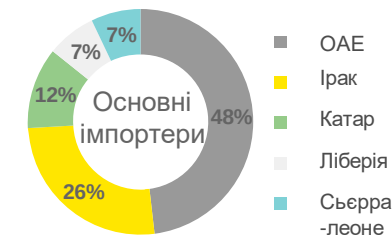

Виробництво яєць стабільно збільшується з 2016 р., коли Україна нарешті знайшла нові ринки збуту після втрати російського ринку.

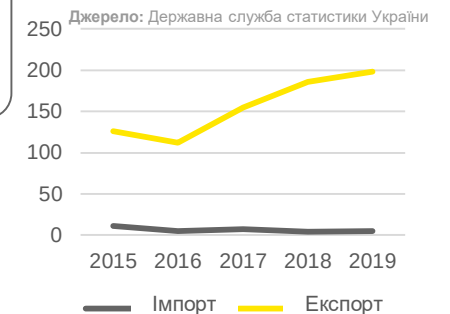
11-те місце у світі з часткою 1,5% світового ринку

Зовнішня торгівля яйцями

У вартісному відношенні експорт яєць склав 112 млн дол. у 2019 р., що становило 19% приросту за рік

Зовнішня торгівля яйцями, тис. т

Домогосподарства

- ▶ Продукція домогосподарств більш рівномірно розподілена по країні
- ▶ Лише 10% яєць, вироблених домашніми господарствами, потрапляють на ринок, тоді як решта споживається як їжа (близько 87%) або як корм та для інкубації (близько 2%)

Великі підприємства

- ▶ Половина курячої худоби, що виробляє яйця для с/г підприємств, знаходиться у Київській, Хмельницькій та Херсонській обл., де працюють лідери галузі

Ключова інформація

- ▶ Україна належить до найбільших світових виробників яєць
- ▶ Виробничі потужності значно перевищують внутрішній попит
- ▶ Імпорт яєць значно нижчий за експорт, особливо за обсягом
- ▶ Яйця в основному імпортують птахофабрики з метою інкубації для поповнення худоби високопродуктивними породами птиці

Інвестиційні можливості

- ▶ Зростання попиту на яйця як на найпростіше джерело тваринного білка на основних ринках українського експорту яєць, таких як Азія та Близький Схід (завдяки зростанню кількості населення та переходу раціону на більш високе споживання білка на тлі зростання доходу).
- ▶ Подальший розвиток сегменту яєчних продуктів дозволить не тільки пом'якшити сезонні коливання на внутрішньому ринку, але й розширити експорт до Європи.

В Україні сегмент яєчних продуктів залишається недостатньо розвинутим. Випуск яєчних продуктів збільшився більш ніж у 8 разів за останні п'ять років, головним чином обумовлений експортним попитом. Однак внутрішній попит на ці товари також почав зростати. Крім того, збільшене виробництво яєць домашніми господарствами, особливо влітку, спричиняє значні сезонні коливання цін на яйця на місцевому ринку. Розвиток сегменту яєчних продуктів дозволить стабілізувати ринок та ще більше розширити експортні можливості галузі.

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

За нинішніх обставин, великих інвестиційних можливостей для сектору біопалива немає. Внесення змін до законодавчої бази є критичним для подальшого розвитку

Тверде біопаливо

Виробництво твердого біопалива в Україні недостатньо розвинене головним чином через відсутність стимулів з боку держави та недостатнє фінансування

Виробляється з:

- ▶ відходів насаджень
- ▶ спеціальних енергетичних рослин
- ▶ деревини та/або відходів переробки деревини

Що стосується с/г господарства в Україні, тверде біопаливо можна виробляти із соломи (в гранулах або в тюках), спеціальних енергетичних рослин (енергетична верба чи тополя) або із відходів (рослинних або тваринних).

Виробництво паливних гранул

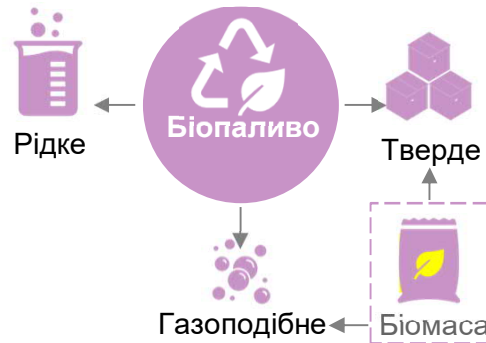
Географія: виробництво паливних гранул локалізоване близько до ресурсної бази. Великі проекти по виробництву солом'яних гранул в Україні зазнали невдачі. Кіровоградський завод паливних гранул збанкрутував, тоді як виробничі потужності ТОВ «Він-Пелета» (Вінниця) завантажені лише на 25%, переважно через відсутність запасів соломи.

Подальші кроки: посилення відповідальності за неналежне поводження з відходами може спонукати с/г товаровиробників збирати відходи посадки та поставляти їх на існуючі біогазові установки, або інвестувати в такі потужності самостійно. Більшість існуючих проектів з виробництва пелет - це ініціативи на муніципальному рівні, що фінансуються за допомогою національних та міжнародних донорів.

Біопаливо

Основні типи

Біогаз має значний потенціал зростання

90% великих міст вже встановили біогазові станції на своїх полігонах твердих побутових відходів, тоді як в решті міст та сіл такі станції майже відсутні через недостатнє фінансування

49 станцій з виробництва біогазу в країні, 21 - у с/г та 28 - звалища твердих побутових відходів загальною потужністю 86 МВт. (Для порівняння, Німеччина мала понад 7000 станцій)

Зелений тариф на біогазові станції нижчий, ніж на сонячні станції, з періодом окупності інвестицій для біогазових станцій близько

6 років

Рідке біопаливо

Виробництво рідкого біопалива в Україні майже відсутнє через існуючу законодавчу базу. На сьогодні законодавчих вимог щодо вмісту біокомпонентів у паливі немає

Виробляється:

- ▶ **Біоетанол** - виробнича потужність України в 284 тис т/місяць використовується не повністю. Виробництво з трави, *Miscanthus x giganteus* та інших енергетичних культур в Україні не практикується.
- ▶ **Біодизель** – усі діючі проекти в галузі були закриті після введення нового акцизного податку в 2010 р.

Це втрачена можливість для українських виробників сої та ріпаку, які експортують свою продукцію замість того, щоб видобувати нафту локально та продавати її як компонент біодизеля, що подвоїло б їх доходи.

Інвестиційні можливості

За чинною законодавчою базою в Україні немає великих інвестиційних можливостей у галузі:

- ▶ Відсутність правових норм, що змусили б с/г виробників утилізувати рослинні відходи, перешкоджає розвитку сегмента твердого біопалива
- ▶ Поточний зелений тариф недостатньо високий, щоб стимулювати активний розвиток сегмента біогазу
- ▶ Виробництво рідкого біопалива є збитковим через високі акцизи
- ▶ Попит на рідке біопаливо низький, оскільки на відміну від інших країн, в Україні немає законодавчих вимог щодо вмісту біокомпонентів у паливі

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Виноробство вина знижується. Починаючи з 2011 року, Україна входить до ТОП-10 найбільших виробників сидру у світі

Споживання на душу населення

1990 р.: 3,6 л

70%

2019 р.: 2,5 л

Джерело: Державна служба статистики України

Основні виробники вина:

- ▶ Група Баядера (ТМ: Marengo, Коблево, Takado)
- ▶ Inkerman International AB (ТМ: Inkerman, Kagor)
- ▶ Промислово-торгівельна компанія «Шабо» (ТМ Shabo)
- ▶ Одесавинпром (ТМ: Французький бульвар, Вина Гулієвих)
- ▶ Алеф-Виналь (ТМ: Villa Krim)
- ▶ Винзавод «Нива» (ТМ: Fratelli, Veroni, Таїрово)
- ▶ Global spirits (ТМ: Oreanda, Mikado)

Крафтове вино

- ▶ Після дерегуляції та скасування обов'язкової ліцензії на оптову торгівлю для виробників вина у 2018 р. сегмент крафтових вин почав активно розвиватися в Україні. Частка вітчизняних вин у споживанні зростає.
- ▶ Розвитку галузі заважає відсутність належної державної підтримки, на відміну від Франції чи Італії. Французькі винороби отримують державні субсидії, що покривають до 50% виробничих витрат. Тому навіть **французькі вина преміум-класу дешевші за звичайні українські вина**

Вино та сидр

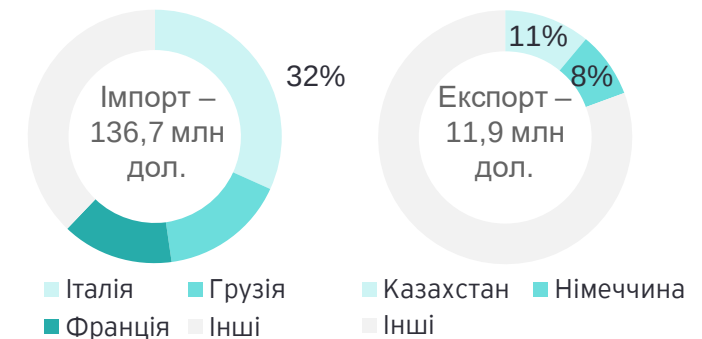
Ключові тенденції у галузі вин:

- ▶ Зменшення споживання, зміна клімату, зростання домашнього та неофіційного виробництва
- ▶ Конфлікт з РФ у 2014 р. призвів до втрати близько 25200 га виноградників (скорочення виробництва на 37% за рік)
- ▶ 40700 гектарів виноградників в Україні задіяні у виробництві в промисловому масштабі в чотирьох областях: Одеській, Миколаївській, Херсонській та Закарпатській

Ключові тенденції у галузі сидрів:

- ▶ Сидр вийшов на ринок України близько десяти років тому. У 2018 р. сидр зайняв 12% пивного ринку. З 2010 по 2015 роки галузь збільшилася на 110%.
- ▶ Carlsberg - найбільший виробник сидру в Україні з ТМ Somersby - створив власне виробництво сидру
- ▶ Подібно до винного ринку, сегмент крафтового сидру також дуже швидко розвивається
- ▶ Цей сегмент також має високий експортний потенціал. Це робить його дуже привабливим для інвестицій

Частки у зовнішній торгівлі у 2019 р., тис. т

Джерело: База даних UN Comtrade, Державна служба статистики України

- ❖ 71,7% річного скорочення експорту - головним чином, результат зміцнення гривні
- ❖ Деякі виробники вводять в оману споживачів, використовуючи низькоякісні виноматеріали, додаючи цукор, спирт та ароматизатори для економії. За оцінками експертів, близько 20-30% вина на ринку є підробкою.

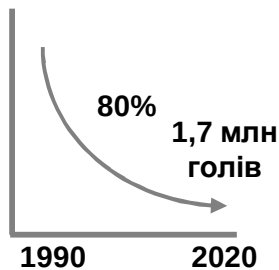
Перспективи розвитку

- ▶ Існує певна переорієнтація споживачів з міцних алкогольних напоїв на вино через збільшення популярності здорового способу життя.
- ▶ Крім того, споживання вина на душу населення в Україні значно нижче, ніж у сусідніх країнах ЄС - 40-50 л/рік.
- ▶ Однак подальший розвиток обмежений деякими правовими бар'єрами та екологічними проблемами. Зокрема, виноробні підприємства на півдні України страждають від нестачі вологості, що знову піднімає проблему іригації.

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Зростання цін та зниження купівельної спроможності сприяють зменшенню споживання молока та молочних продуктів на душу населення

Поголів'я молочної худоби

Джерело: Державна служба статистики України

2% частка імпорту в загальному споживанні

42% виробленого молока потрапляє на переробні заводи

Виробництво молока

Виробництво молока та молочних продуктів страждає від постійного зменшення поголів'я в зв'язу з:

- ▶ Невизначеністю щодо ринку землі в країні
- ▶ Нестачею державної підтримки та існуючими планами щодо скорочення програм підтримки

Виробництво зменшувалось повільнішими темпами завдяки використанню сучасних технологій доїння

- ▶ Клімат, наявність кормів та давні традиції виробництва молока забезпечують широкі можливості для інвестицій у цей сектор. **Малі та середні фермерські господарства** мають високий потенціал для інвестицій, враховуючи збільшення попиту на органічну продукцію.
- ▶ Існуючий спільний інвестиційний проєкт ПРООН та уряду Швеції з урядом України щодо розвитку сімейних ферм до 50 корів у Західній Україні довів свою стійкість протягом останніх трьох років. **Понад 1 млн дол. США** було використано для спільного інвестування у 55 новостворених ферм. Успіх проєкту може бути повторений в інших регіонах країни.
- ▶ **Великі фермерські господарства менш привабливі** для інвестицій. Термін окупності великих інвестиційних проєктів у скотарстві оцінюється експертами в 8-10 років. Це робить такі проєкти занадто ризикованими.

Частка у зовнішній торгівлі, 2019 р., тис. т

Джерело: Державна фіскальна служба України

Найбільші експортери у 2019 р.: Вінницький молочний завод Рошен, Інтернет магазин Мілкіленд, Яготинський маслозавод, Кома-Експорт, і Лакталіс Україна.

Основні виробники молока та молочних продуктів

- 1 Данон Україна – 13,2%
- 2 Молочній Альянс – 11, 2%
- 3 Лакталіс Україна – 10%
- 4 Смак здорового життя – 9,8%
- 5 Вімм-Білл-Данн – 8,8%

Ціни

Ціни на молоко в Україні вищі, ніж у Європі, через:

- ▶ урядові субсидії європейським виробникам;
- ▶ загалом нижчий рівень технологій у цій галузі в Україні

Імпорт та експорт молока та молочних продуктів

- ▶ Спостерігається тенденція до зростання імпорту молока і молочних продуктів до країни, особливо з Польщі та Білорусі
- ▶ Водночас існує сильна тенденція зменшення експорту як за обсягом, так і за вартістю через постійне падіння виробництва молока.
- ▶ Найбільші імпортери: Марокко (10%), Казахстан (8,9%) та Молдова (5,7%)

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Споживання борошна, хліба та макаронних виробів в Україні зменшується

З 2011 р. **виробництво борошна зменшилось на 27,6%**

- ▶ Частково через результат зменшення внутрішнього споживання продуктів на основі борошна протягом цього періоду
- ▶ Більшість великих фрезерних установок були побудовані у 1980-х роках, і їх власники роками не інвестували в модернізацію
- ▶ У галузь було інвестовано **26 млн євро**, але цього замало для того, щоб мати значний ефект
- ▶ Однак зменшення виробництва борошна було повільнішим, ніж хліба та макаронних виробів завдяки високому зовнішньому попиту на українське борошно

Виробництво борошна, хліба та макаронних виробів, тис. тонн

Основні виробники борошна в 2019 р. за часткою ринку

- 1 Вінницька пекарня №2 - 11%
- 2 Столичний Млин - 7%
- 3 Дніпромлин - 6%
- 4 ТОВ «Рома» - 5%
- 5 Хмельницьк Млин - 4%

Виробництво хліба склало **51,4%** загального обсягу виробництва галузі в 2019 р. – 893 тис. тонн

Незважаючи на це, виробництво свіжого хліба зменшилося вдвічі в порівнянні з 2011 р. удвічі. Причини цього:

- ▶ зменшення населення внаслідок окупації частини території
- ▶ міграція робочої сили
- ▶ зміна харчових звичок
- ▶ дрібні виробники, що виходять із законодавчої бази ринку (частка незаконного виробництва хліба оцінюється приблизно в 70% ринку, і вона іноді не включається до державної статистики)

Ринкові тенденції

Нижній сегмент ринку («соціальний хліб» = збитковий хліб) охоплюють переважно промислово розвинені компанії, які користуються ефектом масштабу.

Верхній сегмент ринку представляють невеликі пекарні та мережі супермаркетів, які випікають хліб на місці.

Основні виробники свіжого хліба у 2019 р. за часткою ринку

- 1 Вінницька пекарня №2 - 11%
- 2 Столичний Млин - 7%
- 3 Дніпромлин - 6%
- 4 ТОВ «Рома» - 5%
- 5 Хмельницьк Млин - 4%

Виробництво макаронних виробів має тенденцію до зниження вже більше **10 років**

- ▶ Негативні зміни як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках
- ▶ Зростання популярності здорового способу життя призводить до переорієнтації вітчизняних споживачів з макаронних виробів на крупи та овочі
- ▶ Крім того, поступове відновлення купівельної спроможності споживачів спричиняє їх перехід від вітчизняних до імпорتنих макаронних виробів середнього та преміум сегментів через значно вищу якість імпорتنих товарів.

Випуск макаронних виробів*

2016 р. –
95,9 тис. т

23%

2019 р. –
73,8 тис. т

* Без макаронних виробів, що містять яйця
Джерело: Державна служба статистики України

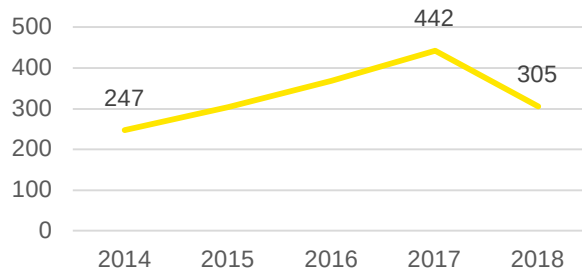
Основні виробники макаронних виробів у 2019 р. за часткою ринку

- 1 Київська макаронна фабрика (ТМ КМФ) - 24%
- 2 Харківська макаронна фабрика (ТМ Хуторок) - 13%
- 3 Макфа (ТМ Макфа and ТМ Смак) - 10%
- 4 Хмельницька макаронна фабрика (ТМ Тая) - 9%
- 5 Чумак - 8%

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Макаронні вироби, пов'язані зі здоровим способом життя, є найбільш привабливими для інвестицій у цьому сегменті

Експорт борошна, тис. т

Джерело: База даних UN Comtrade

- ▶ Зростання експорту **обмежується** якістю кінцевого продукту, проблемами логістики та коротким терміном придатності товару. Зокрема, в 2018 р. Україна втратила кілька своїх традиційних ринків на користь РФ та Туреччини.
- ▶ У 2018 р. імпорт становив 2,3 млн дол. США, тоді як експорт становив 71,2 млн дол. США

Інвестиційні можливості

- ▶ Сучасні тенденції споживання показують, що українці дедалі більше цікавляться спеціалізованими борошном та **борошняними сумішами** (збагачене, хлібопекарське, макаронне борошно тощо)
- ▶ Інвестиції в цей сегмент дозволять вітчизняним виробникам успішно конкурувати з іноземними виробниками як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Хліб

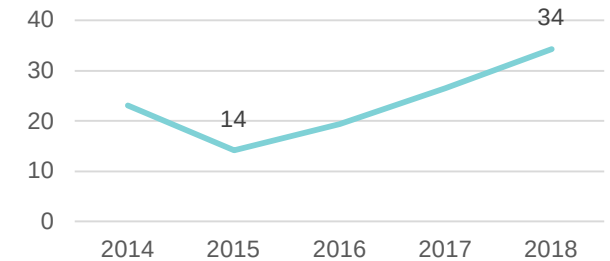
- ▶ Як імпорт, так і експорт хліба **незначні**. Імпорт становить лише близько 0,2% від вітчизняного виробництва
- ▶ Основна причина цього - **короткий термін зберігання** свіжого хліба, оскільки це значно обмежує можливості транспортування та зберігання

Інвестиційні можливості

- ▶ Як виробники хліба, так і експерти ринку очікують, що **тенденція здорового способу життя** триватиме і найближчим часом. Це робить виробництво здорового хліба дуже привабливим для інвестицій
- ▶ Іншим перспективним варіантом інвестування є виробництво замороженого попередньо спеченого хліба. Цей продукт має довший термін зберігання і не такий вимогливий до транспортування у порівнянні зі свіжим хлібом
- ▶ Прагнення населення раціональніше використовувати час, особливо у великих містах, призвело до швидкого розвитку сегменту вуличної їжі. У більшості роздрібних торгових мереж цей сегмент займає імпортна продукція

Імпорт макаронних виробів, тис. т

* Без макаронних виробів, що містять яйця
Джерело: База даних UN Comtrade

Імпорт макаронних виробів значно вищий за експорт і зростає з 2015 р. Україна імпортує макаронні вироби з таких країн:

- ▶ Італія (41%)
- ▶ Туреччина (25,5%)
- ▶ Польща (22,6%)
- ▶ Китай (2,8%).

Експорт макаронних виробів склав 1,4 млн доларів США у 2018 р. проти 26,1 млн дол. США імпорту.

Інвестиційні можливості

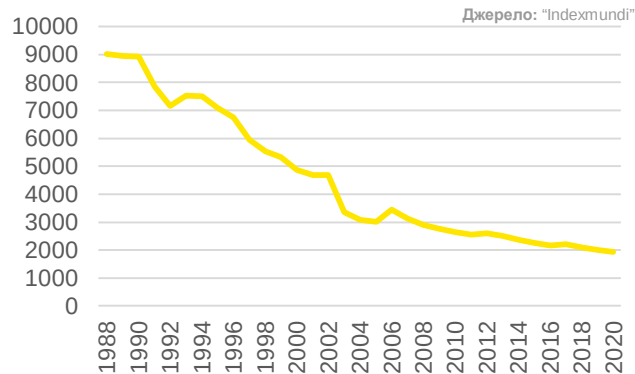
Подібно до борошна та хліба, виробництво **макаронних виробів**, пов'язаних із здоровим способом життя, є найбільш привабливим для інвестицій у сегменті.

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Погіршення економіки виробництва яловичини та переорієнтація виробництва на вільний ринку призвели до постійного зменшення поголів'я великої рогатої худоби

Велика рогата худоба за роками, тис. голів

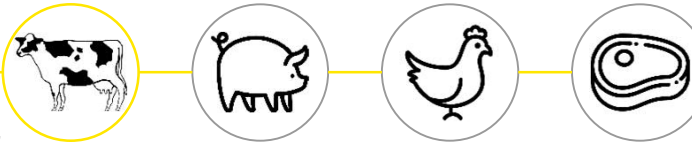
Основні виробники м'ясної худоби

- 1 Buffalo LLC – 7500 голів
- 2 СТОВ «Ратнівський аграрій» – 7 500 голів
- 3 ТОВ «АГРІКОР ХОЛДІНГ» – 6 500 голів
- 4 Укрлендфармінг – близько 6 000 голів

Інвестиційні можливості

Виробництво яловичини має високі перспективи зростання в сегменті переробки за певними правилами та вимогами. Зокрема, азіатські та арабські країни готові купувати велику кількість халяльних продуктів

Виробництво яловичини

Більшість виробничих потужностей з виробництва яловичини розташовані в Західній Україні через сприятливі погодні умови, наявність кормів та великі пасовищні території. Тернопільська область є лідером виробництва (22,6% від загальної кількості свіжої та 30,1% від загальної замороженої яловичини).

Споживання на душу населення

Джерело: Державна служба статистики України

3 1990 р.
в 4 рази
до 7,5 кг у 2018 р.

Кількість м'ясної худоби

58 200 у 2016 р. → 47 700 у 2019 р.

Причина - зміна смакових уподобань українців, які перейшли з яловичини та свинини на куряче м'ясо через зменшення купівельної спроможності.

Виробництво яловичини постраждало більше, оскільки яловичина є найдорожчим видом м'яса з трьох.

Замороження яловичини не поширене серед українських виробників - свіже м'ясо становить близько 80% від загального виробництва яловичини.

Дані зовнішньої торгівлі щодо експорту-імпорту ВРХ, 2019 р.

Експорт

38,7 тис. тонн
119,2 млн дол. США

Імпорт

1,1 тис. тонн
3,2 млн дол. США

Джерело: Державна служба статистики України

Експорт свіжої або охолодженої яловичини в 2018 р.

15 700 т або 45,4 млн дол. США

Основні імпортери:

- Білорусь (88,5%)
- Туреччина (11,1%)

Найбільші експортери:

- Агро-Продукт (31% від загальної кількості)
- ТОВ «Газагропром» (10,3%)
- Торнадо-захід (8,9%)

Експорт замороженої яловичини в 2018 р.

25 900 т або 79,4 млн дол. США

Основні імпортери:

- Азербайджан (26,4%)
- Казахстан (25,5%)
- Білорусь (18,4%)

Найбільші експортери:

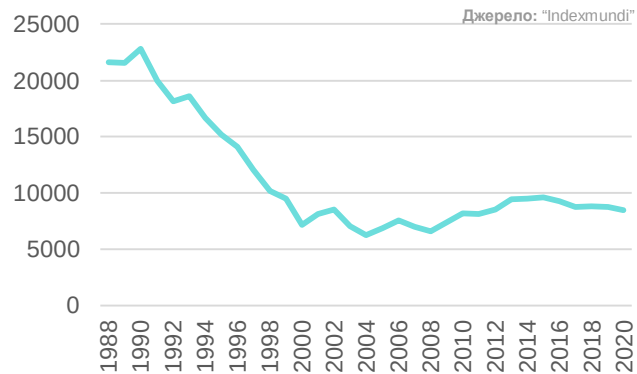
- Рачинмясопром (9,1%)
- Агро-Продукт і «Прилуцький м'ясокомбінат-Агропереробка» (6,6% кожен)

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Виробництво свинини має тенденцію до зниження, головним чином через конкуренцію з боку імпорту та епізодичні спалахи африканської чуми свиней

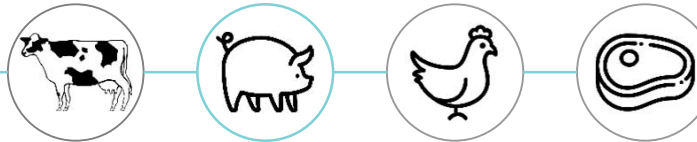
Кількість свиней за роками, тис. голів

Основні виробники свинини

- 1 АПК-ІНВЕСТ – 286 300 голів
- 2 СП ТОВ «Нива Переяславщини» – 221 800 голів
- 3 Гудвеллі Україна – 187 900 голів
- 4 ТОВ НВП "Глобинський свиноплекс" – 154 300 голів

Подальша модернізація виробничих потужностей, особливо у сегментах виробництва яловичини та свинини, є ще однією інвестиційною можливістю. Зокрема, виробництво свинини найбільше страждає від застарілих технологій виробництва та обладнання. Його виробництво в кілька разів нижче, ніж у розвинених країнах з дуже схожим поголів'ям (Німеччина, Польща).

Виробництво свинини

Українське виробництво свинини орієнтоване на внутрішній ринок, оскільки його експортні можливості обмежені через спалахи африканської чуми свиней (АЧС) (Україна не має статусу країни з контрольованим розповсюдженням хвороб тварин). Внутрішній попит на свинину залишався відносно стабільним протягом останніх п'яти років. Виробництво свинини розповсюджене по всій країні, але найбільші обсяги виробництва припадають на центральні регіони України.

Поголів'я свиней, станом на середину 2020 р.

Джерело: Державна служба статистики України

У 2018 р. та на початку 2019 р. головною тенденцією у виробництві свинини було посилення основних виробників, оскільки більшість лідерів ринку збільшили поголів'я та виробничі потужності.

Заморожена свинина становила лише 6,9% від загального виробництва свинини, незважаючи на зростання на 35% у 2019 р.

Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну | Розділ 2.5: Високовартісне сільське господарство | с. 55 з 115

Дані зовнішньої торгівлі щодо експорту-імпорту свинини, 2019 р.

Експорт

2,2 тис. тонн
5,3 млн дол. США

Імпорт

23,2 тис. тонн
44,2 млн дол. США

Джерело: Державна служба статистики України

З 2015 р. спостерігалася тенденція до зростання імпорту свинини, що було наслідком високих внутрішніх цін на свинину та постійного падіння внутрішнього виробництва. Однак частка імпортової свинини на внутрішньому ринку не перевищує 5%.

Імпорт свинини у 2019 р.

44,2 млн дол. США

Україна імпортує свинину переважно з Європи (Німеччина, Польща та Данія)

Експорт свіжої та замороженої свинини у 2019 р.

2 260 т або 5,27 млн дол. США

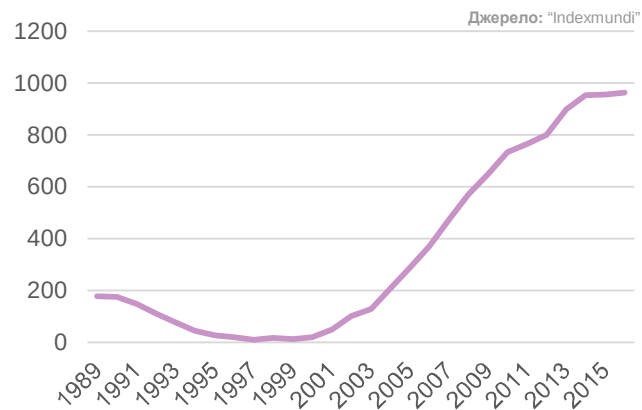
Головні імпортери Найбільші експортери

- ▶ Гонконг
- ▶ Грузія
- ▶ В'єтнам
- ▶ АПК-ІНВЕСТ(65,8%)
- ▶ ТЗОВ "Євро-комерс"(29,7%)

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Зростання виробництва птиці зумовлене головним чином зміщенням місцевого попиту від більш дорогих свинини і яловичини та наявністю високоефективних вертикально інтегрованих підприємств у цьому секторі

Виробництво птиці за роками, тис. т

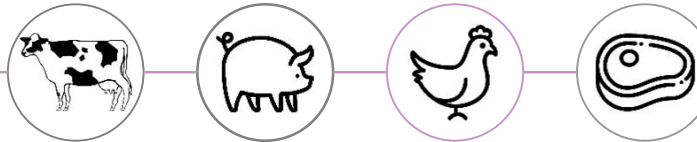
Основні виробники птиці

- 1 Миронівський хлібопродукт (38% ринку)
- 2 Комплекс Агромарс (12%)
- 3 Агро-Овен (6%)

Інвестиційні можливості

Оскільки у виробництві курячого м'яса переважають великі виробничі компанії, краще інвестувати в інші види птиці. Беручи до уваги відмічені тенденції зміни в харчуванні українців до більш здорової їжі, особливо серед людей із середнім і вищим доходом. М'ясо індички, страусів та перепелів має хороший інвестиційний потенціал

Дані зовнішньої торгівлі щодо експорту-імпорту птиці, 2019 р.

Птахівництво

У 2018-2019 роках Україна була 6-м за величиною світовим виробником курячого м'яса.

Протягом останніх п'яти років, птахівництво відчувало постійний ріст кількості худоби. Зауважимо, що більша частина домашньої птиці зосереджена в промисловому секторі, а не в домашніх господарствах.

Виробництво птиці не має конкретної локалізації в Україні.

54,3% - частка птиці в загальному споживанні м'яса на душу населення (~48-49 кг на рік)

55,4% - частка птиці в загальному виробництві м'яса

90% - частка курятини в загальному поголів'ї птиці

97,5% - частка курятини в загальній кількості м'яса птиці. Є фермерські господарства, які спеціалізуються на інших птахів - качках, гусах, перепелах, але їх виробництво незначне

Частка замороженого м'яса становить близько **20%** від виробництва птиці

Експорт

414,5 тис. тонн

578 млн дол. США

Джерело: Державна служба статистики України

Імпорт

131,2 тис. тонн

52,5 млн дол. США

Близько **30%** виробленої птиці експортується

Імпорт птиці в 2019 р.

52,5 млн дол. США

Україна імпортувала птицю переважно з Польщі (близько 61,4% від загального імпорту птиці)

Експорт птиці в 2019 р.

578,6 млн дол. США

Головні імпортери:

- Нідерланди (15,8%)
- Саудівська Аравія (13,5%)
- Словаччина (8,5%)
- Білорусь (6,9%)
- Азербайджан (5,9%)

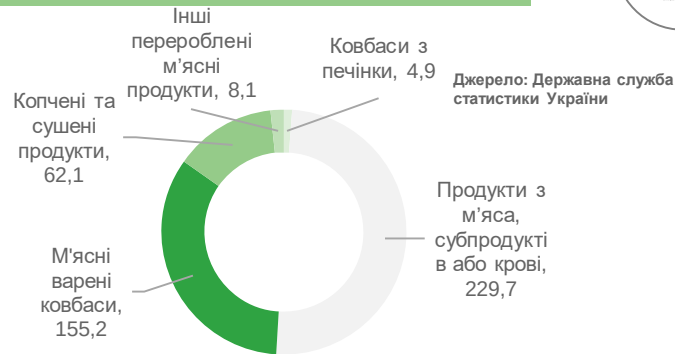
Найбільші експортери:

- Миронівський хлібопродукт
- Птахокомплекс дніпровський
- АГ «Пан Курчак»
- Агро-Овен

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Експортний потенціал сектора переробленого м'яса ще не реалізований

Структура виробництва переробленого м'яса в 2019 р., тис. т

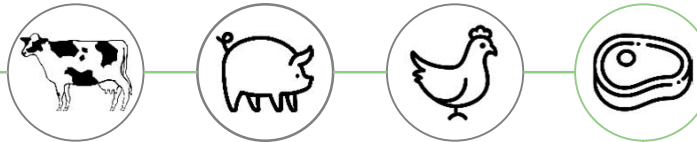

Виробники переробленого м'яса

- ▶ Більшість промислових виробників (~300) зосереджені у Східній Україні
- ▶ Великі виробники також знаходяться у Київській, Миколаївській, Рівненській, та Львівській обл.
- ▶ Дніпропетровська обл. має найбільші виробничі потужності серед регіонів
- ▶ Глобинський м'ясокомбінат, Фаворит плюс, АПК-Інвест, Алан, Ятрань займають майже 50% ринку.
- ▶ Регіональні виробники займають майже 20% ринку.
- ▶ Решту ринку покриває понад 1000 дрібних виробників.

Інвестиційні можливості

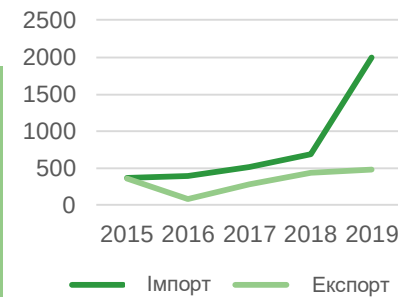
Просування місцевих аналогів в імпортне перероблене м'ясо преміум-класу із захищеним зазначенням походження має високий інвестиційний потенціал. Українські шовдарь, мацик і каврук - аналоги всесвітньо відомих в'ялених м'ясних продуктів, таких як хамон або пармська шинка. Інвестиції у виробництво такої продукції дозволять переорієнтувати місцевих споживачів з імпортних товарів і розширити експорт.

Перероблене м'ясо

Виробництво готових до вживання м'ясних продуктів орієнтоване на внутрішній ринок і є конкурентним сектором.

Виробництво у секторі зростало в 2015-2018 роках, відновлюючись після втрати російського ринку. Однак у 2019 р. воно зменшилося на 4,4% за рік

Зовнішня торгівля, т

Український імпорту перероблених м'ясних продуктів значно вищий за експорт.

Водночас частка імпорту у внутрішньому споживанні не перевищувала 1% за обсягом у 2019 р.

Ринкові тенденції

Перехід на

імпортні перероблені м'ясні продукти

Швидке зростання імпорту (188,7% за рік за обсягом)

частка преміум-сегменту перероблених м'ясних продуктів

30% ринку працює без належного контролю походження та контролю якості, особливо в Західній Україні

Низьковартісний рівень цього сектору заповнений переробленими м'ясними продуктами, що містять дуже мало м'яса, якщо воно взагалі є

Імпорт перероблених м'ясних продуктів у 2018 р.

692 тонни або 4,5 млн дол. США

З таких країн:

- ▶ Іспанія (54 т, 118 000 дол. США),
- ▶ Італія (23 т, 57 000 дол. США),
- ▶ Франція (2 т, 26 000 дол. США)

У 2019 р. імпорту майже втричі збільшився за обсягом та за вартістю зріс на 71,8% за рік.

Експорт перероблених м'ясних продуктів у 2018 р.

1,3 млн дол. США

Головні імпортери:

- ▶ Грузія (205 т)
- ▶ Азербайджан (109 т)
- ▶ Молдова (54 т)

Найбільші експортери:

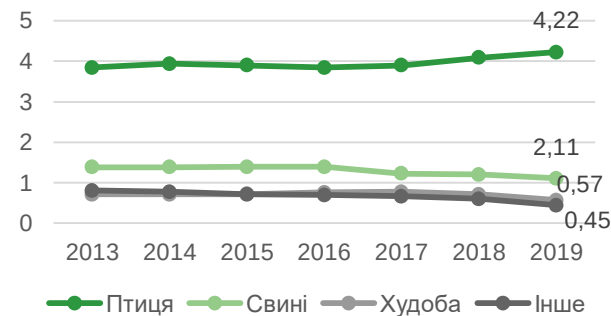
- ▶ ТОВ «ДОМІНІК» (43,7%)
- ▶ ТОВ «Алан» (22,5%)
- ▶ ТОВ «Ковбасний світ» (20,5%)

У 2019 р. обсяг експорту за рік збільшився на 10,3% за обсягом, але зменшився на 3,0% за вартістю.

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Виробництво кормів для тварин в Україні орієнтоване на внутрішній ринок. Їх виробництво занепадає разом зі стадами великої рогатої худоби та свиней

Виробництво кормів для тварин за видами кормів, млн т

Джерело: Державна служба статистики України

- ▶ Зовнішня торгівля кормами для тварин в Україні недостатньо розвинена. Імпорт, і експорт складають приблизно 1% від загального споживання кормів для тварин у перерахунку на обсяг
- ▶ Основні постачальники - Польща, Угорщина та Німеччина
- ▶ Експортний потенціал обмежений через складну логістику сипучих та важких кормів для тварин
- ▶ Основні імпортери українських кормів для тварин - Грузія, Молдова, Росія та Білорусь

Корми для тварин

Оскільки в усіх сегментах тваринництва, крім птиці, спостерігається зменшення поголів'я, виробництво відповідних видів кормів для тварин також зменшується

Загальне виробництво кормів для тварин у 2019 р.

6,45 млн т

- ▶ Відповідно до глобальних тенденцій розвитку, у виробництві кормів для тварин в Україні переважають концентровані корми, оскільки вони мають більший термін зберігання та значно легші у транспортуванні та зберіганні порівняно із сипучими та важкими кормами

120 виробників

з потенційною потужністю від

12-18 млн/рік

Основні виробники за часткою ринку

- 1 Миронівський хлібопродукт - 30,4%
- 2 Українське Зерно - 7,1 %
- 3 Укрлендфармінг - 5,2 %
- 4 Овостар Союз - 4,6 %
- 5 АПК-ІНВЕСТ - 2,5 %

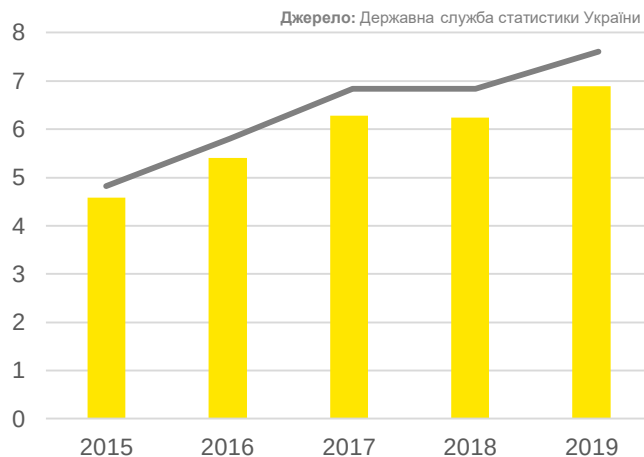
- ▶ Заводи з виробництва кормів розташовані поблизу виробництва тварин, оскільки вони вимагають особливого режиму при транспортуванні та зберіганні
- ▶ Отже, найбільші потужності з виробництва кормів знаходяться у Черкаській (близько 16% ринку), Київській (14%), Дніпропетровській (10%) та Донецькій (9%) обл.

2.5.4. Сектори ВВСГ з низьким потенціалом залучення ПІІ

Соняшникова олія є головним рушієм зростання в цьому секторі, але соєві та ріпакові олії мають великий потенціал

Виробництво олії (стовпці) та експорт (лінія), млн т

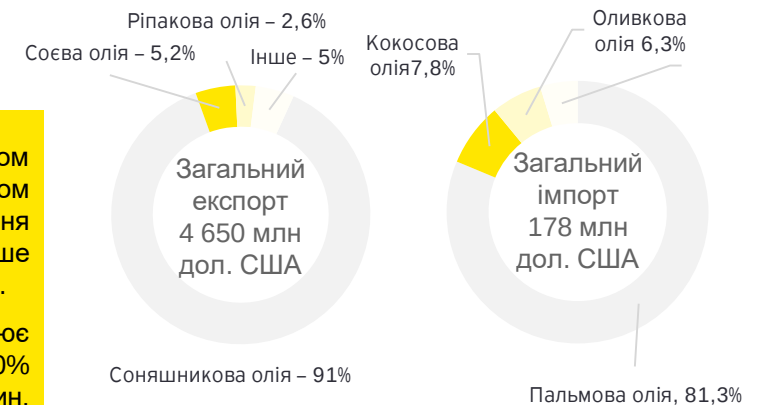

Рослинні олії

Україна є найбільшим у світі виробником насіння соняшнику та експортером соняшникової олії. Внутрішнє споживання 504 тис. т рослинної олії становить лише 7,6% від експорту рослинної олії в країну.

Виробництво соняшникової олії охоплює понад 60% ринку олії України. Майже 30% ринку покривають олії з тропічних рослин. Інші олії (олівкова, соєва, ріпакова, лляне та гірчичне) мають частку близько 10%.

Частка у зовнішній торгівлі, за типом олії 2019 р., %

Експорт рослинних олій перевищує імпорт майже у 30 разів як за обсягом, так і за вартістю

Джерело: Державна служба статистики України

Основні виробники соняшникової олії за часткою ринку у 2019/2020 маркетинговому р.

- 1 Kernel – 23,1% ринку нерафінованої олії та 18,3% ринку рафінованої олії
- 2 Bunge – 10,7% та 15,5%
- 3 МХП – 6,3% ринку нерафінованої олії
- 4 Optymus Agro Trade LLC – 5,6% ринку нерафінованої олії
- 5 Delta Vilmar Ukraine LLC – 3,1% та 2,4%

Інвестиційні можливості

- **Експорт соєвої олії.** 70% сої, вирощуваної в Україні, є генетично модифікованою, хоча закон забороняє вирощувати ГМО. Таким чином, ринки ЄС закриті для української соєвої олії
- **Експорт ріпакової олії.** Українські виробники експортують ріпак (переважно до Німеччини), замість того, щоб виробляти з нього олію та отримувати вдвічі більше доходів
- **Олії тропічних рослин.** Кілька компаній (Delta Vilmar) мають потужності з переробки тропічної олії. Таким чином, частка тропічних рослинних олій збільшується в імпорті та експорті

Експорт олій у 2019 р.

- Експорт за напрямками:
- Індія (33,2%)
 - Китай (13,9%)
 - Нідерланди (10,6%)
 - Іспанія (7,3%)
 - Ірак (6,2%)
 - Італія (6,2%)
- Найбільші експортери:
- БАТ "Агропродукт" (31% від загальної кількості)
 - ТОВ "Гізагропром" (10,3%)
 - Торнадо-Захід (8,9%)

Тенденції:

Споживачі у великих містах віддають перевагу рафінованій соняшковій олії, тоді як жителі сіл та малих міст - нерафінованій. Крім того, завдяки вищим доходам, міські споживачі споживають більше імпортованих рослинних олій порівняно із сільськими споживачами.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

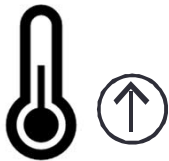

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Зміна клімату та екстенсивне сільське господарство спричиняють деградацію земель в Україні, що особливо гостро відчутно на Півдні України, де спостерігається недостатня вологість ґрунту.

Тенденції зміни клімату в Україні

- ▶ Вся територія України охоплена тенденцією глобального потепління.

**На 1,2 °C
з 1991 р.**

Джерело: Міністерство екології та природних ресурсів України

Темпи підвищення температури в Україні вищі порівняно із середнім світовим показником. Експерти прогнозують подальше підвищення температури на 2-4 °C в Україні до кінця століття.

- ▶ Україна потерпає від недостатньої вологості ґрунту через зростання дисбалансу атмосферних опадів. Річна норма опадів становила в Україні в 1960-1990 рр. 578 мм, що вже нижче рівня, необхідного для сталого землеробства (700 мм).

**На 1,5 - 2% у
2014-18 рр.**

Джерело: Міністерство екології та природних ресурсів України

Кількість опадів збільшена взимку і значно зменшена влітку. Подальше зниження кількості атмосферних опадів призведе до розширення земель, схильних до опустелювання.

- ▶ Більш висока температура знижує ефективність опадів, що призводить до посушливішого клімату на території України. Це спричиняє більшу частоту посух та їх поширення з Півдня та Південного Сходу на Захід та Північ країни.

Зрошення

Зміни клімату приносять негативні наслідки як для кількості, так і для якості с/г угідь в Україні. Щоб пом'якшити ці наслідки, країні потрібно інвестувати в оновлення та розширення існуючих зрошувальних систем.

Наслідки зміни клімату для землі

- ▶ Розмір посушливих земель постійно збільшується.

7% з 1991 р.

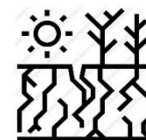
Джерело: Міністерство екології та природних ресурсів України

Загалом посушливі зони охоплюють майже третину території України, в тому числі

11,6 млн га орних земель

Джерело: Міністерство екології та природних ресурсів України

- ▶ Посухи часто супроводжуються пиловими бурями, які значно посилюють вітрову ерозію. Понад 6 млн га сільськогосподарських угідь систематично зазнають впливу вітрової ерозії.

Пилові бурі розширюють зону вітрової ерозії до

20 млн гектарів

В крайніх випадках площа вітрової ерозії розширювалася до 125 млн га (2007 р.).

Щороку Україна втрачає 300-600 млн т ґрунту внаслідок ерозії (як водної, так і вітрової). За оцінками експертів, урожайність сільськогосподарських культур на 20-60% нижча на еродованих ґрунтах, що призводить до втрати понад 9-12 млн. зернових одиниць, що еквівалентно понад 10 млрд дол. США

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Реанімація та подальший розвиток дренажної системи на півдні України є вирішальним фактором для розвитку ВВСГ в регіоні

Загальний огляд

Зрошування

В Україні були побудовані великі зрошувальні системи для стимулювання с/г виробництва в посушливих районах. Системи складаються з 1160 водосховищ об'ємом 55 кубічних км, понад 1000 км каналів та понад 2000 км трубопроводів у Дніпропетровській, Миколаївській, Одеській та Херсонській областях, а також у Криму.

За оцінками, природний знос зрошувальної інфраструктури перевищує 80%. В даний час найвищий рівень використання зрошувальних систем спостерігається в Херсонській області - близько 70% потужності.

Держава нарешті визнала проблему. Стратегія зрошення та водовідведення до 2030 р. була розроблена у тісній співпраці з експертами Світового банку, ПРООН та Української академії аграрних наук та прийнята у 2019 р.

3250
дол. США/га

необхідно для встановлення сучасних зрошувальних систем. Це може окупитися за 3-5 років. Загалом для відновлення існуючих зрошувальних систем і додаткового покриття зрошенням 1,2 млн га потрібно близько 3 млрд дол. США.

Існують певні ініціативи, що підтримуються МФО, з метою сприяння модернізації зрошувальної системи, а саме:

у листопаді 2019 р. ЄБРР оголосив про початок модернізації 40 тис. га в Херсонській області. Потреба в інвестиціях оцінюється у 84 млн євро.

Група експертів від Світового банку та ФАО, підготувала Стратегію зрошення та дренажу до 2030 р., яку уряд прийняв 14 серпня 2019 р.

Фактична врожайність с/г культур (загальна та на зрошуваних територіях (ЗТ)) у 2019 р., центнер/га

	Всього	ЗТ	Приріст у %
Зернові та зернобобові культури	49,1	67,3	37,1
Соняшник	25,6	30,2	18
Соя	22,9	34,1	48,9
Картопля	154,8	256,9	66
Польові овочі	205,9	530,3	157,6
Фрукти та ягоди	108,1	134,9	24,8

	Фактичне використання (2018 р.)	Фактична потужність (2017 р.)	Орієнтовна потреба (2018 р.)
Всього:		5,5 млн га	23,8 млн га
Зрошування:	0,5 млн га	2,2 млн га	19 млн га
Доступ до води:	0,25 млн га	3,3 млн га	4,8 млн га

Стратегія:

1 Оновлення чинного законодавства та створення асоціацій водокористування (некомерційні організації, що надають послуги з зрошення та водовідведення) - 2019-2020 рр.

2 Чітко визначити повноваження центральних та місцевих органів влади у формуванні та реалізації політики у галузі зрошення, розширити повноваження басейнових рад, розпочати модернізацію водного комплексу та запровадити прозору та соціально прийнятну тарифну систему - 2021-2024 рр.

3 Інституційна реформа управління водними ресурсами та меліорацією земель, забезпечення сталого функціонування та ефективного співробітництва Державного агентства з водних ресурсів, Фонду, басейнових рад, басейнових департаментів водного господарства та асоціацій водокористувачів, реалізація цільових інвестиційних та інфраструктурних проєктів - 2024- 2030 р.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Зміна клімату спричиняє зміну в наборі сільськогосподарських культур. Незважаючи на складність, це може дозволити перейти до сільського господарства з більшою вартістю

Нині в Україні відбуваються зміни клімату, які мають комплексний вплив на українське с/г :

Позитивним є те, що це призводить до продовження періоду активної вегетації рослин та певного збільшення врожайності.

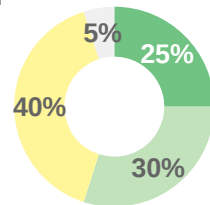
З негативної точки зору, це спричиняє зменшення опадів протягом вегетаційного періоду та загалом створює більш посушливий клімат.

➤ Завдяки позитивним ефектам на півдні України стане можливим подвійний посів, а також вирощування всіх видів теплолюбних с/г культур. Однак позитивні зміни будуть тимчасовими, тоді як негативні з часом лише посиляться.

➤ Карта праворуч представляє традиційне кліматичне районування з основними культурами, типовими для кожного кліматичного поясу в минулому, в даний час, і тими, які, як очікується, стануть типовими для цих зон у майбутньому, якщо поточні тенденції зміни клімату збережуться.

Покриття рівнинної території України кліматичними зонами

- Лісова зона
- Лісостепова зона
- Степова зона
- Гірська зона

➤ Зміни клімату вже призвели до ситуації, коли кукурудзу можна вирощувати в усіх кліматичних зонах України. Подальші зміни клімату можуть призвести до поширення нових с/г культур з вищою доданою вартістю. Це збільшить доходи виробників з 1 га землі, а отже, зростуть ціни на с/г землю.

➤ Це супроводжуватиметься повністю функціонуючим ринком землі, що зробить с/г землі цільовими для масштабних інвестицій, стимулюючи приплив інвестицій також у високовартісне с/г (як застава під кредит).

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

В Україні добре розвинена галузь роздрібної торгівлі харчовими продуктами, яка поєднує офіційні магазини та некриті ринки. Цього достатньо для розповсюдження будь-якої продукції

Загальний огляд

Торгові площі (м² на 1000 жителів)

Роздрібна торгівля продуктами харчування

На українському ринку роздрібної торгівлі продуктами харчування переважають **місцеві гравці**.

- ▶ Великі місцеві гравці роздрібної торгівлі продуктами харчування ростуть **вертикально** (придбання постачальників, зниження рівня посередників, розвиток доставки товарів тощо), **горизонтально** (збільшення мережі торгових точок, органічно або за рахунок придбання менших конкурентів), і за рахунок розширення у **менші міста**.
- ▶ Існують невеликі мережі магазинів, що спеціалізуються виключно на **органічній та здоровій їжі**
- ▶ Частка організованої роздрібної торгівлі (гіпермаркети, універмаги тощо) становить близько 50% торгівлі продуктами харчування

Основні торгові мережі

336 МЛН грн

- роздрібний ринок продуктів харчування у 2019 р. за вартістю виріс на 16,2% у порівнянні з минулим роком. Що стосується фізичних обсягів, роздрібна торгівля продуктами харчування зросла на 5,8% у порівнянні з попереднім роком. З 2016 р. товарообіг роздрібної торгівлі продуктами харчування зростає

- 1 АТБ (АТБ, АТБ-експрес) – 1098 магазинів станом на березень 2020 р.
- 2 Fozzy Group (Fozzy C&C, Сільпо, Фора, Thrash!, Le Silpo, Favore) – 566 магазинів
- 3 VolWest Retail (Наш Край, Наш Край-експрес, SPAR) – 266 магазинів

Інфраструктура роздрібної торгівлі продуктами харчування добре розвинена, оскільки кілька великих місцевих та міжнародних гравців конкурують на ринку, виводячи на місцевий ринок ноу-хау та інновації з-за кордону (наприклад, багатоканальні продажі, персоналізовані пропозиції, каси самообслуговування).

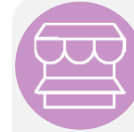
- ▶ Додаткову гнучкість до системи роздрібної торгівлі продуктами харчування забезпечують некриті ринки, які охоплюють ≈ 50% від загального обсягу продажу продуктів харчування, особливо в селах. Здійснюється сотнями місцевих продавців.
- ▶ Подібно як і в європейських країнах, супермаркети є найпопулярнішим каналом розповсюдження продуктів харчування у містах

В Україні можна виділити 6 основних категорій роздрібних каналів харчування:

Невеликі продуктові магазини

Торгові точки <120 м². Зазвичай обмежена лінійка товарів і продуктів, із коротким терміном придатності

Кіоски

Маленькі майданчики <30 м². Розташовані на зупинках транспорту, тощо. Зазвичай продають одну групу товарів: тютюн, заморожені продукти, тощо

Супермаркети

Магазини самообслуговування <399 м²; часто розташовані у спальних районах міста, поруч із транспортними розв'язками

Ринки просто неба

Часто продаються товари без охолодження або розморожені. Продаж свіжих продуктів, в основному місцевого виробництва.

Гіпермаркети

Великі магазини самообслуговування; зазвичай розташовані в околицях великих міст, поблизу автомагістралей

Електронна комерція

Інтернет-продажі та доставка. Зараз цей канал знаходиться на ранній стадії розвитку, незважаючи на швидке зростання у великих містах у 2020 р.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Законодавство щодо агропродовольчих ринків в Україні

Агропродовольчі ринки

- ▶ Агропродовольчий ринок – суб'єкт господарювання, що створює належні умови для реалізації (оптової реалізації) сільськогосподарської продукції, в тому числі харчових продуктів на спеціально оснащених та відведених місцях (ст. 1 [Закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів"](#))
- ▶ Більшість українських агропродовольчих ринків функціонують як комунальні підприємства. Керівники таких підприємств призначаються місцевими радами
- ▶ Згідно із [Законом "Про місцеве самоврядування"](#), місцеві ради регламентують функціонування цих ринків, базуючись на [Правилах торгівлі на ринках](#), затверджених Мінекономіки в 2002 році
- ▶ Правила встановлюють загальні санітарні вимоги до планування та організації території, доступу до води, санітарних правил зберігання та реалізації товарів, гігієнічних правил для працівників ринку та продавців, спеціальні положення про м'ясні заводи, щодо контролю за свіжістю товарів тваринного походження, що не були продані протягом попереднього дня. Адміністрація ринку відповідає за виконання цих вимог
- ▶ Кожен ринок повинен мати власну ветеринарно-санітарну лабораторію, що здійснює ветеринарно-санітарну експертизу продуктів тваринного походження на платній основі
- ▶ Законодавство дозволяє продавати продукти на продовольчих ринках лише за умови підтвердження їхньої придатності за результатами випробувань акредитованої лабораторії або за умови надання документів, що забезпечують простежуваність продукції. Це такі продукти:
 - ▶ Цілі туші або частини туш парнокопитних та інших копитних тварин, кроликів та малих диких тварин
 - ▶ Риба
 - ▶ Мед
 - ▶ Яйця
 - ▶ Молоко необроблене та сир домашнього виробництва
 - ▶ Продукти рослинного походження
- ▶ Детальні санітарні вимоги функціонування продовольчих ринків викладені у [Ветеринарно-санітарних правилах для ринків, затверджених Наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України № 23 від 4 червня 1996 року](#). Ці правила встановлюють обов'язкове прибирання, дезінсекцію та дератизацію, вимоги до посуду продавців, інструментів та одягу, встановлюють вимогу до продавців молочних продуктів щодо регулярних медичних оглядів та наявності медичних книжок; дозволяють продаж меду лише після його експертизи в лабораторії ринку; забороняють торгівлю товарами на землі тощо
- ▶ Особам, що не дотримуються цих вимогам, заборонено торгувати на продовольчих ринках

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

В Україні є низка місцевих команд, які розробляють стартапи, орієнтовані на ВВСГ

Огляд інновацій

Інновації в українському с/г секторі в основному зумовлені великими промислово розвиненими агрохолдингами (МНР, Kernel, Астарта, ІМС, Укрлендфармінг) та компаніями, що виробляють продукти харчування (Люстдорф, Ензим), а також стартапами, що надають аграрним компаніям інноваційні послуги та рішення (див. деякі приклади праворуч).

Ключовими напрямками для інновацій є:

- ▶ Точні с/г рішення для моніторингу ґрунту та посівів за допомогою системи віддалених датчиків (наприклад, датчиків вологості ґрунту), супутникових знімків, мультиспектральних камер та метеорологічних датчиків
- ▶ GPS трекери для техніки
- ▶ Автоматизовані системи управління земельними банками
- ▶ Дрони та відповідні алгоритми на основі ШІ (наприклад, геопросторовий аналіз) для аналізу зображень в режимі реального часу та внесення добрив або засобів захисту рослин
- ▶ Рішення для лабораторної діагностики та агрономічних досліджень
- ▶ Рішення щодо управління енергоефективністю та використанням бензину
- ▶ Автоматизовані зрошувальні системи

Стартапи, що працюють в Україні, і інноваційні рішення

BIOsens

Мобільна лабораторія з негайним тестуванням на мікотоксини на місці без спеціально підготованого персоналу для:

- Контроль безпечності харчових продуктів
- Агрономічні дослідження
- Експрес-діагностика

Ай Ті Лінкс (itLynx)

- Автоматизована зрошувальна система: автоматизоване водопостачання, моніторинг температури та вологості ґрунту.
- GPS відстежування
- Моніторинг споживання бензину

SmartLand

Система управління фермою онлайн :

- Оцінка родючості та щільності ґрунту
- Контроль руху сільгосптехніки
- Планування витрат палива і заміни деталей

SmartFarming

- Система управління земельним банком
- Контроль палива
- Аналіз супутникових знімків
- Метеорологічний моніторинг
- Точне землеробство
- Аналіз ґрунту і посівного матеріалу

FieldBI

Автоматизоване управління земельними банками та супутні послуги

Soft.Farm

Інтегровані ІТ-рішення для рослинництва і тваринництва.

- Журнали зоотехнічних заходів
- Облік поголів'я
- Управління раціонами харчування
- Точне землеробство
- Управління земельним банком
- Агророзвідка і контроль посіву
- GPS-моніторинг обладнання, аналіз супутникових знімків метеоспостережень.

«Агрилаб» (AgriLab)

Оптимізація ефективності агробізнесу, в тому числі:

- Точне землеробство
- Комплексна польова експертиза і ефективність використання ресурсів
- Агрохімічний аналіз ґрунту
- Вимірювання поля
- Моніторинг посівів

Kray Technologies

Автоматичні дрони для внесення засобів захисту рослин і добрив на технічні культури.

Agrieye

Дистанційне зондування та аналіз ґрунту для малих та середніх ферм за допомогою безпілотників та мультиспектральних камер.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Великі українські агропромислові холдинги та виробники продуктів харчування масштабують інновації

Інші нововведення та науково-дослідні ініціативи включають:

- ▶ Технології переробки сирого молока (обробка надвисокою температурою (УНТ) та обробка парою)
- ▶ Альтернативне (рослинне) виробництво молока
- ▶ Виробництво біогазу на основі курячого посліду
- ▶ Стартап-акселератори
- ▶ Внутрішні метеорологічні станції
- ▶ Тренінги з управління господарствами та розробка спеціалізованої «Школи для агрономів»
- ▶ Інноваційний центр випічки

Великі українські сільськогосподарські холдинги, що впроваджують інновації

Kernel

Компанія має власний науково-дослідний центр і використовує наступні технології

- Точне землеробство
- Супутниковий моніторинг у реальному часі
- GPS відстеження
- Контроль палива
- Метеорологічна діагностика
- Дрони

МХП

Останні інноваційні ініціативи включають:

- Будівництво станцій з виробництва біогазу з використанням курячого посліду та інших органічних відходів
- Створення МНР Акселератора для пошуку та розвитку стартапів у сільському господарстві

Ukrlandfarming

- Внутрішня метеостанція
- Парк дронів
- Лабораторія аналізу ґрунту
- Внутрішньо розроблена телеметрична система, яка збирає та аналізує дані з усіх машин
- Технологія супутникового моніторингу
- Система контролю всього процесу збирання зерна та його транспортування від поля до елеваторів

Industrial Milk Company

- Впровадження тренінгу з управління господарствами
- GPS-трекери на транспортних засобах
- Аналіз супутникових карт
- Автоматизоване управління земельним банком
- Автопілотування
- Розробка «Школи для агрономів» для підготовки фахівців сільського господарства

Деякі приклади українських виробників продуктів харчування та напоїв, які впроваджують інновації

Люстдорф

- Виробництво рослинного молока
- Обробка надвисокою температурою (УНТ) та парова обробка сирого молока

Вітмарк

- Виробництво рослинного молока із використанням круп, горіхів та фруктів

Ензим

Компанія створила Інноваційний центр випічки (Хлібний Дім) для надання комплексних послуг різному хлібопекарському бізнесу, включаючи:

- Розробка нових рецептів хлібобулочних та кондитерських виробів
- Освітні події та події по обміну досвідом
- Відділ досліджень і розробок компанії тестує та проводить дослідження готових дріжджів для підвищення їх ефективності та продуктивності

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Тематичні дослідження інновацій, впроваджених аграрними компаніями в Україні

Інновації, впроваджені ключовими гравцями на українському ринку ВВСГ

Великі агрохолдинги, такі як МХП, Kernel та Ukrlandfarming, є ключовими двигунами інновацій та розробниками тенденцій в секторі ВВСГ України.

Більшість інновацій розробляються та впроваджуються у тісній співпраці внутрішніх IT-відділів з постачальниками агротехнологічних продуктів, а також шляхом запуску с/г стартап-акселераторів.

Всі три холдинги використовують послуги стартапу **SmartFarming** для оцифровки свого бізнесу. Послуги SmartFarming включають аудит та управління земельними банками, моніторинг та автоматизацію сільськогосподарського виробництва, впровадження технологій точного землеробства, підвищення ефективності бізнес-процесів.

1. Kernel, у співпраці з ELEKS (IT-компанія), інтегрувала цифрові рішення в єдину інноваційну екосистему під назвою #DigitalAgriBusiness, яка, як стверджується, є «першою в світі комплексною інтелектуальною системою управління сільськогосподарським виробництвом».

Нині залучені рішення **для цифрового моніторингу та контролю** включають:

- ▶ Точне землеробство (у співпраці зі SmartLanding). Усі поля охоплюються сигналами кінематики в реальному часі (RTK).
- ▶ Моніторинг полів. Усі поля контролюються за допомогою дронів, безпілотників та супутникових знімків. Зібрані дані аналізуються за допомогою Pix4D, ENVI, ArcGis та іншого програмного забезпечення
- ▶ GPS-навігація
- ▶ Дистанційне управління мастилом автомобілів
- ▶ Онлайн-моніторинг погоди за допомогою датчиків та метеорологічних станцій.
- ▶ Власний **центр досліджень та розробок** розробляє рішення у галузі ШІ та великих даних. Один з ключових проєктів зосереджений на оптимізації логістики на основі технологій імітаційного моделювання та ШІ.
- ▶ Kernel співпрацює з кількома українськими, агротехнологічними проєктами такими як Kray Technology, AeroDrone, Pixel, Matrix UAV, а також зарубіжними проєктами, зокрема Gamaya та Geoprospectors.
- ▶ Компанія також фінансує CraftScanner, стартап, що розробляє модуль для автоматичного регулювання глибини обробітку ґрунту.

2. МХП впроваджував інновації, унікальні для українського с/г. Серед ключових проєктів:

- ▶ **GreenNRG**. У 2013 р. МХП запустив свою першу біогазову станцію, що працює на курячому посліді та інших органічних відходах потужністю 5 МВт на годину (що еквівалентно подачі електроенергії на 15 000 квартир та опаленню на 1500 квартир), яка стала першою станцією в Європі з таким рівнем технологій та потужності.
- ▶ У 2017 р. МХП оголосив про будівництво біогазового комплексу у Вінницькій обл. (центральна частина України) потужністю 2 МВт, який стане найбільшим біогазовим комплексом у світі. У 2019 р. був запущений перший етап потужністю 12 МВт або 40% потреб МХП в електроенергії (інвестиції склали 27 млн дол. США).
- ▶ **С/г стартап-акселератор** запущений у партнерстві з Radar Tech у 2017 р.
- ▶ **GeoInformation System** є одним із внутрішніх проєктів МХП. Він орієнтований на збір, обробку та візуалізацію всіх даних управління земельними банками. Дрони використовуються для моніторингу та поливу ґрунту.
- ▶ МХП також співпрацює з AgriLab у впровадженні комплексних рішень для підвищення ефективності агробізнесу.

3. Ukrlandfarming поєднав свої внутрішньо розроблені програми та інтерфейси із системами постачальників, щоб створити тісно інтегроване середовище. Його найсучасніші технології включають:

- ▶ **Рішення для точного землеробства** задля оптимізації застосування добрив та засобів захисту рослин.
- ▶ **Телеметрична система збору та аналізу даних** (розроблена власноруч) для збору та аналізу даних з обладнання (TETRA). Система має такі особливості: контроль за всім процесом збирання та транспортування зерна (від поля до елеватора), щоденне звітування про виконані фермерські роботи, контроль витрати палива.
- ▶ **Технологія супутникового моніторингу NDVI** та дрони для моніторингу рослинності та розвитку с/г культур, які забезпечують динамічну реакцію на ситуації або інциденти на полях.
- ▶ Компанія також співпрацює з **Bitrek** (український виробник телеметричного обладнання) та **FarmaQa** (американська компанія) та бере участь в українських проєктах, спрямованих на вимірюванні щільності ґрунту.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Міжнародні науково-дослідні центри, що працюють в Україні в галузі ВВСГ, переважно представляють мультинаціональні насінневі компанії

Існуючі науково-дослідні установи міжнародних гравців галузі ВВСГ

Дивіться нижче приклади міжнародних гравців галузі ВВСГ, які керують науково-дослідними центрами в Україні:

- ▶ Syngenta - один з провідних виробників засобів захисту рослин та насіння.
- ▶ У 2017 р. компанія «Сингента» інвестувала близько 1 млн дол. США у дослідно-селекційну станцію в Дніпровській обл. (Центральна Україна).
- ▶ Дослідницько-селекційна станція компанії та Інститут насінництва є Центром інноваційних розробок.
- ▶ Загальна площа складає 1100 кв. м, включаючи лабораторії та адміністративні будівлі.
- ▶ Центр головним чином зосереджений на селекції насіння соняшнику та кукурудзи. Очікується, що він стане ключовою станцією у Східній Європі, що обслуговуватиме ринки РФ, Сербії, Румунії, Болгарії, Франції та Іспанії.
- ▶ Подібні науково-дослідні центри компанії Syngenta розташовані у Франції, Аргентині та Індії.

- ▶ KWS входить до ТОП-5 світових виробників насіння та має дочірню компанію в Україні.
- ▶ В Україні вона щорічно інвестує у дослідження понад 12% від загального обороту.
- ▶ Станція селекції використовується для випробування нових гібридів насіння для різних кліматичних регіонів України та типів ґрунтів, включаючи цукровий буряк, кукурудзу, соняшник, ріпак та сорго.
- ▶ Нині на станції працює 14 співробітників, у тому числі 3 науковці зі ступенем доктора наук.

- ▶ Deutsche Saatveredelung AG (DSV) - одна з провідних селекційних компаній у Німеччині. Українська філія була створена в 2010 р.
- ▶ У 2018 р. DSV запустив дослідно-селекційну станцію в центральній частині України (Черкаська обл.) площею 1500 м².
- ▶ Загальна сума інвестицій у будівництво станції склала € 550 тис.
- ▶ Станція головним чином фокусується на дослідженнях, розробці та селекції озимого ріпаку та насіння пшениці, стійких до посухи, морозів та хвороб.
- ▶ На станції працює 9 висококваліфікованих фахівців.
- ▶ Щороку науково-дослідна станція випробовує десятки тисяч нових гібридів.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Українська система, заснована на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)

- ▶ Система управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) – засіб оцінки ризиків та створення систем контролю, які більше зосереджені на попередженні, а не перевірці готових продуктів. НАССР застосовується протягом усього циклу: від виробництва до споживання. Його застосування повинно базуватися на науково обґрунтованих доказах ризиків для здоров'я людини
- ▶ Уряд повинен наблизити законодавство до **Регламенту ЄС № 852/2004 від 29 квітня 2004 р. про гігієну харчових продуктів**, який зобов'язує суб'єктів господарювання в харчовій галузі розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури з безпеки харчових продуктів на основі принципів НАССР. Такі вимоги встановлені у **Законі "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів"** (ст. 21) та у **Законі "Про безпечність та гігієну кормів"**, що вимагають **розроблення систем аналізу на основі НАССР** для операторів ринку харчових продуктів, а також операторів кормів для тварин. У той же час законодавство не передбачає сертифікацію НАССР. Суб'єкти господарювання можуть проходити її на добровільних засадах
- ▶ Принципи НАССР визначені **Законом "Про основні принципи та вимоги щодо безпечності та якості харчових продуктів"** та включені до міжнародного Стандарту **ISO 22000 "Управління безпечністю харчових продуктів"**.
- ▶ **НАССР базується на семи принципах:**
 1. Ідентифікація небезпечних факторів, яким необхідно запобігти або які необхідно усунути або зменшити до прийнятного рівня
 2. Визначення критичних контрольних точок на етапах, на яких контроль управління є визначальним для запобігання виникненню небезпечних факторів, їх усунення або зменшення до прийнятного рівня
 3. Установлення критичних меж у критичних контрольних точках
 4. Проведення процедур моніторингу в критичних контрольних точках
 5. Запровадження коригувальних дій, які повинні проводитися, якщо результати моніторингу свідчать про те, що показники певної критичної контрольної точки досягли критичної межі
 6. Розроблення процедур, які повинні застосовуватися на постійній основі, з метою перевірки результативності заходів
 7. Розроблення документів відповідно до виду діяльності для підтвердження результативного застосування заходів
- ▶ Детальні вказівки щодо реалізації кожного принципу містяться у Вимогах щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР), які передбачають наступні кроки:
 - ▶ Створення групи НАССР, що складається з співробітників підприємства, яка визначатиме сферу застосування, критичні контрольні точки, охоплені процеси та пов'язані з ними ризики
 - ▶ Зберігання та транспортування, контроль за технологічними процесами, маркування харчових продуктів та поінформованість споживачів, запровадження стандартної процедури роботи кожного принципу НАССР для конкретних товарів та план впровадження системи, що базується на НАССР
 - ▶ Перевірка та затвердження плану групою НАССР

Державний контроль та відповідальність

- ▶ Держпродспоживслужба контролює дотримання вищезазначених вимог. У разі порушень вона може накладати штрафи відповідно до **Закону "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин"**. Невиконання визначеного законом обов'язку щодо впровадження на потужностях постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи НАССР тягне за собою накладення штрафу в розмірі 30 мінімальних заробітних плат

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Певні аспекти регулювання тваринництва (1/2)

Для зайняття тваринництвом суб'єкт господарювання, як правило, повинен:

- ▶ Провести оцінку впливу на довкілля (наприклад, перед будівництвом великих фермерських господарств; потреба в цій процедурі, однак, визначається для кожного окремого випадку)
- ▶ Отримати експлуатаційний дозвіл
- ▶ Зареєструвати тварин на фермі
- ▶ Забезпечити ветеринарну експертизу продуктів тваринництва та отримати міжнародні ветеринарні сертифікати на їх експорт
- ▶ Здійснювати відповідно до вимог управління відходами та побічними продуктами тваринного походження

Вимога щодо оцінки впливу на навколишнє середовище

Оцінка впливу на довкілля є обов'язковою до початку будівництва об'єктів для вирощування птахів (>40 000 од.), великої рогатої худоби (>1000 од.), кролів та інших хутрових тварин (>2000 од.); інтенсивної аквакультури; утилізації туш та відходів тваринництва (ст. 3 [Закону "Про оцінку впливу на довкілля"](#)). Процедура займає [до шести місяців](#) і складається з таких ключових етапів:

- ▶ Подання повідомлення до районної державної адміністрації або безпосередньо до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України
- ▶ Проведення громадського обговорення
- ▶ Складення звіту про проведення оцінки впливу на довкілля
- ▶ Громадське обговорення звіту
- ▶ Висновок щодо оцінки впливу на навколишнє середовище

Документи можуть бути подані та отримані через спеціальну електронну систему та розміщуватись в [Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля](#).

Процедура реєстрації та отримання дозволів щодо об'єктів нерухомості

- ▶ Оператори об'єктів, що використовуються для промислового розведення тварин, повинні зареєструватися у відповідному територіальному відділенні Держпродспоживслужби (ст. 34 [Закону "Про ветеринарну медицину"](#)) за [Порядком, затвердженим Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 39 від 10 лютого 2016 року](#). Інформація про об'єкти (види тварин, що утримуються на відповідних об'єктах, кількість голів, найменування оператора) вноситься до [спеціального реєстру](#). Реєстрація безкоштовна та повинна бути проведена протягом 15 робочих днів. Існує можливість електронної подачі заяви
- ▶ Використання незареєстрованої потужності тягне за собою [накладання](#) стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну | Розділ 2.5: Високовартісне сільське господарство | с. 71 з 115

штрафу в розмірі від 23 до 30 мінімальних заробітних плат (приблизно 4 860-6 340 дол. США)

- ▶ Виробники харчових продуктів та сировини тваринного походження також повинні отримати **експлуатаційний дозвіл щодо своїх об'єктів** (ст. 20 [Закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів"](#)). Такий дозвіл надається після проведення інспекції Держпродспоживслужбою згідно з [Порядком видачі експлуатаційного дозволу, затвердженим Постановою КМУ № 930 від 11 листопада 2015 року](#). Процедура не повинна перевищувати 30 днів

Реєстрація тварин

- ▶ Українське законодавство встановлює обов'язок виробника ідентифікувати та реєструвати велику рогату худобу, коней, свиней, овець та кіз відповідно до [Закону "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин"](#) (ст. 5)
- ▶ Реєстрація потрібна для переміщення тварин та проведення їх забою або утилізації. Кожна тварина з вищезгаданих видів повинна бути ідентифікована незабаром після її народження (крім свиней та коней)
- ▶ Перед початком проведення реєстрації тварин виробник повинен зареєструвати своє господарство в Реєстрі тварин. Для цього виробник повинен звернутися через агента до [ДП "Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин"](#) (Агентство) та подати реєстраційну картку, попередньо засвідчену печаткою державного ветеринарного лікаря
- ▶ Порядок ідентифікації та реєстрації тварин дещо відрізняються залежно від конкретних видів: [великої рогатої худоби](#), [овець та кіз](#), [свиней](#) та [коней](#)
- ▶ Зазвичай, виробник звертається до Агентства для ідентифікації тварин. Агентство надає виробнику бирки з ідентифікаційними номерами, а власник тварин кріпить їх на вуха тварин
- ▶ Для того, щоб зареєструвати своїх тварин, виробник повинен звернутися до місцевої ветеринарної установи Держпродспоживслужби та подати заповнену реєстраційну картку для затвердження. Картка затверджується протягом трьох днів
- ▶ Виробники повинні повідомляти Держспоживслужбу про зміни стану тварин та їхню заміну протягом п'яти робочих днів
- ▶ Ідентифікація тварин спрямована на забезпечення простежуваності та безпеки продуктів тваринного походження

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Певні аспекти регулювання тваринництва (2/2)

- ▶ Далі виробник подає затверджену реєстраційну картку до Агентства, що реєструє тварину в Реєстрі протягом 10 днів після отримання відповідних документів від виробника
- ▶ Після реєстрації Агентство протягом п'яти днів видає ветеринарний паспорт зареєстрованої тварини
- ▶ В законодавстві передбачена паперова реєстраційна та ідентифікаційна документація. Очікується, що ці процедури будуть переведені в електронний формат найближчим часом – нещодавно Агентство представило електронний кабінет користувачів Реєстру тварин

Ветеринарні сертифікати

- ▶ Для експорту сировини та продуктів тваринного походження оператор має отримати міжнародний ветеринарний сертифікат (ст. 32 Закону про ветеринарну медицину) за Порядком видачі ветеринарних документів, затвердженим Постановою КМУ № 857 від 21 листопада 2013 року
- ▶ Для отримання сертифіката необхідно звернутися до територіальних органів Держпродспоживслужби та ветеринарних установ (уповноважених органів). Оператор повинен подати попередньо отримані висновки ветеринарно-санітарних експертиз, проведених державними ветеринарними лабораторіями, та попередні ветеринарні документи на товари (у випадку, якщо вантаж розділений на частини)
- ▶ Уповноважений орган видає сертифікат з урахуванням результатів перевірки товарів та висновків ветеринарно-санітарних експертиз протягом місяця після отримання необхідних документів

Передзабійний та післязабійний ветеринарно-санітарний огляд

Будь-який забій тварин у промислових масштабах повинен здійснюватися лише на бійнях, щодо яких видано експлуатаційний дозвіл відповідно до Закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" (ст. 34). Стан здоров'я тварин, що підлягають забою, повинен підтверджуватися ветеринарними документами (ст. 34 Закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів") та перевірятися спеціалістом ветеринарної медицини. Забороняється продаж та використання м'яса, інших продуктів забою тварин (птиці), які не пройшли

ветеринарно-санітарну експертизу, та тих, які не пройшли передзабійний огляд у встановленому порядку. Такі процедури проводяться на бійнях і відповідно до положень, викладених у Правилах передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів № 28 від 7 червня 2002 року

Поводження і використання побічних продуктів тваринного походження, не призначених для споживання людиною

Правовідносини, пов'язані з переробкою та утилізацією побічних продуктів тваринного походження, не призначених для споживання людиною, регулюються Законом "Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною". Закон передбачає, що туші та їхні частини поділяються на три основні категорії залежно від рівня небезпеки (ст. 11-14). Залишки здорових тварин дозволяється переробляти в органічні добрива, біогаз, корми або компост тощо (ст. 16), небезпечні залишки хворих тварин підлягають виключно видаленню (ст. 14), менш небезпечні підлягають видаленню або переробці з певними обмеженнями (ст. 15). Також Закон встановлює штраф за видалення побічних продуктів шляхом, що суперечить Закону, у розмірі від 23 до 30 мінімальних заробітних плат (прибл. 4 850 – 6 325 дол. США)

Гармонізація з законодавством ЄС

- ▶ Законодавство щодо тваринництва підлягає подальшій гармонізації з ЄС. Згідно з Планом заходів КМУ, уряд повинен імплементувати відповідні галузеві нормативно-правові акти ЄС, включені до Додатку XXXVIII Угоди про асоціацію, до кінця 2020 та 2021 років
- ▶ Згідно із Звітом КМУ, 52% відповідних законодавчих актів були гармонізовані з актами права ЄС (щодо процедур санітарного та фітосанітарного контролю, вимог безпеки харчових продуктів, уніфікації стандартів, реформування контролюючих органів) у 2019 році

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Ринок праці (1/2)

Попит та пропозиція робочої сили

Станом на 2019 р. в аграрному секторі зайнято 3 млн осіб (18% із загальної кількості зайнятого населення - друга галузь за кількістю зайнятих). Кількість зайнятого в с/г населення зростала протягом останніх 5 років, проте відсоток від загальної кількості зайнятого населення залишався майже незмінним¹.

Незважаючи на зростання кількості зайнятих працівників, 38% роботодавців із аграрного сектору спостерігають труднощі із утриманням та залученням працівників через виїзну міграцію², зокрема, серед робітників фізичної праці. Однією з ключових причин міграції за кордон є розрив у рівнях заробітних плат у порівнянні із сусідніми країнами. З огляду на те, що цю ситуацію неможливо вирішити в короткостроковій перспективі, роботодавці повинні використовувати інші підходи, такі як нематеріальне заохочення (наприклад, поліпшення умов праці, додаткові пільги – транспорт, житло тощо).

Більше того, 45% с/г компаній кажуть про труднощі із залученням працівників, які вони відчують переважно стосовно професійного персоналу та робітників. Зокрема, роботодавцям досить складно залучати агрономів, трактористів та інших недиверсифікованих спеціалістів³.

Джерело: 1. Державна служба статистики України; 2. Експрес-опитування ЕУ, 1К 2019 р.; 3. Огляд ЕУ по компенсаціям та винагородам

Привабливість сектору для працевлаштування

Незважаючи на те, що аграрний сектор популярний серед професійних кандидатів з точки зору зайнятості (5-ий із 18 у рейтингу привабливості секторів), він значно менш привабливий для студентів (16-й з 18)¹.

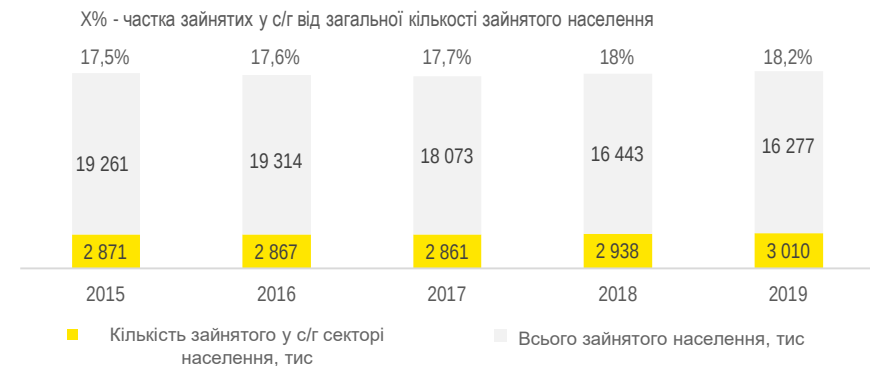
Загалом, випускники не дуже бажають працювати у с/г. Середній вік робітників у с/г секторі дещо вищий, ніж на загальному ринку (42 роки проти 40 років). Ситуація ще складніша для досвідчених працівників (42 роки в аграрному секторі проти 39 років на загальному ринку)².

Можуть знадобитися подальші дії щодо підвищення привабливості сектору серед молоді для забезпечення достатньої пропозиції робочої сили для однієї з швидкозростаючих галузей.

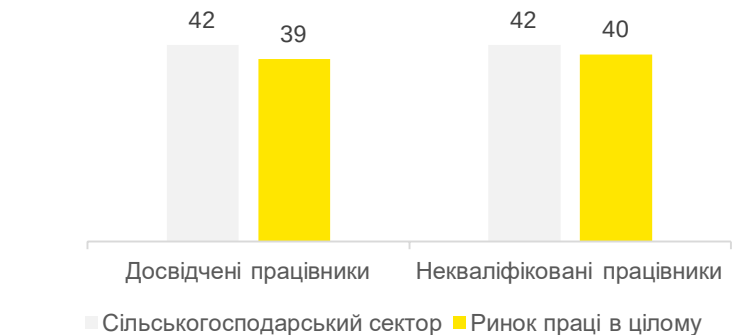
Джерело: 1. Опитування ЕУ «Кращий роботодавець», 2019 р.; 2. Огляд ЕУ по компенсаціям та винагородам – 2020 р. (попередній)

Кількість зайнятого населення, тис.

Джерело: Державна служба статистики України

Середній вік працівників, р.

Джерело: Огляд ЕУ по компенсаціям та винагородам – 2020 р. (попередній)

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Ринок праці (2/2)

Професійно-технічна та вища освіта

Станом на 2020 р. лише 5% усіх студентів вищих навчальних закладів та 4% усіх студентів професійно-технічних закладів навчаються на спеціальностях, пов'язаних з с/г.

У 2020 р. частка людей, які навчаються у вищих навчальних закладах в галузі с/г, від загальної кількості студентів була майже такою ж, як частка випускників (4,7% проти 4,9%). Це означає, що популярність цієї спеціалізації залишилася незмінною. Однак лише 1,4% заявок під час прийому до університету були спрямовані на галузі с/г. Це означає, що значно менша кількість студентів у першу чергу обирає с/г галузі навчання.

Навчання та розвиток персоналу

Найбільші роботодавці у галузі зазначають, що розрив у кваліфікації - значна проблема для галузі. Зокрема, вони заявляють, що молодим спеціалістам бракує знань інноваційних с/г технік, а також практичних навичок та розуміння сучасної галузі. Для вирішення цього питання компанії повинні інвестувати в навчання та розвиток своїх співробітників, а також співпрацювати з університетами для коригування навчальних планів та надання практичних можливостей для навчання студентів. Зокрема, існує низка проєктів із впровадження дуальної освіти у співпраці з державними університетами, які спрямовані на підготовку спеціалістів із практичними навичками, що відповідають потребам ринку (наприклад, магістерська програма АгроКебети). Однак, всю систему освіти потрібно переглянути у співпраці з галуззю, щоб забезпечити можливість актуалізації існуючих освітніх програм та розвиток практичних навичок. Крім того, на ринку доступна низка навчальних програм, спрямованих на підвищення якості персоналу. Вони головним чином зосереджені на рослинництві та захисті врожаю, а також на технологіях у с/г.

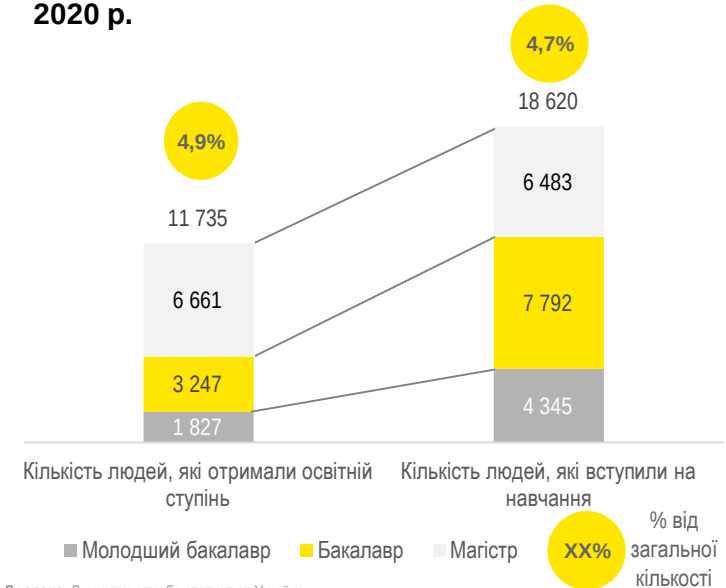
Компенсація

Щомісячна фіксована винагорода в аграрному секторі суттєво різниться між управляючим та виробничими компаніями.

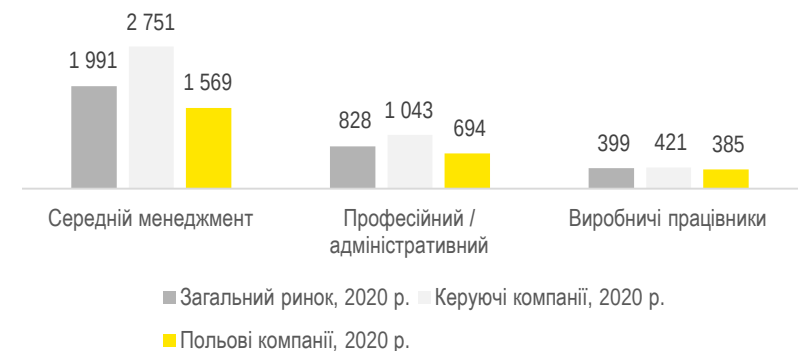
Заробітна плата управляючих компаній значно вища, ніж на загальному ринку (особливо для середньої ланки керівництва). У той же час рівень оплати праці для виробничих сільськогосподарських компаній нижчий, ніж рівень загального ринку для кожного рівня роботи.

Однак існує значна кількість персоналу, що працює по відрядній формі оплати праці. Різні підходи до визначення розрахунку заробітної плати серед інших компаній викликають труднощі у порівнянні ринків, а отже – в управлінні витратами

Кількість людей, які здобули освітню ступінь та вступили на навчання в сільському господарстві, 2020 р.

Щомісячний рівень винагороди за категорією працівника, дол. США, бруто

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Україна має відносно нерозвинені рамки державної підтримки сектору ВВСГ

Наступні слайди відображають оперативний порівняльний аналіз українського середовища ВВСГ щодо порівнюваних країн. Для порівняння сектору ВВСГ ми обрали Молдову, Казахстан, Грузію, Румунію та Польщу. Ці країни розташовані не лише неподалік України, а і в одному континентальному кліматичному поясі (з невеликими відмінностями). Таким чином, кліматичні умови однакові. Тому набір сільськогосподарських культур визначених країн порівнюваний : усі перераховані країни вирощують пшеницю, кукурудзу та ячмінь. Більше того, відсоток від загального ВВП, що генерується у с/г, становить менше 10.

Форми державної підтримки, характерні для ВВСГ	Молдова	Казахстан	Грузія
	Субсидії до 50% вартості побудованої післязбиральної та переробної інфраструктури. Фонд субсидій підтримує кредитування фермерів, страхування у с/г, інвестиції в с/г технології та обладнання і технологічні інновації.	Спеціальні програми субсидій та кредитування для птахівницьких та насінницьких ферм, створення або розширення ферм козячого молока та рибних ферм.	Співфінансування проєктів переробки та зберігання у с/г. Просування національної с/г продукції з боку держави. Агροстрахування - підтримує розвиток ринку страхування с/г.
	Румунія	Польща	Україна
	Безповоротна фінансова підтримка 40% інвестицій у переробку/збут с/г продукції.	Субсидії на нові проєкти в харчовій промисловості, які покривають до 7,5% від вартості проєкту; субсидії для зайнятості в харчовій промисловості до 3900 євро на найманого працівника.	Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Джерело: Відкриті джерела

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

В Україні є програми державної підтримки НВА, але їх масштаби набагато нижчі, ніж у порівнянних країнах (1/2)

Ключові форми державної підтримки сільського господарства	Молдова	Казахстан	Грузія
	Державні субсидії на весь спектр с/г діяльності. Зниження ставки ПДВ на 8% для с/г (стандартна ставка ПДВ становить 20%), фінансова підтримка переходу до органічного землеробства. Роботодавці з аграрного сектору сплачують зменшений внесок на соціальне страхування - 16% (23% для решти роботодавців).	Субсидії у розмірі до 30% вартості інвестицій в основні засоби. Субсидії в натуральній формі можуть включати земельні ділянки, машини та обладнання, вимірювальні та регулюючі прилади. Крім того, надаються позики зі знижкою на тривалий період. До кваліфікованого с/г доходу застосовується знижена ставка прибутковості в 6%. Розглядаються субсидії на НДДКР у с/г.	Субсидії у вигляді грошових грантів та компенсації за певне обладнання та послуги (наприклад, за оранку) Знижена ціна на паливо (в певних межах). Позики зі зниженою ставкою на тривалий період. Агробізнес у Грузії має право на повне звільнення від сплати податку на с/г обладнання та виробництво за допомогою програми звільнення від с/г податку в Грузії (GATE).
	Румунія	Польща	Україна
	Державна підтримка с/г відбувається в рамках, встановлених ЄС і в основному надається у формі субсидій та грантів як від ЄС, так і від національних установ.	Держава підтримка с/г відбувається в рамках, встановлених ЄС, і в основному надається у формі субсидій та грантів як від ЄС, так і від національних установ. Підтримка в основному надається у формі гранту.	4 великі державні програми: підтримка тваринників та дешевше обладнання, підтримка садівників та фермерства, програма дешевших позик (компенсації відсоткової ставки по кредитам), а також плановий фонд гарантування позики на придбання землі. Більше того, передбачається компенсація за придбання с/г техніки українського виробництва та спеціальний режим оподаткування.

Джерело: Відкриті джерела

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

В Україні є програми державної підтримки ВВСГ, але їх масштаби набагато нижчі, ніж у порівнянних країнах (2/2)

Стимули для ПП, зокрема в сільському господарстві	Молдова	Казахстан	Грузія
	Н/Д	Н/Д	Н/Д
	Румунія	Польща	Україна
	Н/Д	Н/Д	Н/Д
Пряма* державна підтримка сільського господарства на один долар ВВП, створеного сільським господарством, дол.	Молдова	Казахстан	Грузія
	0,05	0,11	0,09
	Румунія	Польща	Україна**
	0,22	0,35	0,01
Ринок сільськогосподарських земель	Молдова	Казахстан	Грузія
	Так	Ні, лише можливо орендувати с/г землі на строк до 25 років	Так
	Румунія	Польща	Україна
	Так	Так	Ні
Сільськогосподарські землі можуть належати іноземцям (Так/Ні)	Молдова	Казахстан	Грузія
	Ні	Ні	Ні, іноземці можуть лише успадкувати сільськогосподарські землі
	Румунія	Польща	Україна
	Так*, Громадяни ЄС можуть придбати землю, якщо її використовуватимуть за призначенням, потрібна освіта або досвід у с/г	Так*, іноземці можуть придбати землю, якщо одружені з громадянином/громадянкою Польщі та проживають у Польщі останні 2 роки або якщо вони проживають у Польщі протягом 5 років після отримання дозволу на проживання.	Ні

Джерело: Відкриті джерела

*Не враховує податкові пільги, що використовуються агросектором

** Хоча державна підтримка сільського господарства в Україні низька, вона розподіляється нерівномірно. Найбільші гравці цього ринку отримують значну його частину.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація**Грантова підтримка міжнародних донорів для аграрного сектору та ВВСГ (1/2)**

Донор	Назва проєкту	Сума	Термін	Опис
Світовий Банк (МБРР, МАР)	Програма прискорення приватних інвестицій у сільське господарство	Сума зобов'язань: 200 млн дол. США	2019 – 2025 рр.	Програма спрямована на підвищення конкурентоспроможності, диверсифікації та зростання с/г сектору шляхом підвищення ефективності та цілеспрямованості політик галузевої підтримки, підвищення прозорості та ефективності використання на державних с/г землях та покращення доступу МСП агробізнесу до експортних ринків. Все це є ключовими передумовами успішного розвитку с/г.
Уряд Канади	Проєкт з овочівництва + проєкт розвитку молочної галузі	Загальний бюджет 2 проєктів: 40 млн канадських доларів (30 млн дол. США)	2015 – 2022 рр.	Канадські проєкти розвитку спрямовані на підтримку українських кооперативних асоціацій, що включають малих та середніх виробників.
ЄС	Підтримка ЄС розвитку с/г та малих фермерських господарств в Україні	26 млн євро (30 млн дол.США)	Підписано: 2020 р.	Відповідно до Проєкту, Україні буде надано допомогу у створенні більш інклюзивного та конкурентоспроможного аграрного сектору, орієнтованого на розвиток малих та середніх фермерських господарств та бізнесу. Допомога ЄС буде зосереджена на: (1) проведенні інституційних та галузевих реформ у с/г та розвитку сільських територій; (2) забезпечення доступу до фінансування малих фермерських господарств шляхом запровадження грантових програм.
Уряд Швейцарії	Швейцарська програма співпраці з Україною	Орієнтовний бюджет: 17,3 млн швейцарських франків (19 млн дол. США)	2021 – 2023 рр.	Метою цього починання є сприяння конкурентоспроможному та інклюзивному зростанню. З цією метою Швейцарія продовжує надавати пріоритети доступу до ринку та розвитку ланцюжка створення вартості, орієнтуючись на МСП у аграрному секторі. Це розширить підтримку фінансового сектору та доступ до фінансування для МСП.
Федеральне міністерство продовольства та сільського господарства, Німеччина	Агрітрейд Україна	Бюджет проєкту: 2,14 млн євро (2,5 млн дол. США)	2016 – 2021 рр.	Метою проєкту є надання українським с/г та харчовим компаніям можливостей визначати європейські експортні ринки, виходити на них, консолідуватися та розвиватися на них та готуватися до відкриття власних ринків. Крім того, проєкт спрямований на інформування німецьких компаній з питань торгівлі с/г продукцією з Україною. Серед цільових груп є українські с/г виробничі, переробні та торгові компанії, які зацікавлені в експорті до ЄС.

Джерело: Відкриті джерела

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація**Грантова підтримка міжнародних донорів для аграрного сектору та ВВСГ (2/2)**

Донор	Назва проєкту	Сума	Термін	Опис
USAID, Chemonics international	С/г, що розвиває сільські можливості (AGRO)	Немає інформації	2019 – 2024 рр.	Проєкт сприяє прискоренню економічного розвитку сільських українських громад з найбільшою потребою за рахунок більш керованого с/г сектору, який заохочує більш продуктивні, сучасні та вигідні мікро-, малі та середні (ММСП) с/г підприємства, які успішно інтегровані в конкурентоспроможні ринки як в Україні, так і на міжнародному рівні.
USAID	Ініціатива «VTrade Фрукти та ягоди»	Немає інформації	В процесі	Основою проєкту є дослідження ринку для надання компаніям актуальних даних про глобальні зміни та тенденції на ключових ринках, пошук нових можливостей та інформування про короткострокові бізнес-стратегії. Мета - просування та популяризація українських ягід, фруктів та овочів на внутрішньому та світовому ринках за допомогою інноваційних онлайн-платформ та віртуальних інструментів.
FAO	Рамки національного програмування	Немає інформації	2020 – 2022 рр.	Розвиток ланцюга виробництва с/г продукції та доступу до ринку із сильним акцентом на підтримку дрібних фермерів та розвиток ланцюга створення вартості, а також технічні та політичні вказівки як для державного, так і для приватного сектору, включаючи посилення законодавчої бази кооперативів.
MEDA	Проєкт розвитку садівничого бізнесу в Україні (UHBDP)	Немає інформації	2014 – 2021 рр.	Цей проєкт розвитку бізнесу є 7-річною ініціативою щодо вдосконалення системи садівничого ринку для дрібних фермерів та підприємців на півдні України. UHBDP заповнює розрив між базовими практиками ведення с/г в Україні та низькими врожайностями за допомогою технологічних стимулів, платформ електронної комерції, навчання ділових навичок та забезпечує ринкові зв'язки для збільшення врожайності та доходів.
Програма підтримана SECO (Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань)	Програма Торівлі якісними продуктами харчування	Немає інформації	В процесі	Програма фокусується на доданні вартості для експорту та внутрішнього ринку у органічному та молочному секторах. Це сприяє досягненню загальної мети сталого та інклюзивного зростання в Україні. Програма надає пріоритет двом тематичним областям в обох секторах: (1) нормативна база та ділове середовище для зміцнення якості та безпеки продукції та (2) розвиток потужностей для поліпшення торгового потенціалу.
Великобританія спільно з EIB	Допомога Україні	Немає інформації	2019 – 2020 рр.	Цей проєкт допомагає малим та середнім підприємствам та фінансовим посередникам розвивати навички та знання, необхідні їм для виявлення, проєктування та оцінки інвестиційних можливостей, включаючи розблокування кредитного фінансування ЄІБ. Це допоможе підвищити продуктивність та ефективність аграрного ланцюжка вартості продуктів харчування.

Джерело: Відкриті джерела

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація**Фінансування українського аграрного сектору міжнародними організаціями**

Донор	Назва проєкту	Сума	Термін	Опис
ЄІБ	С/г програма	400 млн євро (473 млн дол. США)	Підписано: 2019 р.	Мета цього проєкту - забезпечити довгострокове фінансування малих та середніх підприємств (МСП) в аграрному секторі України. Кредит ЄІБ надаватиметься через фінансових посередників у приватному та державному секторах.
ЄІБ	Підтримка с/г	90 млн євро (107 млн дол. США)	2019 р.	Фінансування проєктів сільськогосподарської групи «Кернел».
ЄБРР	Kernel Grain Working Capital (Kernel зернові оборотні кошти)	Сума зобов'язань: 80 млн дол. США	Затверджено: 2019 р.	Забезпечення у формі участі в синдикованому забезпеченому поновлювальній кредитній лінії для фінансування оборотного капіталу Kernel Group. Позитивний вплив проєкту повинен мати місце через розширений доступ та використання відкритих цифрових рішень для точного землеробства, що принесе користь Kernel Group та фермерам-партнерам у їх щоденній діяльності.
ЄБРР	RF - Nibulon WC Loan	Сума зобов'язань: 27 млн дол. США	Затверджено: 2020 р.	Забезпечена позика ТОВ «Нібулон» відповідно до Принципів Стійкості. Позику дозволить ТОВ «Нібулон» забезпечити достатнє фінансування оборотних коштів на наступні сезони та підтримку в подальшому розвитку своєї торгової діяльності в Україні на тлі несприятливого впливу COVID-19 на бізнес компанії.
МФК, За грошової підтримки від Нідерландського агентства економічного розвитку (EVD)	Український агрофінансовий проєкт	Сума зобов'язань від МФК: 20 млн дол. США	З 2010 р. до сьогодні	Основною метою проєкту є збільшення доступу українських фермерів до фінансування через фінансові установи та підтримка с/г виробництва для фермерів. Цілісний підхід МФК призведе до поліпшення доступу до фінансування для фермерів та виробників. Проєкт сприятиме інвестуванню в аграрний сектор України. Очікується, що інноваційні інструменти та механізми, розроблені проєктом, допоможуть збільшити обсяги та покращити умови кредитування, отримані через позитивний зв'язок агрострахування та фінансів.
BMZ спільно з KfW, Німеччина	Фінансування аграрного сектору	Субординований борг у розмірі 17 млн дол. США під ОТП-Лізинг та 3,5 млн дол. США у Банка Львів	2019 – 2026 рр.	Це підпроєкт програми співпраці з Україною в рамках політики економічного розвитку.
ЄБРР	ППФ-Ензим	Сума зобов'язань: 7 млн євро (8,3 млн доларів США)	Затверджено: 2020 р.	Проєкт буде підтримувати інвестиційну програму в ПрАТ «Ензим», яка включає: (1) будівництво нових виробничих потужностей для продуктів на основі дріжджів, таких як дріжджові екстракти та неактивні дріжджі; (2) розширення ферментаційних потужностей при існуючому виробництві дріжджів (що також буде використовуватися новим виробництвом); (3) будівництво очисних споруд.
ЄБРР	RF - Kormotech WC	Сума зобов'язань: 3,3 млн євро (3,9 млн доларів США)	Затверджено: 2020 р.	Кредит має передбачати фінансування оборотних коштів ТОВ «Кормотех» у відповідь на вплив COVID-19.
ЄБРР	ППФ – «Лантманнен Україна»	Сума зобов'язань: 3 млн євро (3,5 млн доларів США)	Затверджено: 2020 р.	Надання довгострокової позики під заставу ПрАТ «Лантманнен Акса», виробнику пластівців для сніданків. Проєкт буде підтримувати вдосконалення та розширення виробничих ліній та продуктів з більшою доданою вартістю, що, як очікується, призведе до поліпшення прибутковості та ефективності.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація**Підтримка міжнародних донорів для галузей, що стосуються сільського господарства**

Донор	Назва проєкту	Сума	Термін	Опис
Фінансова підтримка уряду Канади	CUTIS	Бюджет на 2020 рік: 1,7 млн доларів США	2016 – 2021 рр.	Проєкт CUTIS у партнерстві з Міністерством економічного розвитку та Управлінням сприяння експорту забезпечить український бізнес інформацією, необхідною для експорту своїх товарів до Канади та залучення канадських інвестицій. Проєкт буде підтримувати участь українського бізнесу у виставках, виставках та B2B-заходах, спрямованих на розширення ділових зв'язків з Канадою.
МФК, за грошової підтримки від Канадського агентства міжнародного розвитку (CIDA)	Розвиток агрострахової галузі в Україні	Немає інформації	З 2007 р. до сьогодні	Проєкт спрямований на активізацію використання агрострахування як інструменту управління ризиками шляхом створення стійкої системи агрострахування на основі державно-приватного партнерства, підвищення технічного потенціалу страхових компаній та сприяння доступу до фінансування за рахунок використання застрахованих культур як застави.
USAID, WOCCU	Кредит для сільськогосподарських виробників	Немає інформації	2016 – 2023 рр.	Проєкт підтримує стійке економічне зростання на широкій основі за рахунок зміцнення можливостей українських кредитних спілок з розширення кредитування с/г з метою збільшення зайнятості та можливостей отримання доходу у сільських районах України. Проєкт створює правову і нормативну базу для зміцнення кредитних спілок як небанківських постачальників фінансових послуг.

Джерело: Відкриті джерела

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Не існує спеціальних заходів щодо ВВСГ, які могли б покращити позицію України в «Ease of Doing Business Index» Світового банку та «Global Competitiveness Index» Світового економічного форуму

Рейтинги

Ми проаналізували три міжнародні рейтинги за показниками, які є або специфічними для с/г, або є більш застосовними до с/г, ніж до інших секторів. Проаналізовані рейтинги включають:

- ▶ Ease of Doing Business Index, що був підготовлений Групою Світового банку
- ▶ Global Competitiveness Index, що був опублікований Світовим економічним форумом
- ▶ Global Food Security Index, порахований Підрозділ економічної розвідки (EIU)

Показники «Ease of Doing Business Index» від Групи Світового банку, що пов'язані із сільським господарством

Ми не виявили жодних індикаторів чи субпоказників, які є частиною «Ease of Doing Business Index», які були б пов'язані із с/г більше, ніж з іншими секторами.

Показники «Global Competitiveness Index 2019», що пов'язані з сільським господарством

Хоча жоден з показників не пов'язаний безпосередньо із с/г, 4 з 29 міжнародних договорів, які враховуються при встановленні країнами значення показника 1.26, «Чинні договори, що стосуються довкілля» стосуються сільського господарства, а саме:

- ▶ Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, особливо як середовище існування водоплавних птахів, Рамсар, 1971 рік;
- ▶ Конвенція про охорону біологічного різноманіття, 1992 р., Ріо-де-Жанейро;
- ▶ Угода про виконання положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права, які стосуються збереження транскордонних рибних запасів та запасів далеко мігруючих риб і управління ними, 1995 р., Нью-Йорк;
- ▶ Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття, 2000 р., Монреаль;
- ▶ Міжнародний договір про рослинні генетичні ресурси для продовольства та сільського господарства, 2001 р., Рим;

Зверніть увагу, що, оскільки Україна є учасником всіх чотирьох договорів, вона не може поліпшити свої позиції в Індексі, ратифікувавши будь-який з них.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Позицію України в «Глобальному індексі продовольчої безпеки», складеному Підрозділ економічної розвідки (EIU), можна покращити (1/3)

Показники «Глобального індексу продовольчої безпеки»

Глобальний індекс продовольчої безпеки («GFSI») визначає фактори, що зумовлюють продовольчу безпеку країн. Дослідження також оцінює вплив країни на зміну клімату, сприйнятливість до природних ресурсних ризиків та рівень адаптації країни до цих ризиків.

У наведеній нижче таблиці узагальнено результати діяльності України за окремими показниками GFSI 2019 р., пов'язаними із с/г, а також показниками природних ресурсів та стійкості.

Дуже добре (80+)			Добре (60-79,9)			Помірно (40-59,9)			Дуже погано (0-19,9)		
Показник	Оцінка	Місце	Показник	Оцінка	Місце	Показник	Оцінка	Місце	Показник	Оцінка	Місце
Безпека харчових продуктів	99,9	60	Нестабільність сільськогосподарського виробництва	70	91	Достатність пропозиції	57,1	67	Державні витрати на НДДКР у сільському господарстві	1,1	89
Втрата їжі	90,4	45	Доступність мікронутрієнтів	67,3	50	Якість білка	53,3	45	Норми харчування	0	109
Сільськогосподарські імпорتنі тарифи	85,5	15	Різноманіття раціону	67,2	38	Програми безпеки харчових продуктів	50	74	Заходи раннього попередження / кліматичне сільське господарство	0	66
Пасовища	99,2	60	Деградація земель	75	79	Доступ до фінансування для фермерів	50	59			
Залежність від імпорту продуктів харчування	100	1	Зміна лісу	62	43	Сільськогосподарська інфраструктура	40,7	71			
Управління ризиками стихійних лих	100	1	Національна система управління СГ ризиками	66,7	57						

Примітка: жоден із показників не був включений до «Поганої категорії (20,0-39,9)» у 2019 р.

Ми розуміємо, що GFSI не є основним показником, на який слід звертати увагу міжнародним інвесторам при прийнятті інвестиційних рішень. З іншого боку, безпека продовольчого ланцюга є важливим фактором привабливості українського сектору ВВСГ для міжнародних інвесторів. Крім того, стрімка позитивна динаміка України в GFSI може бути додатковим аргументом для потенційних міжнародних інвесторів у ВВСГ до вибору України як місця призначення інвестицій.

На наступній сторінці описано певні кроки, які можна зробити для покращення позиції України в GFSI, головним чином на основі методології показників GFSI, в яких Україна набрала оцінку «Дуже погано» та «Помірно».

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Позицію України в «Глобальному індексі продовольчої безпеки», складеному Підрозділ економічної розвідки (EIU), можна покращити (2/3)

Показники GFSI, де Україна набрала оцінку «Помірно»

Достатність пропозиції. Цей показник є складовим і в основному вимірює доступність їжі. Він складається із середнього запасу продовольства на основі даних FAO та залежності від хронічної продовольчої допомоги на основі даних ОЕСР. Середнє забезпечення продовольством - це оцінка достатності продовольчого забезпечення для задоволення середніх харчових потреб. Відповідно до Методології, оцінка цього показника включає низку людей, які недоїдають. За даними FAOSTAT, в Україні середньорічна трирічна (2016-2019pp.) кількість недоїдаючих становила 1,6 млн. Для того, щоб відстояти позицію України, необхідно працювати в мережі соціального захисту.

Якість білків. На основі даних FAO, ВООЗ та Баз даних поживних речовин Міністерства сільського господарства США, цей показник вимірює кількість високоякісного білка в раціоні, використовуючи методологію скоригованого показника амінокислотної засвоюваності білка. Існує дев'ять незамінних амінокислот, які людина не може синтезувати і їх потрібно споживати за допомогою дієтичних джерел. Оцінку України за показником можна покращити, сприяючи підвищенню доступності та споживання відповідних амінокислот.

Програми безпеки харчових продуктів. Показник базується на оцінці EIU. Це складений показник, що оцінює наявність та характер програм мережевої безпеки. Субпоказники включають (1) наявність програм мереж харчової безпеки, (2) фінансування програм мереж харчової безпеки, (3) охоплення програм мереж харчової безпеки, (4) функціонування програми мереж харчової безпеки. Розробка мереж мереж безпеки харчових продуктів для забезпечення їжею, безпосередньо або за допомогою інструментів, які можуть бути використані для придбання продуктів харчування, покращить показник України.

Доступ до фінансування для фермерів. Це якісний бал аналітиків EIU. Міра доступності фінансування фермерів із державного сектору. Згідно з Методологією, зараз Україна забезпечує деяке багатостороннє або державне фінансування. Для того, щоб покращити показник, фінансування фермерів слід розвивати далі.

Сільськогосподарська інфраструктура. Якісний бал аналітиків EIU. Це складений показник, який вимірює здатність зберігати врожаї та транспортувати їх на ринок. Субпоказники включають (1) існування належних сховищ урожаю, (2) дорожню інфраструктуру, (3) портову інфраструктуру, (4) інфраструктуру повітряного транспорту, (5) залізничну інфраструктуру, (6) зрошувальну інфраструктуру. Методологія не містить конкретних критеріїв для оцінювання. Однак подальший розвиток відповідної інфраструктури може стати благом для інвестиційного потенціалу українського сектору ВВСГ.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Позицію України в «Глобальному індексі продовольчої безпеки», складеному Підрозділ економічної розвідки (EIU), можна покращити (3/3)

Показники GFSI, де Україна набрала «Дуже погано»

Державні витрати на НДДКР у сільському господарстві. Цей показник базується на даних ООН. Згідно з методологією, це показник державних витрат на науково-дослідні роботи в галузі с/г, визначений за допомогою Індексу орієнтації на с/г. Для покращення цього показника Україні слід більше інвестувати в науково-дослідні роботи в галузі с/г як за рахунок місцевих бюджетів, так і за рахунок державного бюджету. Інвестиції у с/г дослідження та розробки сприяють покращенню якості та доступності с/г технологій.

Норми харчування. Цей показник базується на оцінці EIU. Це складений показник, який вимірює прихильність уряду до підвищення харчових стандартів. Він включає субіндикатори: (1) національні дієтичні настанови, (2) національний план або стратегія харчування (3) моніторинг та нагляд за харчуванням. Оскільки Україна отримала 0 за цим показником, для отримання балів необхідно досягти прогресу за будь-яким із цих підпоказників.

Заходи раннього попередження / кліматичне сільське господарство. Це оцінка прихильності розробці заходів раннього попередження для аграрного сектору та інвестуванню в кліматично-розумні с/г практики на основі даних дослідницької програми з питань зміни клімату, с/г та продовольчої безпеки. Для покращення оцінки Україні слід інвестувати у розробку відповідних заходів, наприклад, міське та приміське с/г або адаптація с/г культур до змін клімату.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Існує низка міжнародних конференцій та заходів, які можуть бути використані для просування українського ВВСГ

Основні події в галузі сільського господарства, харчових продуктів та напоїв

Подія	Учасники	Місце проведення	Дати	Опис
Paris International Agricultural Show	Професійні організації в галузі с/г з 27 країн	Париж, Франція	27 лютого - 7 березня 2021 р.	Щорічне місце зустрічей усіх ключових гравців аграрного світу
KazAgro/Kazfarm	Представники та відповідальні особи з понад 300 компаній з 32 країн.	Нур-Султан, Казахстан	Жовтень	Проводиться у формі конгресів, семінарів та зустрічей з відомими доповідачами у своїй галузі
AgroExpo Uzbekistan/Agrotech Expo	Власники та менеджери компаній, а також інші учасники з 17 країн регіону	Ташкент, Узбекистан	9-11 червня 2021 р.	Міжнародна виставка, що охоплює с/г техніку, садівництво, рослинництво та тваринництво
EIMA International	Професійні бізнес-відвідувачі та інші учасники з 50 країн	Болонья, Італія	3-7 лютого 2021 р.	Подія, що пов'язана з с/г технікою
EuroTier	Ключові галузеві експерти та учасники з понад 60 країн світу	Ганновер, Німеччина	9-12 лютого 2021 р.	Провідна у світі виставка тваринництва
EuroTier Middle East	Учасники з 40 країн з різних підсекторів тваринництва	Абу-Дабі, ОАЕ	8-10 березня 2021 р.	Подія складається з виставки, конференцій, семінарів та нетворкінгу
Anuga FoodTec	Відповідальні особи та інші учасники з галузі харчових продуктів та напоїв	Кельн, Німеччина	23-26 березня 2021 р.	Міжнародна виставка харчової промисловості та виробництва напоїв
Caspian Agro	Відвідувачі з 51 країни	Баку, Азербайджан	19-21 травня 2021 р.	Основний регіональний форум для виробників с/г продукції та продуктів харчування
TECHAGRO	Учасники з 37 округів, а також експерти та представники.	Брно, Чехія	11-14 квітня 2021 р.	Це один із трьох найбільших с/г ярмарків у Європі. У 2021 р. відбуватиметься паралельно з Animal Tech, національною виставкою худоби та ярмарком біомаси
FoodExpo Qazaqstan	Представники 456 компаній з 36 країн та широке коло відвідувачів	Алмати, Казахстан	3-5 листопада 2021 р.	Міжнародна виставка харчової промисловості Центральної Азії.
WorldFood Ukraine	Компанії і відвідувачі з 25 країн, в основному виробники.	Київ, Україна	3-5 листопада 2020 р.	Виставка орієнтована на виробників та постачальників харчових продуктів та напоїв, переробні компанії, дистриб'юторів, експортерів, імпортерів.
The Middle East Organic and Natural Product Expo	Основну частину (понад 50%) відвідувачів складають власники компаній, директори та менеджери	Дубай, ОАЕ	15-17 грудня 2020 р.	Найбільша подія у галузі, зосереджена на 5 природних сегментах ринку, таких як Продукти харчування та напої, Здоров'я, краса, життя та навколишнє середовище
Global Forum for Innovations in Agriculture	Представлено 7330 учасників та 120 країн, в основному експерти галузі.	Абу-Дабі, ОАЕ	31 серпня - 1 вересня 2021 р.	Найбільша сільськогосподарський івент на Близькому Сході
World Dairy Expo	Виробники молочних продуктів та інші організації з 94 країн.	Медісон, Вісконсин, США	28 вересня - 2 жовтня 2021 р.	Обов'язковий захід для всіх у світовій молочній галузі
China International Modern Agricultural Exhibition	50 000 відвідувачів, в основному експерти та професіонали.	Пекін, Китай	22-24 травня 2021 р.	Виставка номер один сучасного с/г у Китаї, найбільша у світі демонстраційна та комунікаційна платформа для сучасних нових технологій у галузі с/г

- Підсумок основних інвестиційних конференцій, виставок, ярмарків та інших подій у сільському господарстві, галузі харчових продуктів та напоїв представлений у таблиці зліва.
- Більшість заходів проводяться щороку регулярно.
- У 2020 р. багато заходів було перенесено на 2021 р. або організовано в онлайн-форматі через глобальні протиепідемічні обмеження.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Правові можливості для сільського господарства з високою доданою вартістю (1/6)

Іригація

Загальні відомості

- ▶ Сільське господарство України в південних степових районах залежить від кількості води. Площа зрошуваних земель в Україні за останні 20 років зменшилась на 70%. В результаті площа зрошувальних земель, за даними Держводагентства, становить близько 2,1 млн. га, з яких продовжують зрошуватись лише 500 тис. га
- ▶ В 2017 році ЄБРР підрахував, що Україна втрачає близько 1,5 млрд. дол. США на рік, не виробляючи близько 10 млн. тонн зернових культур через низький рівень зрошення земель
- ▶ Всі іригаційні системи України раніше належали державі. Після розпаду Радянського Союзу більшість зрошувальних систем залишились у державній власності. Через відсутність бюджетного фінансування вони стали застарілими та неефективними
- ▶ Після розпаду СРСР землі колишніх державних сільськогосподарських підприємств були передані власникам разом із частинами зрошувальної інфраструктури. Тепер сільськогосподарські виробники користуються цими земельними ділянками та зрошувальною інфраструктурою на основі оренди

Законодавство

- ▶ Відносини щодо зрошувальної системи України регулюються Законом "Про меліорацію земель". Відповідно до цього закону, українська зрошувальна система складається з трьох частин: державна основна інфраструктура (канали), міжгосподарські системи, що перебувають у власності держави або місцевих рад, та внутрішні системи, якими можуть володіти місцеві ради (спільно), юридичні та фізичні особи
- ▶ Закон передбачає обов'язок КМУ затвердити перелік зрошувальної інфраструктури, яка може належати лише державі, щоб визначити міжгосподарську інфраструктуру та передати її місцевим радам. Однак КМУ досі не затвердив цей перелік. Зараз державними іригаційними системами відає Держводагентство та його територіальні органи
- ▶ Щодо доступу до об'єктів зрошувальної інфраструктури, власники та орендарі зрошуваних земель мають право вимагати встановлення земельних сервітутів сусідніх ділянок для забезпечення будівництва, обслуговування та експлуатації зрошувальної інфраструктури. У більшості випадків сервітут встановлюється на платній основі
- ▶ Законодавством також передбачене право сільськогосподарського виробника, який інвестував у внутрішні зрошувальні системи, на компенсацію понесених витрат з гідротехнічної меліорації земельних ділянок користувачами орендованих та

власниками сусідніх ділянок відповідно до спеціального договору

Ініціативи щодо реформ

- ▶ Хоча сільськогосподарські виробники зазнають значних збитків у зв'язку зі слабким розвитком зрошувальної інфраструктури, вони не інвестують в неї. Основними перешкодами є: 1) непрозоре законодавство щодо права власності на зрошувальну інфраструктуру та 2) мораторій на купівлю-продаж сільськогосподарської землі, що також є перешкодою для інвестицій у довгострокові проекти, пов'язані з модернізацією, відновленням та розширенням зрошувальних систем. Крім того, малі та середні фермери в Україні мають обмежений доступ до дешевих кредитів, оскільки вони не можуть використовувати землю як засіб забезпечення виконання зобов'язань. Тому фермери частіше обирають вирощування однорічних культур і не інвестують у довгострокові проекти
- ▶ Уряд виклав своє бачення комплексної реформи в Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року від 14 серпня 2019 року, що передбачає такі заходи: проведення інституційної реформи управління водними ресурсами та обмеження управлінських функцій Держводагентства щодо зрошувальної інфраструктури, створення нових управлінських структур — організацій водокористувачів, збереження державної власності лише щодо значних мереж, об'єктів зрошувальної інфраструктури, комплексна модернізація зрошувальної інфраструктури, заохочення інвестиційних проектів у цій галузі
- ▶ Поточні ініціативи передбачають, що організації водокористувачів отримають окремі повноваження, пов'язані з утриманням зрошувальної інфраструктури. Зокрема, вони будуть відповідальними за відбір води, її доставку та подальший дренаж. Іншим напрямком реформи є розробка дієвих та вигідних механізмів інвестування в зрошувальну інфраструктуру
- ▶ Відповідно до загальнодоступної інформації, є два законопроекти, розроблені для реформування іригаційної галузі, зокрема:
 - ▶ Проект Закону про організації водокористувачів та стимулювання гідротехнічної меліорації земель
 - ▶ Проект Закону про внесення змін до Закону "Про концесію щодо особливостей концесії насосних станцій"
- ▶ Як ми розуміємо, ключовим стейкхолдером з публічного сектору, відповідальним за розробку двох законопроектів, є Держводагентство. Законопроекти поки не зареєстровані в Парламенті, тому їхній остаточний текст недоступний
- ▶ Парламент також розглядає Проект Закону № 3852, який вносить зміни до законодавства про ДПП та надає можливість реалізації проектів ДПП щодо міжгосподарських та внутрішніх зрошувальних систем

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Правові можливості для сільського господарства з високою доданою вартістю (2/6)

Консолідація земель

- ▶ На момент розпаду СРСР сільськогосподарські землі належали колективним господарствам (колгоспам) і державним сільськогосподарським підприємствам – радянським господарствам (радгоспам). Під час реформ 90-х років ця земля переважно розподілялася серед їхніх робітників. Це створило ситуацію, коли колишні поля колгоспів і радгоспів складаються з десятків земельних ділянок, що належать приватним особам
- ▶ Через мораторій на продаж сільськогосподарських земель виробникам доводиться орендувати її. Агрохолдинги здають в оренду певні земельні ділянки, а деякі особи ведуть сільськогосподарську діяльність на власних ділянках, не пов'язаних між собою. Ця ситуація обмежує сільськогосподарських виробників у застосуванні інтенсивних та широких способів і засобів ведення сільського господарства, зокрема, зрошення або розпилення агрохімікатів авіацією. Це можна вирішити шляхом об'єднання земельних ділянок
- ▶ Для вирішення цього питання в 2018 році був прийнятий Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні", що запроваджує механізм обміну орендованими ділянками між орендарями шляхом укладення договору суборенди. Однак ці зміни мають обмежений вплив, оскільки:
 - ▶ Необхідно здійснювати право користування щонайменше щодо 75% відповідного поля для ініціації процедур обміну
 - ▶ Такий обмін здійснюється за складною процедурою, а потім реєструється в Державному земельному кадастрі
 - ▶ На обмін можуть пропонуватися лише ділянки з одного масиву земель
 - ▶ Обмін можливий лише за умови, що обидві ділянки мають однакову вартість або якщо різниця між їх вартістю не перевищує 10%
 - ▶ Суборенда вимагає дозволу орендодавця
 - ▶ Закон не встановлює порядку примусового обміну
- ▶ Таким чином, прийнятий закон не вирішив існуючої проблеми. Для вирішення цього питання Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру розробила Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань консолідації земель" та збирається внести його до парламенту. проект Закону передбачає таке:

- ▶ Скасування вимоги щодо отримання дозволу орендодавця для укладення договору суборенди
- ▶ Запровадження права орендаря вимагати примусового обміну через суд
- ▶ Скасування вимоги мати істотну частку (75%) прав користування сільськогосподарськими землями, розташованими в межах відповідної масиву, для отримання доступу до механізму обміну
- ▶ Ці поправки мають вирішити більшість існуючих проблем та прискорити процес консолідації земель, а також усунути роздібнення земель

Кооперація фермерів з метою розбудови та утримання інфраструктури

- ▶ Головною проблемою України в сфері є нестача необхідної сільськогосподарської інфраструктури (лабораторії, холодильники, склади). Вирішенням цієї проблеми може бути кооперація сільськогосподарських товаровиробників
- ▶ У 2020 році був прийнятий Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію", що дозволив юридичним особам об'єднуватися у кооперативи. Це створило нові можливості у сфері сільськогосподарської кооперації, оскільки попередній закон передбачав таке право лише щодо фізичних осіб
- ▶ Кооперативи можуть створюватися для надання своїм засновникам таких послуг, як технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні, ветеринарні, бухгалтерські, аудиторські та науково-консультаційні. Новий закон скасував поділ на виробничі та обслуговуючі кооперативи та запровадив можливість натомість поєднувати різні види діяльності. Обслуговуючі кооперативи можуть кваліфікуватися як неприбуткові організації для цілей оподаткування
- ▶ Закон вимагає обов'язкову перереєстрацію існуючих кооперативів протягом трьох років
- ▶ Постанова КМУ "Деякі питання реалізації Закону України "Про карантин рослин", прийнята в листопаді 2019 року, дозволяє працювати приватним фітосанітарним лабораторіям, які можуть проводити фітосанітарні експертизи для подальшого експорту

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Правові можливості для сільського господарства з високою доданою вартістю (3/6)

Сівозміна

- ▶ Сівозміна культур необхідна як для підтримки родючості ґрунту, так і для забезпечення високої врожайності. В першу чергу, це має бути інтересом самого фермера. У той же час, фермер, які намагаються отримати максимально можливий прибуток вдаються до подальшого вирощування високорентабельних, але виснажуючих культур, таких як ріпак або соняшник. Це створює складну ситуацію, коли з одного боку, доцільно дозволити самостійно визначати свою сівозміну, але з іншого боку, існує певна необхідність державного контролю за захистом родючості ґрунтів
- ▶ Після скасування законодавства СРСР щодо сівозміни в Україні було прийнято [Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів" № 1443-VI від 4 червня 2009 року](#). Проте цей Закон не лише не подолав існуючих проблеми, а й створив нові
- ▶ Закон передбачає обов'язок прийняти внутрішні правила щодо сівозміни на ділянках, що призначені для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Ст. 55 [Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) встановлює штраф від 5 100 до 8 500 грн (прибл. 180-300 доларів США) за порушення цієї вимоги
- ▶ Закон та [Порядок розроблення проєктів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, затверджений Постановою КМУ № 1134 від 11 листопада 2011 року](#), передбачають, що проєкти землеустрою повинні розроблятися на основі договору із розробниками. Клієнт також повинен надати матеріали книги історії полів за останні три роки
- ▶ Положення проєкту землеустрою повинні відповідати технічному завданню, розробленому на основі затверджених [нормативів](#), що встановлюють рекомендований відсоток посівних площ для кожного виду сільськогосподарських культур у різних регіонах України та допустимі нормативи періодичності
- ▶ Урядовий [План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату](#) передбачає, що Мінекономіки має розробити Проєкт Закону про скасування державного контролю за сівозміною. Згідно з

[урядовими даними](#), станом на 28 жовтня 2020 року це питання залишалось без змін

- ▶ З практичної точки зору, дієвим способом сприяння сівозміні та збереженню земель є, мабуть, не регулювання, а створення ефективного приватного ринку сільськогосподарських земель, що зараз здійснюється. Причина проста: ринок землі дозволить створити професійних власників земельних ділянок (фермерів тощо), яким буде важлива продуктивність землі, оскільки вона впливає на її вартість.

Приватизація державних сільськогосподарських підприємств

- ▶ Держава досі володіє значною кількістю сільськогосподарських підприємств. Вони можуть бути приватизовані відповідно до [Закону "Про приватизацію державного та комунального майна"](#)
- ▶ Державні підприємства, як правило, мають право постійного користування землями, відповідно до [Земельного кодексу України](#). Однак у разі приватизації підприємства таке право припиняється і не передається покупцеві, водночас, державні землі приватизованого підприємства можуть здаватися в оренду інвестору
- ▶ Переважна більшість державних сільськогосподарських підприємств є об'єктами малої приватизації, оскільки вартість їхніх активів, зазвичай, не перевищує 250 млн. грн. Це означає, що вони продаються через електронні аукціони
- ▶ Переліки об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації, формуються та публікуються Фондом державного майна України на їхньому вебсайті. Потенційний покупець може звернутися до Фонду державного майна України щодо включення державного підприємства до такого списку
- ▶ Під час приватизації нерухомості або часток підприємства, яке постійно користувалось сільськогосподарською землею, потрібно пройти окрему процедуру отримання її оренду.

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Правові можливості для сільського господарства з високою доданою вартістю (4/6)

Сільськогосподарське страхування

- ▶ Особливості українського клімату, особливо на півдні, можуть завдати значних збитків сільськогосподарським товаровиробникам через значний ризик неврожаю. Це спричиняє необхідність наявності розвиненої системи страхування сільського господарства. Проте спочатку треба вирішити певні правові питання в галузі
- ▶ Окрім загальних положень про страхування, викладених у [Законі "Про страхування"](#), Україна розробила правову базу для державної підтримки в цій галузі згідно із [Законом "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою"](#)
- ▶ Закон забезпечує сільськогосподарських виробників державними субсидіями для оплати частини страхового платежу. Однак, згідно з [даними](#) Мінекономіки, такі субсидії не надавались з 2012 року (рік прийняття закону) через відсутність коштів та інші складнощі
- ▶ Законом також засновано Аграрний страховий пул – об'єднання страховиків, які здійснюють страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Членство та фінансовий внесок у Пул є обов'язковими. Основними його функціями є:
 - ▶ Забезпечення взаємодії страховиків
 - ▶ Участь у розробленні стандартних страхових продуктів
 - ▶ Управління фондом покриття катастрофічних ризиків, інвестування накопичених фінансових ресурсів
- ▶ Цей механізм показав свою неефективність. Згідно з [даними](#) Мінекономіки, наразі членами Пулу є лише чотири страховики із 64 компаній, що мають ліцензії на здійснення такої діяльності, троє з них станом на 2016 рік не застрахували жодної сільськогосподарської продукції
- ▶ Для подолання проблем у сільськогосподарському страхуванні Мінекономіки [за підтримки МФК](#) розробляє [Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів щодо](#)

[удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою](#). Проект Закону підвищує ставку податку на прибуток підприємств, який отримують страховики за договорами про страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, до 3,5% (замість поточної ставки 3%) та виділяє ці кошти на державну підтримку в галузі

- ▶ Проект Закону також передбачає державну підтримку страхування у зв'язку зі значним зменшенням прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції, встановлює більш широкий перелік ризиків та ліквідує Аграрний страховий пул як неефективну структуру
- ▶ Проект Закону [вже схвалений Державною регуляторною службою 7 грудня 2020 року](#) та підлягає подальшому розгляду КМУ

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Правові можливості для сільського господарства з високою доданою вартістю (5/6)

Діджиталізація адміністративних послуг та доступ до міжнародних систем у санітарній та фітосанітарній сферах

- ▶ Ця сфера є дуже важливою для експортерів, імпортерів та фермерів, що купують насіння або тварин
- ▶ Згідно з даними Єдиного державного порталу адміністративних послуг, Держпродспоживслужба надає такі адміністративні послуги:
 - ▶ Видача міжнародних ветеринарних сертифікатів
 - ▶ Видача висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи
 - ▶ Видача експлуатаційного дозволу для потужностей (об'єктів) з переробки неїстівних продуктів тваринного походження; з виробництва, змішування та приготування кормових добавок, преміксів і кормів
 - ▶ Видача карантинного сертифіката
 - ▶ Видача та поновлення дії експлуатаційного дозволу для операторів ринку харчових продуктів (далі – оператор ринку) з виробництва та/або зберігання харчових продуктів тваринного походження
 - ▶ Видача фітосанітарного сертифіката або фітосанітарного сертифіката на реекспорт
- ▶ За словами керівника Держпродспоживслужби, служба надає прибіл. 31 тис. адміністративних послуг на рік, 90% з них надаються у паперовій формі
- ▶ Проблемою є недостатній рівень цифровізації. Наприклад, процедури отримання ветеринарних, фітосанітарних та карантинних сертифікатів не передбачають електронної форми подання документів. Вони надаються лише у паперовій формі. Крім того, відсутній електронний обмін санітарними та фітосанітарними документами з компетентними органами інших країн, що створює додаткові затримки для експортерів
- ▶ Згідно з даними Мінекономіки, у 2021 році Держпродспоживслужба

розпочне велику кампанію з діджиталізації санітарної та фітосанітарної сфер щодо:

- ▶ Оцифрування електронного реєстру потужностей операторів ринку. Такі інновації повинні суттєво пришвидшити та полегшити процеси. Відповідні процедури здійснюватимуться через портал електронних послуг Дія або через вебсайт Держпродспоживслужби
- ▶ Діджиталізація певних фітосанітарних процедур:
 - ▶ Онлайн подача заяви
 - ▶ Здійснення аналізу оформлених документів
 - ▶ Запобігання підробці документів
 - ▶ Спрощення обміну санітарними та фітосанітарними документами між торговими партнерами, операційного контролю за рухом товарів
 - ▶ Обмін електронними фітосанітарними сертифікатами з торговельними партнерами
- ▶ Інтеграція національної системи з Global ePhyto Hub – це міжнародна система інтегрованих фітологічних баз даних, що полегшує обмін та протидію фальсифікації фітологічної сертифікації країн-учасниць, створена для учасників Міжнародної конвенції про захист рослин. Понад 40 країн вже приєдналися до системи, включаючи країни ЄС, США, Австралію, Мексику та Нову Зеландію
- ▶ У жовтні 2020 року Міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства також оголосив, що Україна збирається приєднатися до системи TRACES (система контролю та експертів торгівлі). TRACES – це веб-засіб ветеринарної сертифікації ЄС для контролю експорту та імпорту тварин та товарів тваринного походження. Для інтеграції з цією електронною системою планується запровадити систему електронних ветеринарних сертифікатів з можливістю перевірки їх дійсності

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Правові можливості для сільського господарства з високою доданою вартістю (6/6)

Географічне зазначення

Загальні положення

- ▶ Географічне зазначення – поширений засіб захисту виробників популярних товарів (переважно сільськогосподарських) від недобросовісних конкурентів та засіб підтримки справжніх виробничих технологій
- ▶ У 2019 році, щоб виконати свої зобов'язання за Угодою про асоціацію, було внесено суттєві зміни до застарілого Закону "Про правову охорону географічних зазначень", прийнятого в 1996 році, гармонізуючи українське законодавство про географічні зазначення з Регламентом (ЄС) № 1151/2012 Європейського парламенту та Ради від 21 листопада 2012 про схеми якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування
- ▶ Закон визначає, що географічне зазначення – це найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого здійснюється на визначеній географічній території. Географічне зазначення продукту може отримати правову охорону, навіть якщо тварини, молоко або м'ясо, що використовуються для виробництва відповідного товару, походять з іншого місця, за умови, що таке інше місце розташування визначене, а місцеві виробники дотримуються умов виробництва та підлягають відповідному контролю
- ▶ Законом встановлено, що захист прав інтелектуальної власності на географічні зазначення після державної реєстрації є безстроковим. Єдиними суб'єктами, які мають право ініціювати реєстрацію, є об'єднання виробників певних товарів або одиничні виробники (за дотримання певних умов)
- ▶ Для того, щоб зареєструвати зазначення, суб'єкт, який відповідає вимогам, повинен звернутися до Українського інституту інтелектуальної власності ("Укрпатент"), в т.ч. в електронній формі. Заява та додані документи підлягають обов'язковій експертизі. У разі позитивного висновку, Укрпатент публікує заяву у своєму офіційному бюлетені, і будь-яка особа має право подати заперечення проти такої реєстрації протягом трьох місяців. Таке заперечення підлягає додатковому розгляду Укрпатентом і може призвести до відмови у реєстрації географічного зазначення. Якщо позитивний висновок залишається в силі, Укрпатент реєструє зазначення у Державному реєстрі географічних зазначень після сплати адміністративного збору
- ▶ Географічне зазначення не може бути зареєстровано, якщо воно є однаковим або дуже схожим на вже зареєстрований знак для товарів, сорт рослин або види тварин, або якщо воно може ввести споживача в оману. Також забороняється реєструвати географічні зазначення, які кваліфікуються як конкретні назви та посилаються на певні типи речей, наприклад, відомі торгові марки "Моршинська" або "Яготинське", що походять з певних географічних районів України, тому використання подібних географічних зазначень може ввести споживачів в оману

Права інтелектуальної власності на географічні зазначення

- ▶ Термін "використання" стосується розміщення географічних зазначень на етикетці або упаковці товару, а також використання в рекламі та документах, що супроводжують товари
- ▶ Об'єднання виробників або виробник мають виключні права на:
 - ▶ Використання географічного зазначення
 - ▶ Вживання заходів для заборони використання географічних зазначень особами, які не мають на це права
 - ▶ Проводити оцінку відповідності та сертифікацію щодо товарів, виробники яких бажають зареєструвати географічне зазначення
 - ▶ Інформувати споживачів про особливі якості такого товару

Правова охорона

- ▶ Законом заборонено:
 - ▶ Пряме або непряме комерційне використання зареєстрованого географічного зазначення щодо товарів, на які не поширюється сфера його дії та подібні до товарів, для яких зареєстровано географічне зазначення, або якщо таке використання завдає шкоди репутації товару
 - ▶ Неправомірне або оманливе використання зареєстрованого географічного зазначення, навіть якщо воно представляє справжнє місце походження товарів або якщо зареєстроване зазначення перекладено, транскрибовано або транслітеровано або супроводжується словами "стиль", "тип", "спосіб", "який вироблений у", "імітація", "смак", "подібний" тощо
 - ▶ Інше хибне або оманливе використання географічного зазначення на внутрішній або зовнішній упаковці, рекламних матеріалах або документах, що стосуються відповідних товарів
 - ▶ Будь-яке інше використання, яке може ввести в оману споживача щодо дійсного походження товару
- ▶ Права інтелектуальної власності на географічні зазначення можуть бути захищені вимогою припинити порушення прав та відшкодувати заподіяну шкоду

Поточні досягнення

- ▶ З часу прийняття нової редакції закону об'єднання фермерів зареєстрували три українські географічні зазначення: гуцульська овеча бриндза, гуцульська коров'яча бриндза, мелітопольська черешня. У 2021 році планується зареєструвати десять зазначень, серед яких карпатський мед, херсонський кавун, Закарпаття, Шабо, Білгород-Дністровський, виноградні лози Ялпуг і Бессарабський горіх

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Регуляторні прогалини в регулюванні (1/3)

Ми визначили прогалини, які важливо усунути, щоб полегшити ведення підприємницької діяльності в сільському господарстві для заохочення та залучення інвестицій.

Відсутність електронної платформи проведення аукціонів для отримання земельної ділянки в оренду

Визначення потенційного орендаря водного об'єкта та земельних ділянок проводиться через земельні аукціони, які ще не переведені в електронну форму. Відсутність електронної платформи впливає на прозорість та тривалість процедур

Земельні аукціони стосовно оренди відбуваються лише за умови фізичної присутності представників учасників торгів

Це створює додаткові витрати та обмежує участь інвестора в декількох аукціонах, які можуть відбуватися одночасно

Запровадження електронних платформ може поліпшити доступ інвестора до оренди земельних ділянок та водних об'єктів, підвищити прозорість відповідних процедур. Вдало запроваджено подібні електронні платформи щодо об'єктів малої приватизації та отримання дозволів на користування надрами

Проект Закону № [2195](#) від 1 жовтня 2019 року (прийнятий в першому читанні 14 листопада 2019 року, готується до другого читання) запроваджує електронну форму проведення земельних аукціонів щодо державних та комунальних земель (включаючи землі, які зайняті водними об'єктами). Комітет Парламенту з питань інтеграції України до Європейського Союзу дійшов висновку, що положення Проекту Закону відповідають зобов'язанням України щодо інтеграції в ЄС

Спрощення доступу до оренди землі заохочуватиме та сприятиме інвестиціям в український агросектор

Неврегульованість оренди державних та комунальних сільськогосподарських земель

В Україні іноземні фізичні та юридичні особи не можуть придбати земельні ділянки, лише оренда можлива. Умови оренди державних та комунальних ділянок обмежені типовим договором, що не передбачає спеціальних положень щодо поліпшення земель та стримує інвестиції в сільське господарство

Інвестиції в сільське господарство зазвичай включають довгострокові або середньострокові зобов'язання, такі як поліпшення характеристик ґрунту, рельєфу та/або розміщення інженерної інфраструктури або багаторічних насаджень, що є поліпшенням земель. Закон "Про оренду землі" передбачає, що після припинення договору оренди землі інвестор може отримати відшкодування за такі поліпшення, якщо була отримана письмова згода орендодавця. Однак Закон та Постанова КМУ не встановлюють чіткого порядку такого відшкодування

У певних юрисдикціях (наприклад, австралійський штат Новий Південний Уельс) орендар має право на справедливую компенсацію за поліпшення земель, що проведене без попередньої згоди орендодавця, але щодо визначених у законодавстві поліпшень (наприклад, дренаж, підживлення та вапнування)

Вищезазначені питання можна вирішити шляхом введення до типового договору оренди земель державної або комунальної власності положень про чіткий порядок відшкодування витрат на поліпшення земель

Відсутність механізму отримання землі

Приватизація сільськогосподарського майнового комплексу передбачає, що виключно земельні ділянки, які необхідні для обслуговування та використання приватизованого об'єкта, можуть бути отримані поза аукціоном. Водночас сільськогосподарські земельні ділянки, що знаходяться поруч, а також земельні ділянки у разі приватизації паїв можна отримати лише на конкурентних засадах

Приватизація державних та комунальних підприємств не передбачає переходу права постійного користування земельними ділянками (ст. 28 [Закону "Про приватизацію державного та комунального майна"](#))

Тому, у разі приватизації акцій (часток), право постійного користування земельними ділянками майнового комплексу не підлягає правонаступництву. Також не передбачено порядку правонаступництва акцій (часток)

Водночас у разі передачі в оренду або концесію єдиного майнового комплексу або нерухомості, розташованого на державних та комунальних земельних ділянках, ці землі не підлягають продажу на конкурентних засадах (ст. 134 [Земельного кодексу](#))

Процедура оренди землі після приватизації сільськогосподарських об'єктів або частки у сільськогосподарському підприємстві може бути переглянута та впорядкована для залучення інвестицій шляхом ефективної приватизації сільськогосподарських підприємств

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Регуляторні прогалини в регулюванні (2/3)

Необхідність вдосконалення законодавства щодо консолідації земель

Існує проблема фрагментації земель (поділ полів на десятки ділянок, що належать приватним особам). Це питання призводить до ситуації, коли сільськогосподарські виробники практично не можуть орендувати весь масив земель (поля), що ускладнює використання передових сільськогосподарських технологій, таких як обробка полів хімікатами за допомогою авіації, зрошення тощо

Існуюче регулювання не дозволяє сільськогосподарським виробникам вирішувати вищезазначене питання шляхом обміну орендованих ділянок через вимоги, яких важко дотримуватися, зокрема:

Для застосування відповідних механізмів обміну потрібно мати у користуванні принаймні 75% масиву земель

Таке користування підтверджується складною процедурою

Виключно ділянки з однієї земельної території можуть бути обміняні

Обидві ділянки мають мати однакову вартість або різниця між їх вартістю не повинна перевищувати 10%

Укладення договорів суборенди в наслідок обміну потребує дозволу орендаря

Розробка відповідного механізму обміну для консолідації земель дасть змогу ефективно використовувати передові технології ведення сільського господарства, вести органічне виробництво, що може бути цікавим для інвесторів

Складний доступ зрошувальної інфраструктури

Українська зрошувальна система має велике значення для південної України, що страждає від недостатнього поливу. Водночас вона застаріла і потребує модернізації

Ключова проблема пов'язана з державними міжгосподарськими зрошувальними системами, які забезпечують передачу води із зрошувальних об'єктів загальнодержавного значення (каналів), що живляться з основних річок, до внутрішньогосподарських зрошувальних систем, управління якими здійснюється на місцевому рівні. Бюджетне фінансування недостатнє і не покриває необхідних витрат на модернізацію, що створює потребу в приватних інвестиціях

Найбільш вірогідними потенційними інвесторами є місцеві фермери, які переважно виграють від збільшення врожайності у разі модернізації зрошувальних систем

Однак законодавством не передбачено жодних заходів, які могли б забезпечити приватні інвестиції в міжгосподарські зрошувальні системи. Наприклад, міжгосподарські системи можуть бути лише у державній власності (стаття 11 Закону "Про меліорацію земель"). Більш того, згідно зі ст. 24 Закону міжгосподарські системи можуть використовуватись лише державними та комунальними підприємствами

Враховуючи важливість доступу сільського господарства до зрошувальної системи з метою залучення інвестицій, уряду слід розробити ефективні механізми фінансування та будівництва зрошувальних систем (в тому числі відповідні варіанти ДПП та створення організації водокористувачів) для задоволення потреб держави та інвесторів

Відсутня діджиталізація санітарної та фітосанітарної сфери (послуг та звітування)

Більшість адміністративних послуг Держпродспоживслужби у санітарній та фітосанітарній сфері надаються лише у паперовій формі. Подання в електронній формі документів та отримання ветеринарних, фітосанітарних, карантинних сертифікатів, необхідних для митного оформлення сільськогосподарської продукції, зменшить вартість та час, необхідні для таких процедур

Санітарна та фітосанітарна сфера має велике значення для експортерів сільськогосподарської продукції, однак відсутня електронна форма подачі заяви для отримання ветеринарних, санітарних та фітосанітарних сертифікатів

Також відсутній електронний обмін документами в санітарній та фітосанітарній сфері з відповідними органами інших країн, що спричинює додаткові затримки для експортерів. Зокрема, Україна не бере участі у міжнародних системах обміну ветеринарними, санітарними та фітосанітарними документами та даними, такими як ePhyto Hub та TRACES. Приєднання до таких систем може зменшити затримки, оскільки Держпродспоживслужба надсилатиме ветеринарні, фітосанітарні та карантинні сертифікати в електронному вигляді одразу компетентному органу інших країн

Запровадження електронної форми заяв та сертифікації, інтеграція з міжнародними системами у санітарній та фітосанітарній сферах (ePhyto Hub та TRACES) спростить ведення бізнесу та надасть інвесторам доступ до прозорих адміністративних послуг

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

Регуляторні прогалини в регулюванні (3/3)

Відсутність запобігання / неефективне запобігання забрудненню вод

Забруднення води – одна з головних проблем сільськогосподарської галузі. Це спричинює смерть та хвороби гідробіонтів, забруднює водні споруди та завдає шкоди аквакультури. Українське законодавство встановлює різні заходи для запобігання подібним забрудненням, але не всі вони застосовуються

Українське законодавство встановлює обмеження скиду забруднюючих речовин та визначає перелік речовин, скид яких підлягає державному контролю та регулюванню. Водні об'єкти оточені водоохоронними зонами, де заборонено використовувати будь-які токсичні агрохімікати (статті 88 та 89 Водного кодексу України). Державний контроль за дотриманням водоохоронних вимог здійснює Державна екологічна інспекція України

Відповідальність за забруднення вод включає:

- ▶ Адміністративну відповідальність (штраф до 5 дол. США)
- ▶ Тимчасове зупинення або обмеження діяльності Державною екологічною інспекцією за суттєві порушення (це повноваження не виконується належним чином)
- ▶ Кримінальна відповідальність за забруднення внутрішніх водних об'єктів та морів, які завдали значної шкоди чи загрожують життю та здоров'ю, довкіллю (штраф до 3000 дол. США або обмеження волі на строк до п'яти років)
- ▶ На основі загальнодоступної інформації, робимо висновок про численні випадки порушень в цій галузі, що вказує на недосконалу превентивну дію чинного законодавства щодо відповідальності за забруднення вод

Для захисту інвесторів в сфері аквакультури, органічного виробництва та захисту екосистеми доцільно розробити відповідний механізм попередження забруднення та забезпечити належну відповідальність за забруднення вод

Недостатній захист бджіл від агрохімікатів

Українські власники бджіл часто зазнають суттєвої шкоди від застосування агрохімікатів. Спільнота бджолярів України звернулась до уряду для вжиття заходів із захисту бджіл від застосування агрохімікатів, що спричиняють загибель та хвороби бджіл

Українське законодавство має певні прогалини щодо захисту бджіл:

Неефективний порядок повідомлення власників бджіл про застосування агрохімікатів

Закон "Про бджільництво" передбачає обов'язок осіб, що застосовують агрохімікати, повідомляти всіх пасічників, що знаходяться в межах трьох кілометрів навколо, про використання агрохімікатів через засоби масової інформації, що фактично неможливо здійснити через поточний стан розвитку місцевих ЗМІ у сільських громадах та відсутність порядку електронного сповіщення

Порушення правил використання агрохімікатів, в тому числі неповідомлення пасічників, тягне за собою накладення штрафу Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Відповідальність встановлюється статтею 83 Кодексу України про адміністративні правопорушення вигляді штрафу – 170 гривень (приблизно 6,1 дол. США), чого недостатньо для попередження порушень відповідного законодавства

Відсутність обмежень щодо застосування агрохімікатів, небезпечних для бджіл

Українське законодавство не передбачає жодних обмежень щодо застосування певних видів агрохімікатів, водночас в ЄС встановлені обмеження на використання надзвичайно небезпечних для бджіл агрохімікатів, таких як тіаметоксам або імідаклопрід для того, щоб забезпечити захист бджіл

Запровадження ефективного механізму запобігання отруєнню бджіл агрохімікатами та обмеження застосування шкідливих засобів сприятиме розвитку та підвищенню інвестиційної привабливості бджільництва

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

За деякими винятками, українські підгалузі ВВСГ мають низьку участь у міжнародних ланцюгах поставок (1/4)

Рівень участі сектору в міжнародних ланцюгах поставок

Сектор ВВСГ має суттєві відмінності щодо участі в ланцюгах поставок порівняно з іншими секторами (наприклад, виробництво). За обмеженим винятком, кількість етапів у секторі ВВСГ нижча, ніж в інших секторах, і сировину важче транспортувати на великі відстані через їх органічність (загроза псування). Наш підхід до оцінки залучення певних підгалузей ВВСГ базувався на оцінці рівня імпорту / експорту в цій підгалузі відносно загального споживання / виробництва у підгалузі. Підгалузі з високим відносним рівнем імпорту / експорту розглядаються як такі, що приймають значну участь у міжнародних ланцюгах поставок.

Залучення українського с/г виробництва ВВСГ до міжнародних ланцюгів поставок нижче його потенційного рівня. Основна причина цього економічні та політичні потрясіння, остання з яких - конфлікт з РФ, він змусив Україну переформатувати зовнішню торгівлю загалом та зовнішню торгівлю с/г продукцією ВВСГ зокрема.

М'ясо та м'ясні продукти

Експорт м'яса та м'ясних продуктів з 2015 по 2019 рік майже подвоївся до 487 тис. т, тоді як імпорт зріс на 65,2% до 261 тис. т. Однак поглибленіший аналіз виявляє більш різноманітну картину:

Залучення як одержувача

Яловича промисловість

Протягом останніх п'яти років галузь переживала безперервне падіння кількості худоби через зміну смакових уподобань українців, які перейшли з яловичини на дешевше куряче м'ясо. В результаті занепаду, Україна збільшила експорт яловичини. Однак це зростання є досить тимчасовим.

Свинарство

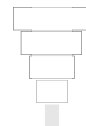
Виробництво свинини страждає від скорочення поголів'я. Однак внутрішній попит на яловичину залишається відносно стабільним. Через це, залучення цієї галузі до міжнародних ланцюгів поставок як одержувача поглибилося, тоді як її участь як постачальника, знизилась. Водночас обидва типи участі не мали суттєвого значення.

Птахівництво

Виробництво птиці значно поглибило участь у міжнародних ланцюгах поставок як в якості одержувача, так і постачальника у 2015-2019 роках. Імпортується в основному кури і курчата для поліпшення якості поголів'я, а експортує в основному м'ясо і м'ясні продукти. З іншого боку, незважаючи на нещодавнє зростання, імпорт галузі залишався нижче 10% від загального обсягу виробництва, що свідчить про дуже низький рівень участі в міжнародному ланцюгу поставок. В якості постачальника, виробництво птиці на середньому рівні участі у міжнародних ланцюгах поставок (експорт перевищив 30% від загального обсягу виробництва у 2019 р.).

Залучення як постачальника

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

За деякими винятками, українські підгалузі ВВСГ мають низьку участь у міжнародних ланцюгах поставок (2/4)

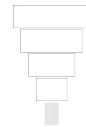
Молоко та молочні продукти

Залучення як одержувача

Зменшення поголів'я великої рогатої худоби в Україні призводить до зниження виробництва сирого молока. Зазначимо, що зменшення поголів'я частково компенсується використанням порід корів із вищою молочною продуктивністю середніми та великими господарствами. Зверніть увагу, що лише близько 42% виробленого молока проходить подальшу переробку, що обмежує виробництво та експорт молочних продуктів. Після нетривалого зростання в 2017 р., через підвищення світових цін на молоко, український експорт молока повернувся до тенденції зниження. У 2019 р. український експорт молока та молочних продуктів становив трохи більше 6% від загального виробництва, що свідчить про дуже низьку участь у міжнародних ланцюгах поставок як постачальника. Україна експортує переважно сухе знежирене молоко швидкого приготування, масло та спреди. Так само українська молочна та молочна промисловість має дуже низький рівень участі у міжнародних ланцюгах поставок. Її імпорт молока та молочних продуктів (переважно різних видів сирів та кисломолочної їжі) досяг майже 3,5% від загального виробництва молока та молочних продуктів, незважаючи на постійне зростання протягом останніх п'яти років.

Залучення як постачальника

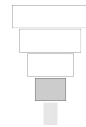
Яйця

Залучення як одержувача

Українське виробництво яєць неухильно поглиблювало участь у міжнародних ланцюгах поставок в якості постачальника з 2016 р. У 2019 р. Україна експортувала понад 20% вироблених яєць та яєчних продуктів (переважно яєчних сумішей). Таким чином, рівень участі в міжнародних ланцюгах поставок в якості постачальника є низьким, але має хороший потенціал для зростання, беручи до уваги нещодавнє скасування заборони на експорт яєць та курячого м'яса до ЄС. В якості отримувача, українська яєчна промисловість має дуже низький рівень участі у міжнародних ланцюгах поставок, оскільки імпорт яєць та яєчних продуктів становив 0,5% від загального виробництва яєць у 2019 р.

Залучення як постачальника

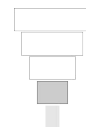
Цукор

Залучення як одержувача

Частка експорту становила близько 30% вітчизняного виробництва в 2017 р. Український експорт та виробництво значно впали протягом наступних двох років через перенасичення пропозиції на світовому ринку та посилення конкуренції. У 2019 р. експорт цукру становив 16,6% від загального обсягу виробництва, що свідчить про низьку залученість галузі до міжнародних ланцюгів поставок як постачальника. У той же час імпорт не перевищував 1% від загального обсягу виробництва з 2012 р., що означає - участь галузі в міжнародних ланцюгах поставок як отримувача є дуже низькому рівні.

Залучення як постачальника

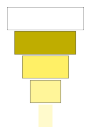
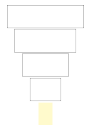

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

За деякими винятками, українські підгалузі ВВСГ мають низьку участь у міжнародних ланцюгах поставок (3/4)

Садівнича продукція

Залучення як одержувача

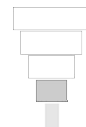
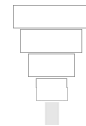
Овочі

**Фрукти,
ягоди та
горіхи**

Внутрішнє виробництво овочів має достатній номінальний потенціал, щоб більш ніж повністю покрити внутрішній попит. Водночас спостерігається безперервна тенденція до зростання імпорту овочів. Однак рекордно високий імпорт овочів у 2019 р. становив 3,1% від загального внутрішнього виробництва. Експорт овочів ніколи не перевищував 5% загального внутрішнього виробництва (2,8% у 2019 р.). Тому залучення підгалузі до міжнародних ланцюгів поставок як одержувача та постачальника є дуже низьким.

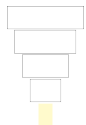
Підсектор фруктів та ягід України має достатню номінальну потужність для задоволення внутрішнього попиту. У той же час спостерігається сильна тенденція до збільшення імпорту з 2014 р., головним чином через переваги споживачів до фруктів, які не культивуються в Україні, наприклад, бананів, апельсинів тощо, що призвело до частки імпорту в 42,3% вітчизняного виробництва, що представляє високий рівень залучення підгалузі до міжнародних ланцюгів поставок як одержувача. Також спостерігається тенденція до зростання експорту з 2016 р. У 2019 р. експорт фруктів та ягід становив 17,4% внутрішнього виробництва. Таким чином, залучення підгалузі до міжнародних ланцюгів поставок як постачальника є досить низьким.

Залучення як постачальника

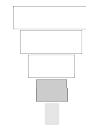
Етанол

Залучення як одержувача

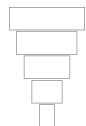
З 2013 р. в Україні спостерігається постійне падіння виробництва етанолу. Рівень залученості української етанольної галузі до міжнародних ланцюгів поставок як отримувача є дуже низьким через майже нульовий імпорт. Близько 14% випуску етанолу було експортовано в 2019 р., що означає, що як постачальник етанолова промисловість знаходиться на низькому рівні участі у міжнародних ланцюгах поставок.

Залучення як постачальника

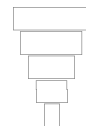
Біопаливо

Залучення як одержувача

Виробництво біопалива в Україні майже відсутнє. Запровадження акцизів на біопаливо на рівні акцизів на звичайні види палива різко знизило привабливість галузі. Водночас не існує законодавчих норм, що стимулюють використання біопалива. Отже, споживання біопалива менше 1% від загального споживання палива. Тому українська промисловість біопалива майже не бере участі у міжнародних ланцюгах поставок ні в якості отримувача, ні в якості постачальника.

Залучення як постачальника

2.5.5. Додаткові сектори та допоміжна інформація

За деякими винятками, українські підгалузі ВВСГ мають низьку участь у міжнародних ланцюгах поставок (4/4)

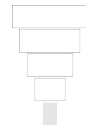
Хліб, хлібобулочні вироби та борошно

Залучення як одержувача

Традиційно виробництво хліба, хлібобулочних виробів та борошна було орієнтоване на внутрішнього споживача в Україні. Частка експорту у внутрішньому виробництві була нижче 10% у 2019 р., тоді як імпорт був більш ніж удвічі нижчим, ніж експорт. Тому рівень залучення галузі до міжнародних ланцюгів постачання як в якості одержувача, так і в якості постачальника є дуже низьким.

Залучення як постачальника

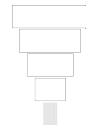
Корм для тварин

Залучення як одержувача

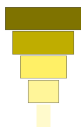
Виробництво кормів для тварин орієнтоване на внутрішній ринок України. Його виробництво протягом певного часу в країні має тенденцію до зниження. І експорт, і імпорт незначні (за перші дев'ять місяців 2019 р. обидва показники становили менше 1% від загального обсягу виробництва). Таким чином, участь галузі у міжнародних ланцюгах поставок і в якості одержувача, і в якості постачальника знаходиться на дуже низькому рівні.

Залучення як постачальника

Вино

Залучення як одержувача

За останні п'ять років імпорт вина зафіксував високі темпи зростання, тоді як експорт мав тенденцію до зниження, головним чином за рахунок збільшення рівня доходів. У 2019 р. експорт вина зменшився більш ніж у п'ять разів порівняно з 2018 р. Частка експорту в загальному обсязі виробництва знизилася нижче 10%, що свідчить про дуже низьку участь у міжнародних ланцюгах поставок як постачальника. Імпорт, у свою чергу, зріс до рекордних обсягів у 2019 р., досягнувши понад 60% внутрішнього виробництва. Таким чином, рівень залучення виноробної галузі до міжнародних ланцюгів поставок як отримувача дуже високий.

Залучення як постачальника

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Міжнародні угоди 1/3

Угода про асоціацію між Україною та ЄС (ратифікована в 2014) та План заходів з виконання Угоди про асоціацію, затверджений Постановою КМУ № 1106 від 25 жовтня 2017 року

- ▶ Сторони співробітничать з метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема шляхом поступового зближення політик та законодавства.
- ▶ КМУ має гармонізувати нормативно-правові акти, що стосуються сільського господарства, із відповідним законодавством ЄС, переліченим у Додатку XXXVIII до Глави 17 Угоди про асоціацію "Сільське господарство та розвиток сільських територій" :
 - ▶ **Політика якості** (щодо географічних зазначень та позначень походження сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, яка була скасована Директивами про схеми якості сільськогосподарської продукції та харчових продуктів та про встановлення символів ЄС для захищених позначень походження, захищених географічних зазначень та традиційних спеціальностей) – певні положення були імplementовані в Законі "Про правову охорону географічних зазначень", а в подальшому можуть бути імplementовані у Проекті Закону "Про особливості правової охорони географічних зазначень, традиційних гарантованих особливостей, захист прав та застосування схем якості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів"
 - ▶ **Органічне фермерство** (про органічне виробництво та маркування органічної продукції) – частково впроваджено в Законі "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції", а в також підзаконних нормативно-правових актах (Порядок органічного виробництва та обігу органічної продукції та Перелік речовин, що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях)
 - ▶ **Генетично модифіковані зернові** (про співіснування генетично модифікованих культур із звичайним та органічним виробництвом)
 - ▶ **Біорозмаїття** (щодо збереження, характеристики, збору та використання генетичних ресурсів у сільському господарстві)
- ▶ **Стандарти торгівлі живими тваринами та продуктами тваринництва** (про встановлення системи ідентифікації і реєстрації великої рогатої худоби, та маркування яловичини та продуктів із яловичини) – частково впроваджені в Законі "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин" та підзаконних актах, зокрема, в Порядку ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, затвердженого Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 642 від 4 грудня 2017, у Вимогах до меду, затверджених Наказом Мінагрополітики № 330 від 19 червня 2019 року тощо)
- ▶ Також були запроваджені наступні найкращі практики та стандарти ЄС:
 - ▶ Організація державного контролю за продуктами тваринного походження, призначеними для споживання людиною запроваджена в Законі "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин"
 - ▶ Вимоги до гігієни кормів, представлення на ринку та використання кормів – у Законі України "Про безпечність та гігієну кормів"
 - ▶ Загальні принципи та вимоги законодавства ЄС до харчових продуктів, створення органу з безпеки харчових продуктів та встановлення процедур у галузі безпечності харчових продуктів, – у Законі "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів"
- ▶ Передбачає наближення в санітарній та фітосанітарній сфері та в сфері органічного виробництва та тваринництва. Також передбачається імplementація Регламенту ЄС № 853/2004 від 29 квітня 2004 року про гігієну харчових продуктів та запровадження заходів та процедур, заснованих на НАССР. Ці правила встановлюють, що безпека харчових продуктів досягається шляхом забезпечення кількох факторів: законодавство встановлює мінімальні гігієнічні вимоги; має бути запроваджений державний контроль для перевірки відповідності вимогам операторів харчового ринку; суб'єкти харчового виробництва мають розробляти та застосовувати програми та процедури з безпеки харчових продуктів на основі принципів НАССР
- ▶ Спрямована на заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартизації, вимог до виробництва та схем якості

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Міжнародні угоди 2/3

- ▶ Сторони поступово створюють зону вільної торгівлі протягом перехідного періоду, що не перевищує 10 років починаючи з дати набрання чинності Угодою
- ▶ Кожна Сторона зменшує або скасовує ввізне мито на товари, що походять з іншої Сторони, відповідно до Графіків, встановлених у Додатку I-A до Угоди (Графіки). Базова ставка митних тарифів, до якої застосовуються зниження, зазначена у Додатку I
- ▶ Угода про асоціацію встановлює, що у випадку, якщо Сторона зменшує ставку ввізного мита, яка застосовується у рамках режиму найбільшого сприяння, така ставка ввізного мита має застосовуватися як базова ставка, якщо і доки вона буде нижчою ставки мита, розрахованої відповідно до Графіку цієї Сторони.
- ▶ **Тарифний режим товарів українського походження, що експортуються до ЄС.** Додаток I-A передбачає безмитні квоти для 40 категорій українських сільськогосподарських продовольчих товарів, що експортуються до ЄС, в тому числі птиці, яєць, свинини, яловичини, молока та молочних продуктів, зернових, цукру, меду, овочів, грибів, часнику, солоду, етанолу, яблучного та виноградного соку
- ▶ Додаток встановлює базові ставки митного тарифу на всі товари, які перевищують квоти. Тарифні ставки також встановлюються на інші товари
- ▶ Квоти можуть бути переглянуті на основі взаємної згоди. Наприклад, квоти на експорт птиці були збільшені у 2,5 рази у 2019 році
- ▶ Додаток передбачає майбутнє збільшення безмитних квот щодо 18 товарів протягом 5 років з дати застосування торгових положень Угоди, наприклад, поступове збільшення квоти на виноградний та яблучний сік з 10 000 до 20 000 тонн щорічно протягом 5 років
- ▶ Крім того, певні квоти можуть бути збільшені в рамках додаткових торгових преференцій, наприклад, Регламент ЄС № 2017/1566 від 2017 року запровадив додаткові безмитні квоти на українські сільськогосподарські товари
- ▶ Окрім цього, згідно з положеннями Угоди про асоціацію (стаття 29) ЄС може переглянути умови торгівлі на запит України, поданий через 5 років з дати застосування відповідних положень. Оскільки попереднє застосування режиму вільної торгівлі між Україною та ЄС розпочалося 1 січня 2016 року, Україна зможе провести відповідні консультації з ЄС не раніше 2021 року. Станом на 2020 рік КМУ твердо налаштований на проведення переговорів про збільшення безмитних квот
- ▶ Квоти застосовуються лише до товарів, походження яких з України або ЄС підтверджено згідно з Протоколом № 1 до Угоди (стаття 26)
- ▶ Протокол № 1 регулює процедуру визначення походження товарів для застосування преференційних митних режимів та встановлює вимогу супроводжувати українські товари, що експортуються до ЄС, сертифікатом або декларацією EUR 1, що підтверджує українське походження товарів
- ▶ Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (ратифікована Законом № 2187-VIII від 8 листопада 2017 року) також застосовується для визначення походження товарів відповідно до Рішення ради від 26 березня 2012 року. Для застосування преференційних ставок митного тарифу, сільськогосподарські товари повинні походити з України або ЄС, а саме вирощуватись (тварини) або вироблятись (м'ясо, риба, молочні продукти тощо) в Україні чи ЄС

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Міжнародні угоди 3/3

Міжнародна конвенція про захист рослин 1951 року (ратифікована в 1997 році)

- ▶ Націлена на запобігання розповсюдженню шкідників та заохочує відповідні заходи боротьби з ними
- ▶ Сприяє міжнародному співробітництву та гармонізації регулювання
- ▶ Встановлює розумні обмеження щодо застосування фітосанітарних заходів
- ▶ Встановлює стандарти щодо аналізу ризику шкідників, вимоги щодо створення зон, вільних від шкідників
- ▶ Засновує два органи: Секретаріат та Комісію з фітосанітарних заходів, що відповідають за встановлення Міжнародних стандартів фітосанітарних заходів. Такі стандарти використовуються як основа для подальшого розвитку національної державної політики та координації зусиль для боротьби з поширенням шкідників

Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин 1961 року (ратифікована в 2006 році)

- ▶ Передбачає особливу форму захисту прав інтелектуальної власності на нові сорти рослин
- ▶ Встановлює критерії нових сортів, а саме новизну, відмінність, однорідність та стабільність
- ▶ Визначає, що інша сторона повинна отримати дозвіл селекціонера перед: 1) виробництвом або репродукцією захищеного сорту; 2) доведенням до кондицій для розмноження; 3) пропонуванням для продажу, продажем, іншою формою збуту, імпортом, експортом або зберіганням захищеного сорту
- ▶ Визначає основні засади захисту прав на сорти рослин, які мають бути імплементовані в національне законодавство сторін

▶ Вказує, що захист повинен надаватися принаймні на 20 років
Додатки до Угоди про заснування Світової організації торгівлі
Угода СОТ про сільське господарство 1994 року (ратифікована в 2008 році)

- ▶ Встановлює засади державної політики у сфері доступу на ринки, державної допомоги вітчизняним виробникам та експортних субсидій
- ▶ Обмежує надання державної допомоги вітчизняним сільськогосподарським товаровиробникам
- ▶ Забороняє нетарифні прикордонні заходи
- ▶ Встановлює, що члени СОТ погоджуються на "графіки" або переліки зобов'язань, що встановлюють обмеження щодо митних тарифів, які вони можуть застосовувати, та щодо рівнів підтримки вітчизняних виробників та експортних субсидій
- ▶ Мінекономіки [зазначило](#), що Угода не обмежує розумну державну допомогу сільськогосподарським товаровиробникам

Угода СОТ про застосування санітарних і фітосанітарних заходів 1994 року (ратифікована в 2008 році)

- ▶ Встановлює загальні обмеження у сфері безпеки харчових продуктів: щодо забруднювальних речовин, пестицидів, перевірки та маркування
- ▶ Встановлює обмеження щодо санітарних та фітосанітарних заходів, які можуть негативно вплинути на міжнародну торгівлю
- ▶ Сторони розробляють національні стандарти в галузі санітарного та фітосанітарного контролю на основі міжнародних стандартів

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Загальне та спеціальне законодавство 1/6

Земельні питання

Земельний кодекс України № 2768-III від 25 жовтня 2001 року

- ▶ Регулює відносини українських та іноземних фізичних та юридичних осіб, включаючи підприємства державної власності, державні органи та органи місцевого самоврядування, іноземні держави та міжнародні організації щодо володіння, користування і розпорядження землею в Україні
- ▶ Визначає обсяг повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування
- ▶ Встановлює категорії земель та встановлює правила користування, у тому числі обмеження та спеціальні режими певних категорій земель щодо підприємницької діяльності
- ▶ Регламентує адміністративні процедури, пов'язані із землею, включаючи зміну цільового призначення земельної ділянки, отримання технічних документів на земельну ділянку, отримання ділянок у користування, наприклад, після приватизації нерухомого майна, встановлює порядок проведення аукціону з продажу чи тимчасового користування державними та комунальними ділянками
- ▶ Іноземці та іноземні юридичні особи не можуть набувати права власності на землі сільськогосподарського призначення (статті 81 та 82)
- ▶ Зазначає, що зрошувані землі не можуть здаватися в оренду менше 10 років (стаття 93)
- ▶ Іноземні фізичні та юридичні особи з іноземним прямим або непрямым акціонером не можуть мати права власності на сільськогосподарські землі. Мораторій також включає заборону на передачу прав на земельну частку (пай) у статутний капітал підприємства.
- ▶ **Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення" № 552-IX від 31 березня 2020 року**
- ▶ Скасовує попередній 19-річний мораторій на продаж сільськогосподарських земель та відкриває ринок землі в Україні з 1 липня 2021 року
- ▶ Встановлює такі обмеження:
 - ▶ До 1 січня 2024 року приватні юридичні особи не можуть купувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення
 - ▶ Іноземці та юридичні особи з іноземним капіталом не можуть купувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення
 - ▶ Громадяни України можуть володіти загальною площею земель:
 - ▶ До 1 січня 2024 року – 100 га
 - ▶ Після 1 січня 2024 року – 10 000 га
 - ▶ Містить спеціальне регулювання в банківській сфері:
 - ▶ Право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення може також набуватися банками лише в порядку звернення стягнення на них як на предмет застави
 - ▶ Заборона на придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення до 1 січня 2024 року не поширюється на банки за умови, що вони набувають сільськогосподарські землі в порядку звернення стягнення на них як на предмет застави
 - ▶ У той же час фізичні особи можуть виступати заставодавцями земельних ділянок за позиками, отриманими приватними фермерськими господарствами, малими сільськогосподарськими компаніями, сільськогосподарськими кооперативами, а також, за певних обставин, за позиками, отриманими великими та середніми сільськогосподарськими компаніями
 - ▶ Банки можуть виступати заставодержателями для забезпечення повернення позик
- ▶ Обмеження щодо іноземців та юридичних осіб з іноземним капіталом може бути знято на референдумі у майбутньому. Незалежно від результатів референдуму, закон забороняє набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, що розташовані менш ніж за 50 км від державного кордону України, юридичними особами, бенефіціарними власниками яких не є громадяни України
- ▶ Інша перешкода може виникнути через рішення Конституційного Суду України, який наразі розглядає справу про конституційність цього Закону. Якщо Закон буде визнано неконституційним, він або його відповідні положення вважатимуться недійсними

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Загальне та спеціальне законодавство 2/6

Закон "Про оренду землі" № 161-XIV від 6 жовтня 1998 року

- ▶ Регламентують процедури щодо оренди землі, права та обов'язки орендодавців та орендарів, захист та охорону їх прав
- ▶ Встановлює істотні умови договорів оренди землі, наприклад, об'єкт оренди, дата договору оренди, орендна плата, а також порядок зміни, розірвання та продовження договорів оренди землі
- ▶ Встановлює переважне право орендаря на оренду земельної ділянки
- ▶ Розмір, умови та строки сплати орендної плати регулюються договором оренди (поріг орендних платежів за державні та комунальні земельні ділянки залежить від ставок земельного податку)

Закон "Про землеустрій" № 858-IV від 22 травня 2002 року регулює процесуальні аспекти розробки та затвердження документації із землеустрою

Закон "Про меліорацію земель" № 1389-XIV від 14 січня 2000 року

- ▶ Встановлює державну власність на загальнодержавну меліоративну систему
- ▶ Поділяє зрошувальну систему на загальнодержавну (канали), міжгосподарські системи, що належать державі або місцевим радам, та внутрішні системи, які можуть належати спільно місцевим радам або юридичним та/або фізичним особам
- ▶ Передбачає встановлення земельних сервітутів для користування зрошувальними системами

Водний кодекс України № 213/95-ВР від 6 червня 1995 року

- ▶ Регулює правовідносини, пов'язані з водними об'єктами та об'єктами водної інфраструктури, водокористуванням та захистом води від забруднення, засмічення та вичерпання
- ▶ Регламентує процедуру оренди водних об'єктів
- ▶ Встановлює, що іноземні фізичні та юридичні особи можуть бути водокористувачами в Україні. Встановлює вимогу щодо отримання дозволу на спеціальне водокористування для аквакультури
- ▶ Передбачає ключові заходи захисту водних об'єктів від забруднення

Можливості для інвесторів

Закон "Про сільськогосподарську кооперацію" № 819-IX від 21 липня 2020 року

- ▶ Регулює відносини, пов'язані з функціонуванням сільськогосподарських кооперативів, їхнім утворенням та діяльністю
- ▶ Передбачає можливість участі юридичної особи в кооперативі
- ▶ Скасовано розділ кооперативів на виробничі та обслуговуючі
- ▶ Як юридичні, так і фізичні особи можуть співпрацювати у сільськогосподарському виробництві, транспортуванні, зберіганні та переробці товарів, а також у наданні відповідних послуг, таких як меліорація, ветеринарні послуги, консультування, ведення діловодства
- ▶ Кооперативи за певних умов можуть отримати вигоду з юридичного статусу неприбуткової організації
- ▶ Встановлює обов'язкову вимогу для всіх існуючих сільськогосподарських кооперативів перереєструватися протягом трьох років після набрання чинності цим законом

Закон "Про аграрні розписки" № 5479-VI від 6 листопада 2012 року

- ▶ Встановлює особливий тип цінного паперу – аграрну розписку, яка дає право її власнику вимагати поставку зібраного врожаю або сплати коштів
- ▶ Встановлює два типи аграрних розписок – товарна та фінансова. За товарною аграрною розпискою боржник повинен передати зібрану сільськогосподарську продукцію, за фінансовою боржник зобов'язується сплатити грошову суму з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію
- ▶ Аграрна розписка потребує нотаріального посвідчення
- ▶ Передбачає обов'язкову реєстрацію аграрних розписок у Реєстрі аграрних розписок та Державному реєстрі обтяжень рухомого майна
- ▶ За товарною аграрною розпискою розраховуються шляхом постачання зібраного врожаю на узгоджених умовах (або передачі складських документів). За фінансовими аграрними розписками розраховуються шляхом перерахування коштів на банківський рахунок кредитора
- ▶ Кредитор за аграрною розпискою зобов'язаний протягом трьох робочих днів з дня отримання виконання зобов'язання за аграрною розпискою зробити на аграрній розписці напис "Виконано", що скріплюється підписом кредитора, і повернути таку аграрну розписку боржнику
- ▶ За підтримки МФК розпочата реформа в сфері аграрних розписок
- ▶ За даними МФК, у 2019 році було видано 1535 аграрних розписок

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Загальне та спеціальне законодавство 3/6

Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року

- ▶ Сільськогосподарські товаровиробники, діяльність яких принаймні на 75% складається з сільськогосподарського виробництва, можуть застосовувати спрощену систему оподаткування (сплачувати єдиний податок замість податку на прибуток підприємств) на основі загальної площі використовуваної землі та її категорії (ст. 291, 292-1 та 293)
- ▶ Регламентує визначення плати за оренду землі та рентної плати за водокористування (застосовується у разі виготовлення штучного водного об'єкта)

Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників

Закон "Про державну підтримку сільського господарства України" № 1877-IV від 24 червня 2004 року

- ▶ Встановлює засади державної політики в бюджетній, кредитній, цінovій, регуляторній та інших сферах державного управління для стимулювання сільськогосподарського виробництва, розвитку ринку та забезпечення безпеки харчових продуктів
- ▶ Вводить державне регулювання цін на окремі види сільськогосподарської продукції
- ▶ Встановлює, що держава може компенсувати 25% вартості сільськогосподарського обладнання, виробленого в Україні за спеціальною державною програмою в межах фінансування, передбаченого програмою
- ▶ Визначає основні обов'язкові умови отримання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, наприклад, вимоги до об'єктів страхування. Більш детальні вимоги та умови державної підтримки на 2021 рік встановлюються КМУ
- ▶ Передбачає механізми зменшення вартості кредитів та компенсації орендних платежів
- ▶ Передбачає бюджетні тваринницькі дотації
- ▶ Передбачає відшкодування витрат на виноградарство, садівництво і хмелярство
- ▶ Детальні порядки надання державної підтримки встановлюються підзаконними нормативно-правовими актами:

- ▶ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, затверджений Постановою КМУ № 107 від 7 лютого 2018 року (державна підтримка тваринництва)
- ▶ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, затверджений Постановою КМУ № 130 від 1 березня 2017 року (часткова компенсація витрат на сільськогосподарську техніку, вироблену в Україні)
- ▶ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів, затверджений Постановою КМУ № 300 від 29 квітня 2015 року (зменшення вартості кредитів)
- ▶ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства, затверджений Постановою КМУ № 587 від 15 липня 2005 року (державна підтримка виноградарства, садівництва і хмелярства)
- ▶ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу, затверджений Постановою КМУ № 648 від 28 липня 2010 року (відшкодування лізингових платежів)

Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції" № 985-IX від 5 листопада 2020 року

- ▶ Створює Державний аграрний реєстр – державну автоматизовану інформаційну систему збирання, обліку, накопичення, оброблення та надання інформації про виробників сільськогосподарської продукції та сільськогосподарську діяльність, яку вони здійснюють. Сільськогосподарський виробник має зареєструватися, щоб претендувати на державну підтримку
- ▶ Забезпечує доступ сільськогосподарських товаровиробників, які займаються аквакультурою чи тваринництвом (кози), доступ до державних субсидій

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Загальне та спеціальне законодавство 4/6

Закон "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" № 4391-VI від 9 лютого 2012 року

- ▶ Передбачає надання субсидій сільськогосподарським товаровиробникам для оплати частини страхового платежу
- ▶ Визначає основні обов'язкові умови отримання державної підтримки на страхування сільськогосподарської продукції (наприклад, вимоги до об'єктів страхування)
- ▶ Встановлює істотні умови договору страхування сільськогосподарської продукції (наприклад, строк дії договору та умови припинення)
- ▶ Встановлює вимоги до страховиків

Питання прав інтелектуальної власності

Закон "Про правову охорону географічних зазначень" № 752-XIV від 16 червня 1999 року дозволяє об'єднанням виробників сільськогосподарської продукції реєструвати місцеві українські географічні зазначення, надає їм відповідну охорону та встановлює відповідний порядок реєстрації

Закон "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" № 3687-XII від 15 грудня 1993 року передбачає охорону прав інтелектуальної власності на винаходи (на 20 років) та корисні моделі (на 10 років), регламентує порядок реєстрації, визначає вимоги до об'єкта патентування

Загальні дозвільні процедури

Закон "Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності" № 3392-VI від 19 травня 2011 року містить перелік дозвільних документів, а саме: ветеринарні документи (міжнародний ветеринарний сертифікат, ветеринарне свідоцтво, ветеринарно-санітарний паспорт), фітосанітарний сертифікат, карантинний сертифікат, експлуатаційний дозвіл

Закон "Про ліцензування видів господарської діяльності" № 222-VIII від 2 березня 2015 року передбачає ліцензування ветеринарної практики, виробництва ветеринарних препаратів та культивування рослин, включених до переліку наркотичних засобів і прекурсорів

Закон "Про оцінку впливу на довкілля" № 2059-VIII від 23 травня 2017 року вимагає проведення спеціальних процедур оцінки впливу на довкілля перед здійсненням видів планованої діяльності, зазначених у цьому законі. Перелік видів планованої діяльності є досить широким і, зокрема, включає:

- ▶ Потужності для вирощування певних тварин та інтенсивного вирощування птиці і свиней (у великих кількостях)
- ▶ Сільське та лісове господарство, меліорацію та зрошення земель (на значних територіях)
- ▶ Обладнання для промислової утилізації відходів тваринного походження

- ▶ Інтенсивна аквакультура у великих об'ємах
- ▶ Харчова промисловість (виробництво продуктів харчування шляхом обробки та переробки, пакування та консервація продуктів тваринного та рослинного походження у відповідних кількостях)
- ▶ Окремий аналіз того, чи є відповідна діяльність планованою та чи вимагає проведення оцінки впливу на довкілля, може бути необхідний в кожному конкретному випадку

Рослини

Закон "Про карантин рослин" № 3348-XII від 30 червня 1993 року

- ▶ Встановлює систему та заходи державного контролю за будь-якою рослиною, продуктами рослинного походження, місцем зберігання, упаковкою, засобами перевезення, контейнерами, ґрунтом та будь-якими іншими організмами, об'єктами або матеріалами, здатними переносити чи поширювати регульовані шкідливі організми
- ▶ Регламентує порядок санітарного та фітосанітарного контролю щодо імпортованих об'єктів, що підлягають контролю
- ▶ Вимагає отримання карантинного сертифіката для підтвердження безпеки об'єктів, які підлягають контролю під час перевезення всередині або поза межами карантинної зони, та регламентує відповідну процедуру (стаття 29)
- ▶ Вимагає отримання фітосанітарного сертифіката на експортовані об'єкти, що підлягають контролю (стаття 46)
- ▶ Передбачає, що:
 - ▶ Карантинні сертифікати видаються державними фітосанітарними інспекторами за результатами попередньої фітосанітарної експертизи протягом 14 днів після подання заяви та діють протягом 14 днів
 - ▶ Фітосанітарні сертифікати видаються державними фітосанітарними інспекторами за результатами попередньої фітосанітарної експертизи протягом 8 годин після отримання її результатів. Сертифікат також дійсний протягом 14 днів

Закон "Про пестициди і агрохімікати" № 86/95-ВР від 2 березня 1995 року

- ▶ Встановлює вимоги до агрохімікатів, що використовуються в Україні
- ▶ Встановлює основні положення процедури реєстрації агрохімікатів
- ▶ Встановлює обмеження на використання агрохімікатів у виробництві сировини для дитячого харчування

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Загальне та спеціальне законодавство 5/6

Закон "Про охорону прав на сорти рослин" № 3116-XII від 21 квітня 1993 року

- ▶ Забезпечує охорону прав інтелектуальної власності на сорти рослин
- ▶ Передбачає необхідність реєстрації сорту рослин, який буде вирощуватися, а потім реалізовуватись в Україні

Закон "Про насіння і садивний матеріал" № 411-IV від 26 грудня 2002 року

- ▶ Передбачає реєстрацію виробників насіння
- ▶ Встановлює вимоги до сертифікації насіння

Тваринництво

Закон "Про ветеринарну медицину" № 2498-XII від 25 червня 1992 року

- ▶ Регламентує ветеринарний контроль та нагляд
- ▶ Встановлює вимоги та обмеження стосовно ветеринарних заходів та порядки їхнього проведення
- ▶ Передбачає обов'язкову реєстрацію сільськогосподарських тварин
- ▶ Вимагає отримання ветеринарного сертифіката на експорт товарів тваринного походження
- ▶ Передбачає вимогу реєстрації кормових добавок

Закон "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин" № 1445-VI від 4 червня 2009 року

встановлює вимогу щодо реєстрації та ідентифікації великої рогатої худоби, коней, свиней, овець, кіз

Закон "Про племінну справу у тваринництві" № 3691-XII від 15 грудня 1993 року

- ▶ Регламентує систему селекції у тваринництві
- ▶ Встановлює вимоги щодо реєстрації суб'єктів племінної справи та племінних тварин
- ▶ Вимагає вести племінний облік

Закон "Про бджільництво" № 1492-III від 22 лютого 2000 року

- ▶ Передбачає певні заходи із захисту бджіл, включаючи обов'язкові повідомлення про застосування агрохімікатів
- ▶ Передбачає державну допомогу пасічникам

Закон "Про аквакультуру" № 5293-VI від 18 вересня 2012 року

- ▶ Встановлює засади державної політики в галузі аквакультури
- ▶ Передбачає карантин та ветеринарні обмеження щодо використання чужорідних видів гідробіонтів
- ▶ Встановлює обмеження щодо використання чужорідних видів та видів гідробіонтів

Закон "Про безпечність та гігієну кормів" № 2264-VIII від 21 грудня 2017 року

- ▶ Запроваджує застосування принципів та стандартів, заснованих на HACCP
- ▶ Встановлює обов'язок виробників кормів отримувати дозвіл та реєструвати свої об'єкти

і кормові добавки

- ▶ Встановлює вимоги щодо виробництва, маркування, транспортування та торгівлі кормами для тварин, норми гігієни кормів, води та приміщень, де утримуються тварини

Закон "Про внесення змін до прикінцевих положень Закону України "Про безпечність та гігієну кормів" з метою стабілізації ринку кормів" № 1033-IX від 2 грудня 2020

дозволяє тимчасово використовувати кормові добавки у кормах, а також ввезення на митну територію України та обіг кормових добавок та кормів, виготовлених з їхнім застосуванням, якщо такі кормові добавки зареєстровані (дозволені) в ЄС

Поводження з побічними продуктами тваринного походження

Закон "Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною" № 287-VIII від 7 квітня 2015 року

- ▶ Застосовується до відходів, що складаються з туш та їхніх частин як здорових, так з хворих мертвих тварин та певних інших продуктів та відходів тваринного походження: яйця, пір'я, корми тваринного походження
- ▶ Поділяє такі відходи на три категорії залежно від їх небезпечності
- ▶ Встановлює обов'язкові заходи з переробки та поводження для кожної групи відходів (переробка, обмежена переробка або видалення) та адміністративну відповідальність за порушення вимог цього закону
- ▶ Зобов'язує операторів розробляти процедури, засновані на HACCP (ст. 20 та 23)
- ▶ Встановлює вимогу щодо простежуваності побічних продуктів тваринного походження (стаття 22)
- ▶ Потребує реєстрації потужностей з переробки відходів тваринного походження

Генетично модифіковані організми

Закон "Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів" № 1103-V від 31 травня 2007 року

- ▶ Передбачає, що генетично модифіковані організми (ГМО), що використовуються у відкритій системі, тобто в довкіллі, мають відповідати вимогам біологічної та генетичної безпеки
- ▶ ГМО, призначені для вирощування або розмноження, підлягають попередній державній санітарно-епідеміологічній експертизі та державній реєстрації
- ▶ Передбачає, що реєстр повинен включати дані про сорти сільськогосподарських рослин та порід тварин, вирощених на основі ГМО, ГМО джерел харчових продуктів, кормів, кормових добавок
- ▶ Реєстрація ГМО діє протягом п'яти років

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Загальне та спеціальне законодавство 6/6

Харчова промисловість

Закон "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" № 771/97-ВР від 23 грудня 1997 року

- ▶ Регулює відносини між органами виконавчої влади, операторами ринку харчових продуктів та споживачами
- ▶ визначає порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що виробляються, перебувають в обігу, ввозяться на митну територію України та/або вивозяться з неї
- ▶ Вимагає реєстрацію потужностей та отримання експлуатаційних дозволів
- ▶ Встановлює вимоги до певних показників якості харчових продуктів та санітарних заходів
- ▶ Впроваджує стандарти застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР) у сільському господарстві, харчовій промисловості та громадському харчуванні
- ▶ Встановлює, що норми санітарного та фітосанітарного контролю щодо харчових продуктів підлягають перегляду у разі отримання нових наукових даних або зауважень від торгового партнера

Закон "Основи законодавства України про охорону здоров'я" № 2801-XII від 19 листопада 1992 року встановлює, що держава забезпечує дітей віком до трьох років якісними дитячими сумішами та іншими продуктами дитячого харчування, виготовленими основі з екологічно чистої сировини

Закон "Про дитяче харчування" № 142-V від 14 вересня 2006 року

- ▶ Встановлює основні вимоги до дитячого харчування
- ▶ Вимагає, щоб більшість сировини, що використовується у виготовленні дитячого харчування, вирощувалася в спеціальних сировинних зонах з кращим екологічним станом

Закон "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції" № 2496-VIII від 10 липня 2018 року

- ▶ Встановлює структуру та засади української системи сертифікації органічного виробництва
- ▶ Встановлює основні вимоги до органічного виробництва
- ▶ Регламентує маркування органічної продукції

Закон "Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів" № 2639-VIII від 6 грудня 2018 року

- ▶ Встановлює перелік обов'язкової інформації про харчові продукти на маркуванні, що включає:
 - ▶ Назву харчового продукту
 - ▶ Інгредієнти та їхня кількість (для певних інгредієнтів) та алергени
 - ▶ Кількість харчового продукту в установлених одиницях вимірювання
 - ▶ Мінімальний термін придатності та інші спеціальні умови використання та зберігання
 - ▶ Інформацію про поживну цінність харчового продукту (вміст жирів, насичених жирів, вуглеводів, цукрів, білків та солі)
 - ▶ Найменування та місцезнаходження оператора (або імпортера), а також країна походження
 - ▶ Інструкції з використання (якщо необхідно)
 - ▶ Фактичний вміст спирту етилового за об'ємом (для напоїв із вмістом спирту понад 1,2%)
 - ▶ Використання генетично модифікованих організмів (якщо застосовно)
- ▶ Інформація про харчові продукти надається державною мовою
- ▶ Гармонізує українське регулювання в сфері із законодавством ЄС: Регламентом (ЄС) № 1169/2011 про надання споживачам інформації про харчові продукти

Закон "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин" № 2042-VIII від 18 квітня 2017 року

- ▶ Визначає правові та організаційні засади державного контролю, що здійснюється з метою перевірки дотримання операторами ринку законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, а також законодавства про побічні продукти тваринного походження під час ввезення (пересилання) таких побічних продуктів на митну територію України.
- ▶ Визначає обсяг повноважень [Держпродспоживслужби](#) ([Постанова КМУ № 667 від 2 вересня 2015 року](#))

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Державні стратегії та законодавчі ініціативи 1/5

Всеохоплююча стратегія імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди про асоціацію, затверджена Розпорядженням КМУ № 228-р від 24 лютого 2016 року

- ▶ Встановлює план імплементації актів законодавства ЄС у галузі санітарних та фітосанітарних заходів, перелічених у додатках до Угоди про асоціацію щодо:
 - ▶ Основних принципів і вимог до безпечності харчових продуктів та кормів
 - ▶ Державного контролю у сфері санітарних та фітосанітарних заходів
 - ▶ Заходів, які застосовуються щодо маркування
 - ▶ Особливих вимог до харчових продуктів тваринного походження
 - ▶ Заходів із забезпечення здоров’я тварин
 - ▶ Заходів, які застосовуються щодо насіння та посадкового матеріалу рослин
 - ▶ Заходів боротьби з хворобами тварин
 - ▶ Вимоги до застосування генетично модифікованих організмів
- ▶ І хоча країні строки виконання заходів, передбачених Стратегією, встановлені на 2020 рік, поточний стан їхньої реалізації становить лише 55% (джерело), а заходи, виконанні протягом 2020 року, становлять лише 9%

Стратегія сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство на період до 2023 року, затверджена Розпорядженням КМУ № 595-р від 5 липня 2019 року націлена на:

- ▶ Удосконалення системи державного контролю за безпечністю харчових продуктів
- ▶ Створення сприятливих умов для інвестування в ринкову інфраструктуру та логістику
- ▶ Посилення захисту права власності на землю, прозорості використання земель сільськогосподарського призначення державної власності
- ▶ Створення передумов для покращення доступу до факторів виробництва та фінансових інструментів для всіх сільськогосподарських товаровиробників
- ▶ Покращення поточного стану управління фінансовими, екологічними та інноваційними ризиками в сільському господарстві

Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затверджена Розпорядженням № 688-р від 14 серпня 2019 року передбачає:

- ▶ Реформування системи державного управління щодо зрошення та дренажу
- ▶ Передачу функцій з управління меліоративними системами організаціям водокористувачів
- ▶ Модернізацію зрошувальної інфраструктури
- ▶ Сприяння інвестиціям у галузь

Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, затверджена Розпорядженням КМУ № 820-р від 8 листопада 2017 року

- ▶ Визнає існуючі проблеми у галузі поводження з сільськогосподарськими відходами
- ▶ Передбачає сприяння подальшій переробці відходів тваринного походження замість їхнього захоронення
- ▶ Передбачає розроблення та впровадження механізмів надання дотацій на збирання і транспортування рослинних відходів, придатних для виробництва кормів для відгодівлі тварин
- ▶ Передбачає розроблення та встановлення технічних умов і технологічних інструкцій із збирання, зберігання та транспортування відходів тваринного походження
- ▶ Ставить за мету залучення приватних інвестицій для модернізації та створення нових потужностей у сфері поводження з відходами тваринного походження

Проекти національних стратегій

Проект Стратегії державної підтримки аграрної галузі на 2021-2023 роки (представлений Мінекономіки Комітету Парламенту з питань аграрної та земельної політики у вересні 2020 року) передбачає 7 основних програм державної підтримки, серед них зокрема:

- ▶ Фінансова підтримка заходів в АПК (кредити, страхування)
- ▶ Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки
- ▶ Підтримка виробництва нішевих культур, малого фермерства, садівництва, виноградарства, хмелярства, картоплярства та тваринництва

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Державні стратегії та законодавчі ініціативи 2/5

Європейський зелений курс (ініціатива щодо плану заходів, представлена 11 грудня 2019 року)

- ▶ Націлений на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року
- ▶ Забезпечує перехід до органічного та менш інтенсивного сільського господарства та зменшення обсягів застосування агрохімікатів, розвиток агроекології та агролісомеліорації
- ▶ КМУ заявив про намір взяти участь у Європейській зеленій угоді. Пріоритетними напрямками для України є, зокрема, сталий розвиток сільського господарства. Окрім того, КМУ планує розробити дорожню карту і наполягатиме на створенні при Раді Європи підкомітету або формуванні окремого органу
- ▶ 22 грудня 2020 року у комітеті Парламенту з питань екологічної політики та природокористування відбулись слухання, де різні органи ще раз наголосили на необхідності співпраці з ЄС щодо Європейської зеленої угоди та представили своє бачення цілей України в цій галузі, зокрема:
 - ▶ Україна має розробити власні стандарти добробуту тварин
 - ▶ Україна повинна вжити всіх необхідних заходів для того, щоб українські товари, що експортуються в ЄС у майбутньому, не підлягали оподаткуванню прикордонним вуглецевим податком
 - ▶ Україні слід реформувати існуючий екологічний податок, запровадити систему торгівлі квотами на викиди вуглецю (що, можливо, призведе до розвитку галузі зв'язування вуглецю)
 - ▶ Україна повинна забезпечити доступ громадян до фінансових механізмів Європейської зеленої угоди

Тимчасова спеціальна комісія Верховної ради України з питань захисту прав інвесторів

Постановою № 683-IX від 5 червня 2020 року було створено спеціальну комісію з питань захисту прав інвесторів. На Комісію покладається розроблення проєктів щодо захисту прав інвесторів та нагляд за випадками порушення прав інвесторів правоохоронними органами. Нещодавно Комісії вдалося захистити інтереси виробника дитячого харчування ТОВ "Еконія" від незаконного тиску правоохоронних органів

Заборона хлорпірифосу та хлорпірифос-метилу

Внаслідок заборони хлорпірифосу та хлорпірифос-метилу в ЄС від 31 січня 2020 року, спеціальна урядова комісія рекомендувала Міністерству охорони здоров'я України переглянути норми допустимого вмісту цих залишків у сільськогосподарських товарах

Проекти Законів

Проект Закону "Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин" № 2194 від 1 жовтня 2019 року (прийнятий в першому читанні 4 листопада 2019 року та готується до другого читання) скасовує обтяжливі процедури агрохімічної паспортизації ділянок та державної експертизи землевпорядної документації. Надає органам місцевого самоврядування повноваження змінювати цільове призначення земельних ділянок приватної форми власності та здійснювати заходи із захисту земель та нагляду

Проект Закону "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції" № 3656 від 15 червня 2020 року (прийнятий 17 грудня 2020 року, направлений на підпис Президенту)

- ▶ Передбачає встановлення ставки ПДВ у розмірі 14% на операції з постачання та імпорту на митну територію України певної сільськогосподарської продукції: незбираного молока, свиней та великої рогатої худоби, пшениці, жита, ячменю, вівса, кукурудзи, цукрових буряків, сої, ріпаку, соняшника. Водночас, Головне науково-експертне управління Парламенту зазначило, що законопроект має відповідати Директиві Ради 2006/112/ЄС про загальну систему оподаткування податком на додану вартість, Додатком III якої встановлюються знижені ставки на постачання товарів (зокрема, харчових продуктів для споживання людьми та тваринами). Таким чином, знижені ставки повинні застосовуватися до товарів для безпосереднього споживання, а не до сировини, як передбачає Проект Закону. Як висновок, Проект Закону повинен бути належно переглянутий на відповідність Директиві

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Законодавчі ініціативи 3/5

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо продажу земельних ділянок державної та комунальної власності або прав на них (оренди, суперфіцію, емфітевзису) через електронні аукціони" № 2195 від 1 жовтня 2019 року (був прийнятий 14 листопада 2019 року, готується до другого читання) запроваджує продаж земельних ділянок державної та комунальної власності або прав користування ними через електронні аукціони в електронній торговій системі

Проект Закону "Про особливості правової охорони географічних зазначень, традиційних гарантованих особливостей, захист прав та застосування схем якості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів" (опубліковано для громадського обговорення на офіційному вебсайті Мінекономіки у жовтні 2020 року)

Передбачає подальшу імплементацію законодавства ЄС щодо географічних зазначень, зокрема:

- ▶ Вводить поняття традиційних гарантованих особливостей та встановлює умови надання їм правової охорони
- ▶ Уточнює перелік прав та обов'язків, що впливають із державної реєстрації географічних зазначень та умови надання правової охорони географічним зазначенням сільськогосподарських товарів та харчових продуктів, а також підстави відмови у реєстрації
- ▶ Змінює вимоги до документів для державної реєстрації географічних зазначень та традиційних гарантованих особливостей
- ▶ Встановлює процедуру погодження специфікацій товару та інших документів, необхідних для державної реєстрації географічного зазначення сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, традиційних гарантованих особливостей
- ▶ Визначає вимоги до технічних умов, яким повинен відповідати товар, щодо якого реєструється географічне зазначення або традиційна гарантована особливість
- ▶ Встановлює процедуру сертифікації на відповідність специфікації товару

Проект Закону "Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві" № 3205-2 від 25 травня 2020 року (на розгляді Парламенту) передбачає створення спеціальної установи для малих та середніх підприємств, які використовують землі сільськогосподарського призначення в обсягах, що не перевищують 500 га, частково гарантуючи виконання зобов'язань таких суб'єктів перед фінансовими установами за кредитними договорами

Проект Закону "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" (опубліковано для громадського обговорення на офіційному вебсайті Мінекономіки в жовтні 2020 року) підвищує ставку податку на прибуток підприємств до 3,5% (замість поточної 3%) стосовно прибутку, отриманого страховиками за договорами про страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Кошти, отримані внаслідок такого збільшення, використовуються для надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам. Також встановлює ширший перелік ризиків, від яких здійснюється страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законів України (щодо спрощення процедур експертизи, реєстрації сортів рослин та обігу насіння)" № 3680 від 18 червня 2020 року (на розгляді Парламенту)

- ▶ Націлений на гармонізацію законодавства щодо використання сортів рослин із законодавством ЄС та міжнародною практикою
- ▶ Приводить положення українського законодавства у відповідність до міжнародних конвенцій та чинних актів права ЄС
- ▶ Уточнює та спрощує формальності реєстрації сортів рослин
- ▶ Запроваджує електронні форми заявок
- ▶ Спрощує завершальний етап реєстрації сорту рослин
- ▶ Скасовує кілька положень, які ускладнюють процедуру експертизи нових сортів рослин

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Законодавчі ініціативи 4/5

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо харчових продуктів та інших об'єктів санітарних заходів" (опублікований для громадського обговорення на офіційному вебсайті Мінекономіки в листопаді 2020 року) гармонізує українське законодавство з законодавством ЄС щодо державної реєстрації харчових добавок, харчових ензимів та ароматизаторів, а також щодо державного контролю та відповідальності за порушення законодавства у сфері безпечності та якості харчових продуктів

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у сфері дитячого харчування у відповідність до вимог законодавства ЄС" № 4554 від 29 грудня 2020 року (на розгляді Парламенту) приводить у відповідність з законодавством ЄС термінологію та певні вимоги до дитячого харчування, а також вимоги до інформації для споживачів

Проект Закону "Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин № 3318 від 9 квітня 2020 року" (був прийнятий в першому читанні 17 червня 2020 року і готується до другого читання)

- ▶ Гармонізує регулювання щодо ветеринарних препаратів з регламентом ЄС 2019/6 про ветеринарні препарати
- ▶ Встановлює, що ветеринарні документи, а також ветеринарні рецепти можуть видаватися як у паперовій, так і в електронній формі, також зменшує кількість ветеринарних документів
- ▶ Надає приватним лабораторіям право проводити ветеринарні експертизи
- ▶ Встановлює, що живі тварини можуть ввозитися в Україну без контролю країн-експортерів, з яких здійснюється експорт, за умови, що санітарно-ветеринарний статус цих країн не погіршився і не було накладено заборони на ввезення з цих країн протягом останніх 2 років
- ▶ Парламентський комітет з питань інтеграції до ЄС встановив, що положення Проекту Закону загалом відповідають міжнародним зобов'язанням України, проте потребують суттєвого вдосконалення деяких положень (наприклад, щодо карантину тварин, державної реєстрації тваринницьких потужностей та операторів ринку, порядку державної реєстрації ветеринарних препаратів)

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту бджільництва від небезпечних робіт № 4510 від 17 грудня 2020 року" (на розгляді Парламенту)

- ▶ Регламентує порядок повідомлення бджолярів про майбутнє застосування агрохімікатів через місцеві ради
- ▶ Зазначається, що застосування агрохімікатів може проводитись лише вночі

Проект Закону "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо захисту бджільництва" № 4511 від 17 грудня 2020 року (на розгляді Парламенту)

- ▶ Передбачає підвищення штрафу до прибіл. 480-600 дол. США за порушення порядку повідомлення бджолярів про майбутнє використання агрохімікатів (зараз штраф становить прибіл. 6 дол. США)
- ▶ Передбачає адміністративну відповідальність за інші правопорушення в сфері захисту бджільництва, такі як руйнування медоносних угідь та застосування агрохімікатів під час медозбору
- ▶ Передбачає кримінальну відповідальність за грубе порушення законодавства в галузі бджільництва, яким заподіяно тяжкі наслідки

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів, які регулюють передачу меліоративних систем у тимчасове користування № 3852 від 15 липня 2020 року" (на розгляді Парламенту) передбачає можливість передачі міжгосподарських та внутрішніх зрошувальних систем у користування водокористувачам та їхнім об'єднанням через проекти ДПП

2.5.6. Правове регулювання сільськогосподарської діяльності з високою доданою вартістю

Законодавчі ініціативи 5/5

Проект Закону "Про захист рослин" № 4600 від 16 січня 2021 року (на розгляді Парламенту)

- ▶ Запроваджує європейську модель простежуваності в галузі захисту рослин для переміщення певних сортів рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів, що супроводжуються паспортом рослини, викладену в регламентах (EU) 2016/2031 та 2017/2313, також передбачає запровадження простежуваності засобів захисту рослин
- ▶ Передбачає державну реєстрацію операторів, професійних користувачів, дистриб'юторів та консультантів, лабораторій та осіб, яким надане право здійснювати діяльність у сфері захисту рослин щодо поводження з засобами захисту рослин
- ▶ Удосконалює систему правового регулювання обігу засобів захисту рослин та державного контролю у сфері, враховуючи відповідне законодавство ЄС
- ▶ Гармонізує фітосанітарні заходи з міжнародними стандартами і стандартами ЄС

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин" № 4396 від 18 листопада 2020 року та Проект Закону "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності в сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин" № 4397 від 18 листопада 2020 року (на розгляді Парламенту)

- ▶ Передбачає гармонізацію процедур реєстрації та ідентифікації великої рогатої худоби, свиней, овець, кіз та коней з регламентами № 494/98, № 1082/2003 та № 1505/2006
- ▶ Підвищує штрафи за порушення правил реєстрації та ідентифікації сільськогосподарських тварин, правил карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних правил

Проект Закону "Про внесення змін до деяких законів України щодо запровадження окремих видів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників" № 3547 від 27 травня 2020 року (на розгляді Парламенту)

запроваджує фінансову підтримку виробництва продукції рослинництва на зрошуваних землях:

- ▶ Часткове бюджетне відшкодування витрат на будівництво зрошувальних систем та часткову компенсацію вартості електроенергії, використаної для поливу на зрошуваних землях
- ▶ Звільнення від оподаткування коштів підприємств, установ та організацій, які спрямовані на будівництво зрошувальних систем

EY | Building a better working world

Дотримуючись своєї місії — удосконалюючи бізнес, змінювати світ на краще, — компанія EY сприяє створенню довгострокового корисного ефекту для клієнтів, співробітників і суспільства в цілому, а також допомагає зміцнювати довіру до ринків капіталу.

Багатопрофільні команди компанії EY представлені у більше ніж 150 країнах світу. Використовуючи дані й технології, ми забезпечуємо довіру до інформації, підтверджуючи її достовірність, а також допомагаємо клієнтам розширювати, трансформувати й успішно вести свою діяльність.

Фахівці компанії EY в галузі аудиту, консалтингу, права, стратегії, оподаткування і угод ставлять правильні запитання, які дозволяють знаходити нові відповіді на виклики сьогодення.

Назва EY відноситься до глобальної організації та може відноситися до однієї чи декількох компаній, що входять до складу Ernst & Young Global Limited, кожна з яких є окремою юридичною особою. Ernst & Young Global Limited – юридична особа, створена відповідно до законодавства Великої Британії, – є компанією, що обмежена відповідальністю її учасників, і не надає послуг клієнтам. Інформація про порядок збору та використання компанією EY персональних даних, а також про права, що мають фізичні особи відповідно до законодавства про захист персональних даних, доступна за посиланням eu.com/privacy. Більш детальна інформація представлена на нашому сайті: eu.com.

© 2021 ТОВ «Ернст енд Янг».

Усі права захищені.

ED None.

Інформація, що міститься в цій публікації, представлена у скороченій формі і призначена лише для загального ознайомлення, у зв'язку з чим вона не може розглядатися в якості повноцінної заміни докладного звіту про проведене дослідження й інших згаданих матеріалів та бути підставою для винесення професійного судження. Компанія EY не несе відповідальності за шкоду, заподіяну будь-яким особам у результаті дії або відмови від дії на підставі відомостей, що містяться в даній публікації. Із будь-яких конкретних питань слід звертатися до фахівця відповідного напрямку послуг.

eu.com/ua

